T. 16

ملیت و بولشه ویزم

مقاله‌لر مجموعه‌سی

بو کتابک مطالعه‌سنی رامیور
ریاستنده تشریف [illegible]
[illegible]
[illegible]

رسول زاده محمد امین بگک
ریاست تحریریه‌سی آلتنده تألیف ایدلمشدر

استانبول
اورخانیه مطبعه‌سی
۱۹۲۸

محرری: رسول زاده محمد امین

ملیت مسئله‌سنده

بولشه‌ویك نظریاتی ایله عملیاتی

1

بولشه‌ویك فرقه‌سی = سانترالیست و قوموینیست

بولشه‌ویکلر، معلوم اولدیغی اوزره، کندیلرینی اختلالجی سوسیالیزمك اك صداقتلی ممثلی عد ایدرلر. ملکیت، ملیت و وطن کبی تاریخی رابطه و مؤسسه‌لرله حسابلاشمق صورتیله موجود حکومت سیسته‌منی اصلاح ایتمك تاکتیکنی اختیار ایده‌ن معتدل سوسیالیستلر اونلرجه مارقسیزمدن اعتزال ایتمش مرتدلردر. بونك ایچون‌ده (له‌نین)، دیکر سوسیالیست فرقه‌لرله قاریشدیرلماسین، دیه کندی فرقه‌سنك اسمنی ده کیشدیردی؛ سوسیال ـ ده‌موقرات بولشه‌ویك فرقه‌سی یرینه قوموینیست بولشه‌ویك فرقه‌سی دیدی. عینی زمانده سوسیالیست أنترناسیونالنه مقابل تشکیل ایتدیکی

أنترناسيونالەدە قوممونيست أنترناسيونالى نامنى ويردى . بو صورتلە (لەنين) لك بالخاصە اولكى مارقسيزمە رجوع ايتمەسى دخى آهنكنى بولويور ؛ روسيە قوممونيست فرقەسى (مارقس) و (انكلس) طرفندن قلمە آلنان « قوممونيست مانيفستى » نە رجوع ايديوردى.

سوسياليستلرك عموماً ، اختلالجى سوسياليستلرك ايسە خصوصاً مركزيتجى بر فكر سيستەمنە مالك اولدقلرى معلومدر . اختلالجى عملە فرقەسنك مفكورەسنى طاشييان قوممونيستلر ايچون بوندن دها طبيعى بر سيستەم تصور اولونامازدى. قوممونيست اختلالى قاپيتاليزمك انكشافى نتيجەسندە حصولە كلەجك انحصارجى صنايع داخلندە وجود بولاجقدى . عملەنك قطعى حاكميتنى تأمين ايچون ، بالطبع جهانشمول اقتصاد و صنايع انكشافنە انكل اولان بوتون مانعلر اورتادن قالقاجق ، مليت ، دين و وطن كبى خصوصيتلر فوقندە بين‌المللى بر عملە حاكميتى تأسس ايدەجكدر .

أوەت ، (لەنين) لك كرك روسيە قوممونيست فرقەسندە وكرك اوچونجى أنترناسيونالدە ، آتياً كورەجكمز وجهلە ، تأسيس وتطبيق ايتديكى شدتلى مركزيتجيلكلە ، دمير ديسپلينك فلسفەسى « قوممونيست مانيفستى » ندەكى « پرولەتاريا حاكميتى » نەزينە (دعواسنە) استناد ايدر ؛ روسيەدەكى بوتون سوسياليست فرقەلرىدە داخل اولديغى حالدە ، جهان اختلال فرقەلرى ميانندە بولشەويك فرقەسى قدر مركزيتجى و حاكميتجى ديكر برفرقەيوقدر. او ، يالكز سوسياليست و راديقال فرقەلرينە دكل ، مونارشيست ومحافظەكار روس فرقەلرينە نسبتلەدە بو اوستونلكنى محافظە ايدر .

هر سانتراليست وقوسموپوليت فرقە كبى ، بولشەويك فرقەسىدە

ملیت مسئله‌سنده منفی بر نقطهٔنظر بسلر . نته کیم ، روسیه اختلالی نتیجه‌سنده مشهور اولان یا کاش بر شهرته رغماً ، (له‌نین) ك ملیت مسئله‌سنده بیان ایتدیکی اولکی فکرلری دعوامزی تأیید ایتدیکی کبی بولشه‌ویك فرقه‌سنك ملیت مسئله‌سنده‌کی بوکونکی تطبیقاتی‌ده بونی اثبات ایله‌مکده‌در .

حرب عمومیدن صوکره بالخاصه معروف اولان ومشهور ویلسون پره‌نسیپلرنده موقع مخصوص دوتان « ملتلرك کندی مقدراتلرینی حله صلاحیتدار اولدقلری» شعاری بولشه‌ویکلر ایچون هیچ بر زمان حد ذاتنده مثبت بر قیمتی حائز اولمامشدر . اونلرك نظرنده بو شعار تعقیب ایتدکلری مقصد اوغرنده قوللاندقلری سلاحلردن بریسیدر. دیکر تعبیرله ، بومسئله اونلر ایچون هیچ بر زمان برمقصد دکل ، ساده بر واسطه و آلت رولی اوینامشدر. ۱۹۱۳ سنه‌سنك صوکلرنده (له‌نین) ، « ملی حرث شعارینك بورژوآلره مخصوص برشعار و اکثریتله مرتجع و قله‌ریقاللر طرفندن قوللانیلان بر یالان اولدیغنی» سویله‌مشدر . (له‌نین) او سنه‌لرده و اوندن اولکی دورده اوفاق کولتورلرك بویوك کولتورلر طرفندن تمثیل ایدلمه‌سی کیفیتنه چوق بویوك قیمت ویریبور و بونی « قاپیتالیزمی سوسیالیزمه تحویل ایده‌ن عامللرك الك مهمی اولارق تلقی ایدیبوردی ؛ وبو نقطهٔ نظردن روسیه‌ده‌کی غیر روسلرك کولتورجه روسلاشمه‌لرنده چوق بویوك بر ترقی أثری کوریبوردی . « ملی حرث » ه مقابل (له‌نین) « عمومی جهان عمله حرکتی و بین‌الملل دهموقراسی حرثی » نی قویبوردی . بو نقطهٔ نظرله‌ده او ، روسیانك ملی ـ محلی مختاریتلر اساسی اوزرینه قورولی قوشما جمهوریتلر (فه‌ده‌راسیون) شکلنده تأسیسنك شدتله

علیهنده ایدی . [*] معلومدرکه ، (لهنین) ، هرزمان دولت تشکلنده سانترالیزم اساسی ترویج ایلهمش و بو نقطهٔ نظرنده بولشهویك اختلالنك عرفهسنه قادار اصرار ایتمشدر .

II

ملیت مسئلهسی - بولشهویکلر ایچونده - غایه دکل ، آلتدر .

هرنه صورتله اولورسه اولسون ، حربده بیدیکی ضربهنك تأثیری ایله پریشان اولان روسیهده ، حاکمیتی آلنه آلمق عزمی ایله حرکته کلان بولشهویك فرقهسی ، پك رهآلیست اولان رئیسی (لهنین) ك چویك بر حرکتیله اوتهدن بری تعلیم ایتدیکی پرهنسیپلری ، کویلو مسئلهسنده اولدیغی کبی ، ملیت مسئلهسندهده دهکیشدی ؛ روسیه ملتلری ایله شرق و اسلام دنیاسنه خطاب ایدهن بیاننامهلرنده ، سوویت حکومتی ، روسیه ایمپراطورلغی داخلنده یاشایان ملتلرك ، روسیهدن آیرلمق صورتیلهده اولسه ، کندی مقدراتلرینی بالذات تعیینه صلاحیتدار اولدقلرینی اعلان ایدییوردی .

ملتلرك تابع بولوندقلری بردولتدن آیرلمغه بیله حقلی اولدقلرینی اعلان ایدرکن ، بولشهویکلر ، شبههسزکه صمیمی دکلدیلر . اونلر بوحق ملتك طبیعتندن نشأت ایدهن برقیمت کبی تاقی ایتمهیور؛ زمانك الكمؤثر برشعاری اولان بوفکری کندی مقصدلرینه خدمت ایتدیرمك ایچون قورناز برمانوره ایله استفاده ایدییورلردی . ۱۹۱۷ سنهسنده بولشهویك قونغرهسی (لهنین) طرفندن تکلیف اولونان بوفورمولی

[*] « س . و . » نومرو ۲۱ - ۲۲

« مرامه موافق اولورسه » قیدی ایله قبول ایتمشـدی . یعنی دیمك ایستهمشدی که: « اوهت برملت دولتدن آیریلهیهبیله حقلیدر. یالکز برشرطله که ، بو آیریله مرامه موافق اولسون ». مرامه موافق اولان آیریلهنك تقدیری ایسه بولشهویك فرقهسنه عائددر. صوکره لر « بو تقدیر »ك مقیاسی ده تعیین اولوندی . « تعیین مقدرات » حق بر ملتك هیئت عمومیهسنه دکل، آنجق اوملتك «پرولهتاریا» صنفنه تخصیص اولوندی. فرضاً دهموقراتیك کورجستان جمهوریتی ایله مقاوله عقد ایله دکدن واستقلالنی صورت رسمیهده تصـدیق ایتدکدن صوکره اردو سوق ایدهرك بو مملکتی اسـتیلا چیزمهسی آلتنده أزمکدن چکینیلمهدی . نته کیم آذربایجان جمهوریتیده او صورتله اشغال ایدلمشدر . بو اشغال واستیلاسنی سوویت حکومتی تصنیع ایتدیکی کورجستان وآذربایجان «عملهعصیانلری» ایله تبرئه ایدهر . کورجستان ویا آذربایجان عملهلری کویا «سوویت روسیهیه التحاق قراریني ویردکلرندن» بالطبع موسقوا بولشهویکلری ، اعلان ایتدکلری « ملیت » پرهنسیپنی نقض ایتمهدن، بو مملکتلره کلمشلردر . چونکه ملتك مقدراتنی تعیینه صـلاحیتدار اولان زمره اونلرجه آنجق عملهدر. موضوع بحث «عملهعصیانی»نك تصنع اثری اولوب علی العاده « برحرب خدعهسی » ندن باشقه برشی اولمادیغندن صرف نظر ، بومملکتلرده نهعملهنك اهالینك آنجق یوزده ایکیسنی تشکیل ایتدیکی، نهده یرلی عنصردن اولمایوب اکثریتله روسیهدن کله یابانجی برعنصر اولدیغیده اونلرجه شایان اعتنا دکلدر . چونکه « عمله أنترناسیونالدر » . شوصورتله کورولیورکه (لهنین) برألی ایله بول کیسهدن ملتلره حقوق پایلادیغی حالده، دیکر ألی ایلهده پایلادیغی بو « پای » یك خرسزجه چالیور ؛ مرکزیتجی پروغرامندن پایدیغی

فداکارلنی لاستیکلی تا کتیکی ایله تضمین ایدیور . ۱۹۱۷ سنه‌سنده اعلان استقلال ایده‌ن فنلندیانك حدود حقنده‌کی مطالبنی قبول ایده‌ن (له‌نین) بو حدودك شایان قبول اولمادیغنی سویله‌ینلره قارشی «حدود حقنده پازارلق ایتمه‌نك آنجاق زواللی بورژوآلره خاص بر اعتیاد» اولدیغنی قید و « فنلاندیانك تکرار آلنه‌جنی عرفه‌سنده بولوندقلرینی » سویله‌مکله آرقداشلرینی تسکین ایدیوردی . عینی زمانده فنلندیا پای تختی (هلسینقفورس) ده مقیم بولشه‌ویك سفیری ، بین‌الملل نزاکت اصولنه رعایت ایتمه‌دن ، « یالکز بورژوآ حاکمیتنی الغا ایده‌ن ملتدرکه کندی مقدراتی حریت و استقلال ایله تعیین ایده‌بیلیر » دییوردی . ۱۹۱۸ سنه‌سنك ابتداسنده فنلندیاده قومونیست اختلالی ظهور ایله‌دی . بولشه‌ویکلر ، تأمل ایتمه‌دن ، قیزیل أردویی فنلندیایه کوندردیلر . فین رئیس جمهوری (سیوخیدوود) ك پروتستوسی و فین امور داخلیه‌سنه عدم مداخله طلبنه جواب اولارق ، سوویت قومیسری (باکروفسکی) دییوردی‌که « فنلندیاده سوسیالیست اختلالی باشلامشدر . روس حکومتی تعقیب ایتدیکی پره‌نسیپلر نامنه بو اختلاله یاردم ایتمك مجبوریتنده‌در . قیزیل اردو بونك ایچون فنلندیا طوپراغنه کچمش ، بوندن صوکراده ایجاب ایتدکجه کچه‌جکدر »

سکزنجی قومونیست قونغره‌سنده‌شیمدیکی (استالین) پوزیسیوننك مفکوره‌جیسی بولونان (بوخارین) و اونکله برابر (طومسکی) « ملتلرك کندی مقدراتلرینی حله صلاحیتدار اولوب ، ایسترلرسه تابع بولوندقلری دولتدن آیریلاده بیلیرلر » مألنی طاشییان ماده‌نك فرقه پروغرامندن طی ایدیلمه‌سنی طلب ایله‌مشلردی . چونکه ، دیمشلردی ، بو ، صرف تاکتیکه تعلق ایده‌ن شعارك بوندن صوکرا

فرقه پروغرامنده بولونماسنك فائدەسی یوقدر . بوماده ایله آرتق تشکل ایتمش بولونان سوویت حکومتنك تمامیق تهدید اولونیور . فقط(لەنین) « روسیه، سوسیالیست فدەرالیست سوویتلرجمهوریتی» ایچون مثبت قیمتی غائب ایدەن بر مادەنك ، خارجی سیاست نقطهٔ نظرندن ، حالا مهم بر قیمته مالك اولدیغی ملاحظەسیله مادەنك ابقاسنی مدافعه ایلەمش ؛ سوویتلردن آیرلمەنك « عمله نقطهٔ نظرندن مرامه موافق اولمادیغنی » اعتراف ایتمکله برابر ، بو شعارك مخاصم بورژوا دولتلرینی پارچالاتمق مقصدی نقطهٔ نظرندن مثبت بر رول اویناياجغنی اثبات ایتمشدر . ملیت شعار و مسئلەسی بولشەویکلر ایچون تالی بر مسئلەدر . بونك «عملەمسئلەسی » دیدکاری فرقوی حاکمیتك تأمیننه یارار تابع بر مسئله اولدیغی ، بولشەویکلردە ملیت مسئلەسنك نظریەجیسی و متخصصی کبی طانینان (استالین) طرفندن دفعەلرله ایضاح اولونمشدر . او اون‌ایکنجی قونغرەدە وقوع بولان بیاناتنده « آیرلمق حقنك سوویتلره قارشی تطبیقی ارتجاع ، ایمپریالیستلره قارشی تطبیقی ایسه انقلابدر » دیمشدر .

III

« سوویت فدەرالیزمی » و « آیرلمه حقی »

داخلی سیاستده منفی کورولن « تعیین مقدرات » پرەنسیبی ایله بو پرەنسیبدن چیقان « آیرلمق حقی » نك خارجی سیاستده مثبت بر قیمته مالك اولدیغی فکری بولشەویك سیاستنك ملیت مسئلەسنده دستور حرکت اتخاذ ایتدیکی چوق مهم بر « تەز » در . بو تەزه کوره سوویت فدەرالیزمی موقت بر تدبیردر . قومونیست فرقەسی

پروغرامنك ۳ نجی ماده‌سنده « ... فده‌رالیزم وحدت تامه‌یه توتورور ، استحاله دورینه مخصوص موقتی بر شکلدر ؛ فرقه سوویت تیپنده تشکل ایده‌ن بوتون دولتلرك فده‌راتیف صورتده برلشمه‌لرینی طلب ایدر » دییه قید اولونمشــدر . اوچنجی أنترناسیونالك ایکنجی قونغره‌سنده ایسه بو فکر دها صریح بر صورتده تحریر اولونمش « فده‌راسیونك تام برلکه کچمك ایچون ضروری بر استحاله تدبیری اولدیغنی تقدیر ایده‌رك ، اتحادك دها زیاده صیقلاشدیرلماسی و دها زیاده برلشدیرلمه‌سنی تعقیب ایتمه‌لیدر » ده‌نیلمشدر . ملیت مسئله‌سی ایله مشغول اولان سوویت مأمورلرندن (برویدا) یه کوره سوویتلر اتحادینه داخل ملی جمهوریتلرك خصوصیتلرینی تحدید ایده‌ن یکی تدبیرلر « ایلری‌یه دوغرو آتیلمش برر آدیم » در . [*] عینی محرر اقتباس ایتدیکی مقاله‌سنك دیکر بر یرنده سکزنجی فرقه‌قونغره‌سنده « ملیت مسئله‌سی ایله اویناديغمز یتر ! » ده‌ین ناطقلرله مناقشه‌ایده‌رك دییورکه « بو بر اویونجاق دکل ، بالعکس بورژوآزی دورینــك بزه براقدیغی الك مدهش ترکه‌نك تأثیرینی ازاله ایتمك یولنده اجرا ایتدیکمز چوق مسئولیتلی بر ایشــدر . » بوندن ماعدا (برویدا) فده‌رالیزمك دیکر نقطهٔ‌نظردن‌ده سوویتلره لازم اولدیغنی اثبات ایدییور . « سوویتلر اتحادی اویله برشکله مالك اولمالیدرکه بو شکل اوکا ایلریده تأسس ایده‌جك یکی برچوق سوویت دولت تشکللرینی‌ده کندی ایچریسنه آلمق امکانی ویرسین » دییور ؛ و بو سوزیله ، او ، فده‌رالیزمك ، بولشه‌ویکلر ایچون، پروغرامه دکل ، تا کتیکه؛

---

[*] « حیات ملل » « Gizn nationalnostey » ۱۹۲۳ ایکنجی ـ صحیفه ٤

اساسه دكل ، فرعه متعلق بر مسئله اولديغنى بر داها اثبات ايتديكى كبى ، بو فدەراليزمك ، عينى زمانده ايمپرياليستجه بر تعبيه اولديغنى ده فاش ايتمش اوليور. تفسيره نه حاجت ، (برويدا) مقالەسنك صوكنده ذاتاً « يالكز روسيه سوويت جمهوريتلرينك دكل ، بين‌الملل سوويت جمهوريتلرينك اتحادى اساسنى احضار ايتمەليدر » فكرينى صراحةً سويله‌يور .

سوويت فدەراليزمنك نه ماهيتده اولديغنى كوردك . شيمدى ده « آيرلمق حقى » نى تدقيق ايدەلم : ١٩٢٣ سنەسى ٦ حزيران تاريخنده قبول اولونان « سوويتلر اتحادى » تشكيلات اساسيه قانوننك ٤ نجى مادەسنه كوره « اتحادى تشكيل ايدەن اعضادن هانكيسى ايسترسه اتحادى ترك ايتمك حقنه مالكدر » . كوروليوركه « اتحاد » ه كيرەن اعضانك « حق استقلال » ى محافظه ايدلمشدر . يالكز بولشەويك پروفسورى (ماكەروفسكى) نك ديديكى كبى بو ، آنجق « ضمنى بر استقلال » دن عبارت اولوب ، شأنى دكره مالك دكلدر. قوموڼيست حقوقيونندن (درانيتسين) نامنده ديكر بريسى ايسه « بو حقوقك دەقلاراتيف (بيانى) ماهيتده اولوب تشريعى هيچ بر اهميتى حائز اولماديغنى » كمال صراحتله سويلر و « اختلالجى قوموڼيزم نقطه‌نظرندن اتحاددن چيقمەنك مليتجيلك و انقلاب عليهدارلغندن دوغمه بر حركت اولديغنى » دعوا ايدەر . بو محاكمەدن چيقان منطقى نتيجه «مارقسيزم و اختلالجى قوموڼيزم » نامنه سوويتلر اتحادنده كورولن هر درلو افتراق حركتنى بالطبع شدتله تعقيب ايتمك و امانسزجه باصدرمقدر. دها زياده « سوويت مملكتلرينى » داخلنه آلابيلمك غايەسى ايله تشكل ايدەن و بنيەسنك تأسيسنده بو استقامەدكى انكشافنه بالخاصه

اهمیت ویریلن بر « اتحاد » دن قولایلقله چیقابیلمك امکانی هانکی منطق قبول ایدر !.

IV

« سوویتلر اتحادی » تشکیلات اساسیه‌سی

سوویت فدەرالیزمنی تنقید ایدەن بر پروفسور پك حقلی اولارق دییورکه « بوتون بوسیستەمك چوق قاتی برمرکزیتجی اولان برفرقه افرادی آرەسنده یاپیلان مرتب بر پلاندن عبارت اولدیغنی اونوتمایالم» بو ملاحظەنك نەدرجەیەقدر دوغرواولدیغنی حقیله تقدیر ایدەبیلمك ایچون سوویتلر اتحادی تشکیلات اساسیه‌سنی تدقیق ایتمك لازمدر .

بو کونکی سوویتلر اتحادینی تشکیل ایدەن جمهوریتلرك هپسی عینی حقوقی ماهیتده دکلدرلر . بونلردن آذربایجان ، کورجستان وأرمنستان جمهوریتلرندن متشکل ماورای قافقاس سوویت سوسیالیست فدەراتیف جمهوریتی ایله اوقراینا سوسیالیست ـ سوویت جمهوریتی؛ و بەلوروسیه سوسیالیست سوویت جمهوریتی ایله روسیه سوسیالیست سوویت فدەراتیف جمهوریتلری برر مستقل حکومتلر کبی بین‌الملل مقاوله حکمی ایله برلەشمش بولونیورلر. عینی زمانده بوجمهوریتلری ترکیب ایدەن تالی تشکللر واردر . مثلا روسیه سوسیالیست سوویت فدەراتیف جمهوریتی ۹ مختار جمهوریتدن و۱۳ ممتازولایتدن عبارتدر. بونك کبی ماورای قافقاس فدەراتیف جمهوریتنه داخل بولونان کورجستانده آجارستان و آبازه مختار جمهوریتلری ایله آذربایجانده‌ده نخچوان و جبالی أرمنستان جمهوریتلری واردر . [ابتدا روسیه فدەراتیف جمهوریتنه داخل بولونان تورکستان جمهوریتی ، ۱۹۲٤ده ، خیوه و بخارا جمهوریتلرینك الغاسی اوزرینه ، مستقل

اوزبکستان و تورکمنستان جمهوریتلری عنوانی ایله اتحاده قبول اولونمشلردر . بونلر داخلنده‌ده مختار تاجکستان جمهوریتی ایله مختار قارا قالپاق ولایتی تأسیس اولونمشدر .]

سوویتلر اتحادینی اداره ایده‌ن اك عالی مؤسسه « سوسیالیست سوویت جمهوریتلری اتحادی مرکزی اجرا قومیته‌سیدر » که ملخصی روسجه «چیك» در . «چیك» هرسنه انعقاد ایده‌ن سوویتلر اتحادی قونغره‌لری فاصله‌لرنده سنه‌ده اوچ دفعه اجتماع ایدر . « مرکزی اجرا قومیته‌سی » مستقلاً عقد اجتماع ایده‌ن ایکی بویوك سوویت مؤسسه‌سنك (قاماراسنك) مشترکاً انعقاداتمه‌لری نتیجه‌سنده تشکل ایدر . بونلردن بری « متحدلر شوراسی » دیگری‌ده « ملتلر شوراسی » در .

متحدلر شوراسی، سنه‌ده بردفعه جمهوریتلر داخلنده‌کی ولایتلردن (جمهوریتلردن دکل) ، نفوس عمومیه‌یه نسبتله ، انتخاب اولونان دلگه‌لر طرفندن طوپلانان سوویتلر قونغره‌سنده انتخاب اولنوب ۳۷۱ اعضادن عبارتدر . ۱۹۲٤ استاتستیقنه گوره ۱۳۱٫٥ میلیون نفوسدن ۹٦ [*] میلیوننك روسیه فده‌راتیف جمهوریتنه ، ۲٦ میلیوننك اوقراینا ، ۳٫۹ میلیوننك به‌لوروسیه ، ٥٫۷ میلیوننك‌ده ماورای قافقاسیایه عائد اولدیغنی نظره آلیرسه‌ق ، روسیه فده‌راسیوننك بو قومیته‌زونده نه کبی بر اکثریت قاطعه‌ده بولوندیغی آشکار اولور . کورولیورکه بوراده قطعیاً فده‌راسیون پره‌نسیپی وملی اساس نظره آلنمامشدر . بواساسه « ملتلرشوراسی » ده‌نیلن ایکنجی « قامارا » ده رعایت اولونمشدر .

[*] ۱۹۲۳ ترتیباتنه نظراً تورکستان‌ده بو رقمه داخلدر .

« ملتلر شوراسی » بالکز اتحاد مقاوله‌سی عقد ایده‌ن مستقل جمهوریتلرك دکل ، مختار جمهوریتلرله ممتاز ولایتلرك ، یعنی دولتلرك دکل‌ده ملتلرك ، ممثللرندن تشکل ایله‌مشدر . قانونه کوره مستقل ومعاهد جمهوریتلر بو شورایه بشر اعضا ویردیکی کبی ، مختار جمهوریتلرده بشر اعضا ویریبور ، ممتاز ولایتلردن دخی بر اعضا کوندریلیور. شویله که قافقاسیا ، اوقراینا و بەلوروسیه اوچی برلکده (۳۵) اعضا کوندردکاری حالده روسیه‌فده‌راسیونی ۹ مختارجمهوریتی و ۱۳ ممتاز ولایتی ایله برلکده شوراده (۶۳) ممثل قازانمش اولیور.
اسویچره و آمریقا فده‌راسیونلرنده ، بویوك کوچوکلنه باقه‌دن ، هر جمهوریتدن ایکیشر دلکه آلمق صورتیله ، تشکل‌ایده‌ن « فده‌رال شورا » یرینه قائم اولمق اوزره ، وجوده کتیریلن بومؤسسه‌ده دخی « روسیه جمهوریتی » کندی فائقیتنی شوصورتله تأمین‌ایتمش دیمکدر.
تورکستان جمهوریتلرینك‌ده بعده سوویتلر اتحادینه بالذات‌وبلاواسطه قبول ایدلدکلرندن صوکره « ملتلر شوراسی » اعضاسنك مقداری ۱۱۴ دلکه‌یی بولمقده‌در . « ملتلر شوراسی » نك تشکلی اثناسنده (راقوفسکی) باشده اولمق اوزره قافقاسیا و اوقراینا دلکه‌لرندن بر قسمی بوسیستم علیهنده بولونمش، دیکر فده‌رال‌جمهوریتلرده اولدیغی کبی، معاقدجمهوریتلرك مساوی‌صورتده‌حق‌تمثیله مالك‌اولمالرینی‌مدافعه ایتمشلرسه‌ده، بوتکلیف (استالین) ك اصراری‌اوزرینه رداولونمشدر.
استالین، آلمانیا اتحادنده پروسیایه ویرلدیکی کبی ، سوویتلر اتحادی داخلنده روسیه فده‌راسیونه نسبی بر تفوق حقی ویرلمك صورتنده اولسه بیله بو شکله راضی کلمشدر .
بوقاریده سویله‌دیکمز وجهله مرکزی اجرا قومیته‌سی

« متحدلر شوراسی » ایله « ملتلر شوراسی » اعضاسنك متحداً عقد اجتماع ایتمه‌سی ایله وجوده کلیر . « مرکزی اجرا قومیته‌سی » کندی غیابنده بوتون صلاحیتنی (۲۱) اعضادن مرکب بر « دیوان ریاست» ه ترك ایدر. بو (۲۱) اعضادن یدیسی « متحدلر شوراسی» نك دیوان ریاست اعضاسی ، دیکر یدیسی‌ده « ملتلر شوراسی » دیوان ریاست اعضاسندن عبارت اولوب متباقی یدی اعضا ایکی مجلسك مشترکاً وقوع بولان اجتماعنده انتخاب اولونور .

۶ حزیران قانوننه کوره « اجرا قومیته‌سی دیوان ریاستی » نك حکمی « خلق قومیسرلر شوراسی » اوزرینه دخی نافذدر . [*] دیوان ریاست قومیسرلر شوراسنك مقرراتنی لغو ایده‌بیلیر . عینی زمانده دیوان ریاست اتحاده داخل بولونان بالجمله حکومتلر و محلی اجرا قومیته‌لرینك قرارلرینی‌ده فسخ ایده‌بیلیر . دیوان کرك مشترك و کرك اتحاده داخل بولونان اعضایه عائد بوتون مؤسسه‌لر طرفندن تنظیم اولونان قانون لایحه‌لرینی تصدیق ویا رد ایتمك صلاحیتنی حائزدر . دیکر طرفدن « مرکزی اجرا قومیته‌سی » نك بوتون مقرراتی « سوویتلر اتحادی » داخلنده بلاواسطه و بلاتعلیق تطبیق و اجرا اولونمالیدر . [حالبوکه اولجه مرکزی اجراقومیته‌سی مقرراتنك مستقل و مختار جمهوریتلرده تطبیق و اجراسی ایچون مذکور جمهوریتلرده اجرا قوتلرینك آیریجه قرارینه لزوم واردی.

---

[*] خلق قومیسرلر شوراسی = هیئت وکلا معناسنده‌در . روسیه هیئت وکلاسی عینی زمانده بوتون سوویتلر اتحادینك هیئت وکلاسی حکمنده‌در. بونلردن « مشترك » و « متحد » قومیسرلکلر باشنده بولونانلر بوتون جمهوریتلره حاکم اولوب ، « مختار » قومیسرلکلری اداره ایدنلری ایسه ساده روسیه فده‌راسیوننك ایشلری ایله مشغول اولورلر .

دیمك كه بوصورتله ٦ حزیران قانونی مركزیته دوغرو بر قدم داها آتمشدر .]

شمدی‌ده مركزی فده‌رال‌حكومتی ایله اتحاد اعضاسی میانده‌كی وظیفه و صلاحیتك صورت توزیعنه باقالم :

اتحادقومیسرلكلری «مشترك»، «متحد» و«مختار»قومیسرلكلردن عبارت اولوب اوچ دورلودر. خارجیه ، عسكریه ، بحریه ، یوللر ، پوسته ـ تلغراف و خارجی تجارت كبی مشترك قومیسرلكلر مركزیلشدیرلمش خصوصاتی اداره ایدرلر ؛ بونلرك متحدمملكتلرده یالكز برر آژانلری بولنور. عالی اقتصاد شوراسی ، اعاشه ، مساعی، مالیه و عمله ـ كویلو مفتشلكی كبی متحد قومیسرلكلرك بوتون جمهوریتلرده برر شعبه‌لری اولوب ، بو شعبه‌لر ، محلی جمهوریتلر طرفندن انتخاب اولونورسه‌ده ، اجراآتلرنده سوویتلر اتحادی قومیسرلكلرینه تابع بولونورلر . و یالكز داخلیه ، عدلیه ، [*] كوی اقتصادیاتی ، معارف ، صحیه وتأمینات اجتماعیه كبی آلتی قومیسرلكه عائد وظیفه‌لرك اجراسی ، اتحاد مقاوله‌سی موجبنجه ، محلی حكومتلر عهده‌سنده قالمشدر .

فقط ٦ حزیران مقاوله‌سنك برنجی ماده‌سنده مقید « اساسات عمومیه » یه عائد خصوصات كوزدن كچیریلیرسه ، او زمان مركزی

---

[*] ۱۹۲٦ سنه‌سنده انعقاد ایدن روسیه سوسیالیست فده‌راتیف جمهوریتلری قونغره‌سنده ویریلن قراره كوره روسیه اتحادینه داخل بولونان مختار ولایت و متحد جمهوریتلرك محكمه‌لرنده باقیلان ایشلر روسیه عدلیه قومیسرینك ویاخود روسیه مدعیٔ عمومیسنك ایسته‌دیكی زمان موسكوایه جلب اولونارق اورادە باقیله‌جقدر . بو قرار مختار جمهوریتلر ممثللرینك اعتراضنه رغماً اكثریتله قبول ایدلمشدر .

حکومت صلاحیتنك یالکز سیاسیاته دکل ، برچوق خصوصاته دخی شامل اولدیغی کورولور . مثلا خارجی و داخلی استقراضلری یالکز او اجرا و بو خصوصده متحد جمهوریتلره مساعده ویریر ؛ خارجی تجارتی او اداره ایتدیکی کبی ، داخلی تجارته عائد اساسلری‌ده او وضع ایدر . مملکت اقتصادیات و صنایعی حقنده‌کی اساساتی او تنظیم ایدر ؛ حتی منفرد بعضی صنائع مؤسسه‌لری بیله تحت نظارته آلیر . (فرضا باکو پترول اوجاقلری ، کورجستان مارانغزی ، اوقراینا کومور معدنلری ، تورکستان پاموق زراعتی بلاواسطه اونك طرفندن اداره اولونور) عمومی سوویه‌ت بودجه‌سنی او تنظیم ایتدکدن ماعدا خصوصی سوویت بودجه‌لرینی‌ده او تعدیل ویا تصدیق ایدر ؛ اراضینك تقسیماتنه و طرز استفاده‌سنه ، خلق معارفنه وصحیه ایشلرینه عائد اساسی نظاماتی او تعیین ایدر ؛ مهاجرته‌عائدقانونلری ومهاجرت فوندنیك تأسیسنی ، عدلیه تأسیساتی ایله محاکمات جنائیه قانوننك اساسلرینی و مساعی حقنده‌کی قانون ایله سائر خصوصاتی‌ده او تأمین و تنظیم ایدر .

کورولویورکه آیری آیری جمهوریتلرك دائرهٔ صلاحیتی ایچون عادتاً هیچ برشی براقیلمامشدر . سیاسی ، اجتماعی ، اقتصادی ، حربی و اداری حیاتدن برساحه یوقدرکه اوراده متحد جمهوریتلر ایچون ، مرکزدن مستقل اولارق ، حرکت ایتمك صلاحیتی براقلمش اولسون .

ذاتاً سوویت حقوقیونی بورژوا حقوقیونی تنقید ایدرلر ؛ اونلرك فده‌راتیف جمهوریتلرده محلی حکومتلره ویریلن صلاحیت دائره‌سنك کنیشلکنده « حریت و استقلال » کورمه‌لرینه کولرلر . بالعکس ،

بر جمهوریتك «وظیفه‌سی» نه قدر آز اولورسه سوویت حقوقجیلرندن (قورویچ) ه کوره « حریتی » ده او قدر چوق اولور ، زحمتی آزالیر ، کندیسنی دها زیاده سربست بولورمش ؛ اوکا کوره « محلی حکومتك حقوقی نه‌قدر آز اولورسه ، مرکزی حکومتدن کوره‌جکی یاردم او نسبتده چوق اولور » . عینی مؤلفه کوره « سوویت مختاریتی موقت بر زمان ایچون مرکزدن قاچان قوتلری یکمك ، اوکا مقابل مرکزه چکن قوت و تمایللری تشویق ایتمك ایچوندر » فده‌راتیف حکومت اونك ایچون ایلری‌یه آتیلمش بر آدیمدرکه ، او ، « ملی مسئله‌یی آوتونومیه واسطه اولیور » ؛ بر مسئله‌که اونك « دەموقراتجه مرکزیلشمش بر دولتده قطعیاً یری یوقدر » . حقیقةً ده بوکونکی سوویت فده‌راسیونی تشکیل ایدەن جمهوریتلرك یالکز آدی جمهوریتدر . سوویت حقوقجیلرندن « ماکه‌روفسکی » نك دیدیکی کبی ، بو جمهوریتلر برر « غوبرنیه » (ولایت) دن باشقه برشی دکلدرلر . بو غوبرنیه جمهوریتلری بیله بر آرالق تماميله هیچه ایندیرەن بر سوویت پروژه‌سی مذاکره ایدلمش ، شدتلی مخالفته معروض قالدیغی ایچون ، تطبیقاتی قسماً تعدیل ، قسماً‌ده تعلیق ایدلمشدر . بوکا « اقتصادی تقسیمات پروژه‌سی » دییورلردی . بو پروژه‌یه کوره بوتون اتحاد ، ملی جمهوریت حدودلری نظره آلنمادن ، اقتصادی ولایتلره تقسیم اولوناجق و هر ولایت اقتصاداً ، هر درلو سیاسی و ملی حدودلر خارجنده ، صرف اقتصادی امکانلر وفائده‌لر ملاحظه‌سیله ، اداره و بوخصوصده بلاواسطه مرکزه ربط اولوناجقلردی . فقط بوکون تعویقده براقیلان بو پروژه‌نك یارین ، « ملیت مسئله و ذهنیتنك آوونمه‌سی » اوزرینه ، تکرار میدانه

کلیه‌جکی نه معلوم . ذاتاً بو پروژه بعض ولایتلرده (مثلا اورالده) قسماً تطبیق‌بیله اولونمشدر .

V

سوویت حکومت تشکیلاتنده ایکیلك

اقتصادی مذهبلر صره‌سنده بولشه‌ویزمدن بحث ایدرکن ، اقتصاد علماسندن مشهور (شارل ژید) ، لەنین آنارشیزم ایله قولکتیویزمی برلشدیرمش ، بو ایکی یکدیگرینی نقیض اولان سیستەمدن « بولشه‌ویزم » مسلکنی طاسارلامشدر ، دیر ؛ کورولیورکه ، اقتصادی سیستەملر ساحەسنده اجتماع ایدەمەین ایکی ضدی بر آرایه طوپلایان بولشه‌ویزم ، سیاسیاتده دخی سانترالیزم ایله فدەرالیزم کبی یکدیگرینی نقض و رد ایدەن ایکی دشمن اساسی بر آرایه کتیرمشدر .

بری دیکرینه تابع اولمادقچه ایکی ضدك بر آرایه کلمەسی طبعاً قابل دکلدر . بونك ایچوندر بولشه‌ویك نظریاتی ایله تطبیقاتی آره‌سنده دائمی بر مجادله و عدم صمیمیت موجوددر . بو مجادلەده فائقیتك شبهەسز قوممونیزمده اصل اولان مرکزیت و حاکمیت طرفنده قالاجغنی آکلامق مشکل دکلدر .

لەنین ، « دولت واختلال » نام‌قلاسیك‌اثرنده تخیّل قوممونیزمی آنارشیستلر کبی ، حکومتسز و جبری قوتدن مستغنی تمامیله‌سربست انسانلر جمعیتندن عبارت بیله‌رك ، حکومتك کیتدکجه ئولمه‌یه محکوم اولدیغنی تعلیم ایتدیکی حالده ، « پرولەتاریا حاکمیتی » نامنی ویردیکی دنیانك اك شدتلی و اك مستبد بر حکومت سیستەمنی ترویج وبالفعل تأسیس ایله‌مشدر . ملیت مسئله‌سنده‌ده اویله : هرملتی تمامیله سربست

و كندي مقدراتنه بالذات حاكم تلقي ايدەرك ، سوزدە سوويت سيستەمنك آنا اساسلري داخلندە فدەراليزمە مهم بر موقع آييرديغي حالدە ، ايشدە دنيادە اشي يوق بر سانتراليزم وجودە كتيرمشدر .

« سوويت روسيەدە ملتلرك حقوقي مسئلەسي » نام مقالەسندە روس سوسياليستلرندن (تيماشف) سوويت فدەراليزمنك يابەجقلريني تحليل ايدركن ، ايلك نظردە كورولن آكلاشيلماز خصوصاتي ايضاح ايدەبيلمك ايچون ، سوويت دولتنك يكدە مجهول اولماياں خصوصيتني قيد ايدييور . او دييوركە : «سوويت حكومتي ، حاكميتي ايكيلشمش دولتلر تيپندە بر تشكلدر . اسكي رومانك ميلاد عيسىيي متعاقب ايكي عصر مدتجە دوام ايدەن حالىدە بوشكلدە ايدي . (سەنات) بوتون او رسميتي ايلە (پرەنجيپ) ك مطلقيتني پردەليوردي ؛ (مەروينغ) خانداننە منسوب قراللر زماننده (فرانق) مونارشيسي دخي حقيقي حاكميتي (مايوردوملر) ە ترك ايلەمشدي ؛ ژاپونياايكي عصردن زيادە شئونات رسميەنك كاملاً ديني حكمدار (ميقادو)يە عائد اولديغي حالدە ، حقيقي حاكميتك دنيوي ايمپراطور (شيوغون) لرە عائد اولديغنەشاهداولمشدر . » بوتشبيەلرە او ، بردە معاصرلردن (موصوليني) ديكتاتورلغني علاوە ايدييور . ايتاليا ، بر طرفدن صورت رسميەدەمشروطيت ادارەيي محافظە ايلەمش ، ديكرطرفدن‌دە بوتون حاكميتي كوچوك بر قليكك النە ويرمشدر . بونلرە بزدە اسلام تاريخندن برچوق مثاللر علاوە ايدەبيليرك . بونلردن يالكز بريسني قيد ايدەلم : عباسيلر زماننده حكومت رسماً خليفەلرك ايكن فعلاً بر زمان ايرانلي برمكيلرك ، بر زمان‌دە تورك اميرلرك النده قالمشدي . معاصر روسيە دخي بو قبيلدن بر حكومتدر . رسماً

«سوویت حکومتی» عنوانی طاشییان بر حکومت نامنه اداره اولونیورکه، حقوقاً « ارباب مساعی » طرفندن انتخاب اولونان اساسلره استناد ایدر ؛ حالبوکه حقیقتده تماملہ قومونیست فرقه‌سنه و بو فرقه‌نك باشنده دوران محدود دیکتاتورلر زمره‌سنه محکوم و تابعدر .

فده‌رالیزم پرده‌سی آلتنده سانترالیزم چهره‌سنی صاقلایان سوویت سیسته‌منی حقیله آکلایابیلمك ایچون (تیماشف) طرفندن تثبیت اولونان بو خصوصیتك ذکری مهمدی . سوویت حکومت تشکیلاتنده ترکیب و تشکیل ایدیجی بر پره‌نسیب حالنده بولونان فده‌رالیزم أساسنه مقابل ، قومونیست فرقه‌سی سیسته‌منده پك مهم بر روله مالك بولونان قاتی سانترالیزم أساسی قارشی قویولمقده‌در . سوویت حکومتی بوکونکی حالی بولونجه‌یه قدر مختلف شکللره کیرمش ، سوویتلر اتحادینی تنظیم ایده‌ن مقاوله‌لر حالدن حاله کچمشلردر . حال‌بوکه قومونیست فرقه‌سنده حاکم اولان مرکزیتجیلك هیچ بر زمان ضعیفله‌تیلمه‌مشدر . بوکون آرتق « اتحادلر قومونیست فرقه‌سی» نامنی طاشییان بولشه‌ویك فرقه‌سنك ، ۱۹۲۵ سنه‌سنه‌قادار «سوویتلر اتحادی » ندن روسیه اسمی رسماً قالدیرلمش ایکن طاشیدیغی اسم « روسیه قومونیست فرقه‌سی » ایدی . بوکون مختلف جمهوریتلر داخلنده هرنه قدر کورجستان ، آذربایجان ، اوزبکستان و سائره‌کی اسماً « ملی » قومونیست فرقه‌لری تشکل ایله‌مشسه‌ده ، فعلاً بو فرقه‌لرك وضعیتی روسیه قومونیست فرقه‌سنك برر ولایت قومیته‌سی وضعیتندن فرقلی دکلدر . بونلر ، اك کوچوك خصوصاته وارنجه‌یه‌قدر ، تعلیماتلرینی موسقوادن ، قومونیست فرقه‌سی مرکز هیئتندن آلیرلر . بو « قومونیست فرقه‌لری » نك کاتب عمومیلری

مرکزدن تعیین اولونیور . اونلرك اوچنجی أنترناسیونالده مستقل یرلری‌ده یوقدر . اونلر ، بوراده روسیه قوموینست فرقه‌سی شخصیتنده تمثیل اولونمش عد اولونیورلر . اوچنجی أنترناسیونالده بر آلمان ، بر فرانسز ، بر بولغار قوموینست فرقه‌سی وارکن ، بر قافقاس ، بر تورکستان ویا بر اوقراینا قوموینست فرقه‌سنه بر یوقدر. بوکا لزوم‌ده کورولمه‌یور ، چونکه ، دها چارلر زمانندن بری ، بوتون بو ولایتلر روسیه قوموینست فرقه‌سی طرفندن تمثیل اولونمش و بو فرقه هیچ بر زمان کندی داخلنده استقلاله دکل ، آزاجق بر عدم مرکزیته بیله تحمل ایتمه‌مشدر .

روسیه شرائطنده و قوموینست فرقه‌سی ایچریسنده تطبیق اولونان بو مدهش مرکزیت (لەنین) و شاکردلری طرفندن عینی زمانده اوچنجی أنترناسیونال فرقه‌لرینه‌ده تشمیل اولونمشدر. بالذات (لەنین) طرفندن تنظیم اولونوب‌ده اوچنجی أنترناسیوناله منسوب قوموینست فرقه‌لری ایچون تطبیقی الزم کورولن تعلیمات میاننده درلاقون قانونلرینی آکدیرر طلبلر واردر . کندیلرینی آزچوق بیلیر آوروپا قوموینستلرندن مهم بر قسمی وقتیله موسقووانك بو آمرانه طورینی چکه‌مه‌مش ، أنترناسیونالدن چیقمشلردر . بو چیقانلردن بریسنی تشکیل ایدەن فرانسز قوموینستلرندن (فروسسار) ۱۹۲۳ ده نشر ایله‌دیکی بر رساله‌سنده روسیه قوموینست فرقه‌سنك بوتون جهان قوموینستلری اوزرنده تأسیس ایتمك ایسته‌دیکی دیکتاتورجه اداره‌ یی ، بو موسقوف حاکمیتی چکه‌مدکلرندن عزت نفس صاحبی قوموینستلرك اوچنجی أنترناسیونالی نه‌صورتله ترك ایتدکلرینی بوتون تفصیلاتی ایله ایضاح ایله‌مشدر . (فروسسار) دییورکه « موسقووا

قوموبیستلری کندیلری ایله برابر چالیشمه‌یی دکل ، اونلر کبی دوشونمه‌یی و دنیایی آنجق اونلرك کوزیله کورمه‌یی طلب ایدییورلر. تطبیق ایتدکلری بو مستبدجه تا کتیکله اونلرك نه کبی بر نتیجه ألده ایتدکلرینی تدقیق ایسه موضوعمز خارجنده‌در . (فروسسار) ه باقیلیرسه بو نتیجه پك ألیمدر .

VI

ملیت مسئله‌سی یالکز بر کوسترشدر

مقاله‌مزك باشنده قوموبیستلرك مفکوره اعتباری ایله قاتی بر مرکزیتجی اولدقلرینی قید ایله‌مشدك . فرقه و أنترناسیونالده‌کی تجربه‌لری ایله تشکیلات ساحه‌سنده دخی، مفکوره‌لرنده اولدیغی قدر، قاتی و أمانسز بر مرکزیتجی اولدقلرینی کورییورز .

روسیه سوسیال ـ دهموقرات فرقه‌سی داخلنده برحزب تشکیل ایتدیکی زمانلرده بیله ، بولشه‌ویك فرقه‌سی مرکزیتجیلك عمده‌سنه قارشی قدسی بر ایمان بسلر ، اوکا قارشی عادتا تعبد ایدردی . شیمدی سوزده اولسون تطبیق ایتدیکی فده‌رالیزمی او زمان عادتا بر کفر تلقی ایده‌ر ، بو مسلکه ذاهب اولانلری عکس اختلالجی دیه رجم ایده‌ردی . چونکه فده‌رالیزم اونلرجه استحصال وسائطنك انکشافنه مانع عد اولونوردی . اختلالی تسریع ایده‌ن اك بویوك عامل ایسه بو انکشاف ایدی . اوحالده بولشه‌ویکلری ملی استقلال شعاری ایله فده‌رالیزمه ، سوزده اولسون ، مماشات ایتدیره‌ن سبب عجبا نه‌در ؟

بو سؤالك جوابی ۱۹۲۱ ده انعقاد ایده‌ن قوموبیست قونغره‌سی طرفندن قبول اولونان تقریرده بولونیور . بو تقریرده ده‌نیلیورکه :

« کنارولایتلرده قوموِنیست فرقه‌سنك ترقی و انکشـافی خصوصی برطاقم مشکلاته معروض قالیور. بر طرفدن کنار ولایتلرده چالیشان وه‌لیکوروس آرقداشلر ، حاکم بر ملت محیطنده یاشادقلری و ملی محکومیت آجیسنی طادمادقلری ایچون ا کثریتله ملی خصوصیتلرك سوویت ایشلرنده اهمیت و تأثیرینی تقدیرایده‌میور ویاخود بوخصوصیتله هیچ حسابلاشمایورلر ... دیکر طرفدن‌ده برلی قوموِنیستلر، که ملی محکومیت مظالمنی چکمشلر و بونك تأثیرندن حالا قورتولامشلردر ، چوق کره اولیورکه، ملی خصوصیتلرك اهمیتنی اعظام‌ایدییور وارباب سعیك صنفی منافع و خصوصیتلرینی اهمال ایدییورلر ویاخود برملته منسوب زحمتکش اهالینك منافعنی او ملته مخصوص مشـترك دییه آنیلان منافعله قاریشدیرییورلرکه بوده ، اونلری ، قوموِنیزمدن اوزاقلاشدیره‌رق ، بورژوآ ـ ده‌موقرات شوونیزمنه دوغرو جلب ایدییور . »

کورولیورکه نه‌اولسه‌ده ، بولشه‌ویکلرطرفندن ایده‌آلیزه‌اولونان مرکزیتجیلك نه قدر مهم و ملی ـ محلی خصوصیتلرك بر حله‌ده یر یوزندن سـیلنمه‌سی نه‌قدر مطلوب اولسه‌ده ، عبوس حقیقت ینه حقیقت اولارق‌قالیور . سکـزنجی قوموِنیست قونفره‌سنده (له‌نین) دییوردی‌که : « بز هرنه‌قدر بر فنلندیاملتی بیلمه‌یوب، ساده‌زحمتکش فین خلق کتله‌سی طانیمقده اصرار ایتسه‌کده ، بو اصراردن برشی چیقماز ؛ چونکه موجود برشیئی طانیمامق اولماز ؛ زیرا اوموجویت نهایت کندیسنی طانیتدیرر » . ملی حرکتلر ایسه یالکـز فنلاندیاده دکل ، روسیه‌نك هرطرفنده موجوددی . و بو موجودیتلرینی اونلر دها شباط اختلالندن اول حس ایتدیرمشلر و اختلال سـنه‌لرنده

ای بویومش و ایلریله‌مشلردی . شو شرائط داخلنده ملی حرکتلری انکار ایتمك چوق جدی بر دشمن قازانمقدن عبارت اولوردی ؛ حالبوکه « فده‌رالیزم » نامی آلتنده ایشـله‌نن یاپماجق بر سیستمه‌مله بو حرکتی بولشه‌ویك مقصدینه دوغرو دوندورمك قابلدی . ملی حرکتلره ویریلن ظاهری اهمیتله اونلردن بر قسمنك دوستلغی قازانیلیر ، شکلاً ملی برر حکومت حالنه کله‌لری ایله‌ده بو ملتلرعینی زمانده « ملی محکومیتدن قورتولمیان » دیکر ملتلری تحریك ایچون کوزه‌ل بر سائق اولوردی . نه‌دن بو سیستمه‌یی قوللانمیاجقلردی ؟ بولشه‌ویك محرر و پارتیزانلرندن (اوسینسکی) قوموینست فرقه‌سنك « کوسترشلی شعارلر » دن چوق‌هوسله استفاده‌ایتدیکنی سویله‌مشدر.
« بز ملیت شعارینی اورتایه آتدق ... حالبوکه بورژوا دورنده بو مسئله‌نك حل ایدیله‌میه‌جکنی بك اعلا بیلیردك . بزم پروغرامزده اردونك میلیسه تبدیلی طلبی‌ده واردی . حالبوکه مترقی سوسیالیزم دورنده میلیسه احتیاج یوقدر ؛ سوسیالیزم اوغرنده مجادله دورنده ایسه میلیس دکل ، اردو لازمدر . فقط بو شعارك شانی بر دکری اولماسه‌ده ، افشائی بر ماهیتی واردی . ملیت مسئله‌سنده‌کی شعارلرمزك اهمیتی‌ده بونده ایدی. ملی حاکمیت، بورژوآزینك صوك استنادایتدیکی بر ملجأدر . بو سـلاحی بز ، ملیتك خلاص تامنی اعلان ایتمك صورتیله ، پارالیزه ایده‌بیلیرز» . [*] ملیت سیاستی، کندی اعترافلری موجبنجه ، قوموینستلر ایچون ، ساده بر کوسترشدن عبارتدر . بو کوسترشله اونلر ــ ینه کندی اعترافلرنجه ــ سوویت حکومتنك

---

[*] سکزنجی قونفره مضبطه‌لرندن .

خارجده‌کی جاذبیتنی تأمین ایدییورلر[*]. بوقسه حدذاتنده مرشی اسکیمی کبی قالیوروقوممونیست رجالی اوته‌دن بری بسله‌دکاری مرکزیتجیلك غایه‌لری ایله قوسمو پولیتلکارندن ذره‌قدر فدا کارلق ایتمه‌مشلردر. سکزنجی قوممونیست قونغره‌سنده (طومسکی) دیمش‌که: «بو صالونده تك بر کشی بولونمازکه ملتلرك کندی مقدراتلرینی حله صلاحیتدار اولدقلری شعاری ایله ملیت حرکتنك طبیعی و مأمول بر حرکت اولدیغنی بیان ایله‌سین. بوکا بز یالکز اهون‌شر باقار کبی باقیورز» سوویت فده‌رالیزمنك مرشدی استالین ایسه اونجی فرقه قونغره‌سنده «تعیین مقدرات ملل شعاری ایله بز چوقدن وداعلاشدق» دیمش و حقیقتده ایسه «تعقیب ایتدیکمز مقصد واحد جهان اقتصادیاتی داخلنده عمله‌لرك برلشمه‌سیدر؛ فده‌راسیون ایسه بو وحدته دوغرو کیده‌ن یولك آنجق بر مرحله‌سیدر» دیه علاوه ایله‌مشدر.

VII

داخلده مرکزیت، خارجده ایمپریالیزم

حقیقی مقصدی روسیه‌ده شدتلی بر قوممونیست مرکزیتی تأسیس ایکن، «ملتلر ایسترلرسه روسیه‌دن آیریلاده بیلیرلر» شعاری ایله

---

[*] بو جاذبیت ایچوندرکه اونلر لهستانه قارشی بهلو روس سوویت جمهوریتنك حدودینی کنیشله‌تیور؛ بسارابیایه تأثیر ایچون رومانیا حدودنده (مولداویا) سوویت جمهوریتی تأسیس ایدییور؛ افغان حدودنده اوزبکستان، ایران حدودنده‌ده تورکمنستان جمهوریتلری تشکیل اولونیور. نته‌کیم تورکستان چینی حدودنده‌کی قازاقزستان جمهوریتی ایله آذربایجانده‌کی کوردستان جمهوریتنك‌ده معناسی بودر. تورکمنستان جمهوریتنك تشکیلنده ایران تورکمنلری ایله روسیه تورکمنلرینی برلشدیرمك مقصدی کوزولدیکنی طاشکند بولشه‌ویك ادارهٔ عسکریه‌سی طرفندن نشراولونان «وایننی میصل» مجموعه‌سی هیچ‌ده کیزلتمه‌مشدی.

میدانه آتیله‌رق یاپته فده‌راسیون پرده‌سی آلتنده اسکی مقصدینه نایل اولان سانترالیست قوموبزم؛ سوویتلر حدودی خارجنده تطبیق ایتدیکی ملیت سیاسی ایله‌ده قیزیل ایمپریالیزم رولی اوینامقدن باشقه برشی یاپمایور.

سوویت حکومتی، کندینه مخصوص ایکی‌یوزلیلکله بورادەده قارشیمزه چیقیور. برطرفدن سوویت‌خارجیه‌سی آوروپا ایمپریالیزمنه قارشی مجادله وضعیتنده بولونان شرق ملتلری ایله دوستلق تأسیسنه چالیشیرکن، دیکر طرفدن‌ده اوچنجی أنترناسیونال آژانلری بو مملکتلر داخلنده قوموبیست فرقه‌لری تأسیس ایتمك عزمندن برآن ایچون اولسون غفلت ایتمه‌یورلر. چونکه بولشه‌ویکلرجه بوکون کندیلری ایله تشریك مساعی اولونان شرقده‌کی ملی انقلاب حرکتلری یالکز موقت بر زمان ایچون کندیلرینه آرقداش اولابیلیرلر. یوقسه، اونلر دخی، آوروپاده‌کی أشلری کبی، برر خائن بورژوا اولوب، بو کونك دوستی اولسه‌لرده، یارینك دشمنیدرلر. بناءً علیه روسیه داخلنده‌کی ملتلره قارشی سوویت فده‌رالیزمی شکلنده مسلط اولان قوموبزم مرکزیجیلکی، خارجده‌کی «مستملکه‌ونیم‌مستملکه» ملتلرینه قارشی‌ده قاپیتالیزمله مجادله پرده‌سی آلتنده حلول ایتمك ایسته‌ین قیزیل ایمپریالیزمدر!... [*]

---

[*] بوخصوصده تفصیلات ایچون بوندن صوکره کلن مقاله‌یه مراجعت اولنه.

محرری: رسول زاده محمد امین

بولشه‌ویکلرک شرق سیاستی

I

کوسترشلی شعارلردن بری

بولشه‌ویکلرک « چوق هوسله استفاده ایتدکاری کوسترشلی شعارلر » دن بریسی‌ده ایشته بو « شرق سیاستی » در. بو سیاسته اونلر اکثریا قولونی سیاستی دخی دیرلر. قولونیلرده «ملی استخلاص» ویاخود « ملی استقلال » مجادله‌سنی قومونیستلر ناصل تلقی ایدرلر ؟

ملی استقلال اوغرنده‌کی مجادله‌سنده روسیه‌ده‌کی حادثاتدن اعظمی صورتده استفاده ایتمش برمملکتده ، شویله برسؤال وضعنی زائد عد ایدنلر بولوناجغنی تخمین ایده‌بیلیرز .

فقط آفاقی بر طاقم حادثات نتیجه‌سنده تأسس ایده‌ن خرج عالم برقناعته رغماً ، کمال جسارتله دعوا ایدرزکه « سوویتلر اتحادی » داخلنده تطبیق اولونان «ملیت سیاستی» نده اولدیغی کبی، بولشه‌ویزم، « شرق سیاستی » نده دخی حیله‌دن عاری دکلدر .

(لەنین) ك و اونکله برابر بوکونکی روسیه دیکتاتوری (استالین) ك امضالری ایله وقتیله بوتون اسلام دنیاسنه ، علی العموم بوتون شرق ملتلرینه خطاباً نشر اولونان بیاننامەلری خاطرلیورز . بو بیاناتلردن نشئت ایدەرك تورکیه ، افغانستان ، ایران و سائره کبی شرق ملت ودولتلری ایله عقد اولونان معاهدەلریدەاونوتمایورز.
بو معاهدەلردە قیزیل روس حکومتی جومرد داورانمش ، اعلان ایتدیکی یوکسك پرەنسیپلرە حقیقةً دە صادق قالمش کبی بر وضعیت آلمشدر . چار دوروندن قالمه ، روسیەنك بو مملکتلر اوزرندەکی مخل حیثیت بوتون حقوق وامتیازلرندن صرف نظر ایدلمش؛ حتی روسیەنك بو مملکتلردن آلاجغی بوتون بورجلری الغا ایتمکله برابر ، بورالردە موجود بالجمله امتیازلرله روسیەیه عائد مالی و حقوقی شئوندن بیله واز کچیلمشدر . بو بر وقعەدر . وقعەلری انکارە قالقاجق قادار عنادجی منقدلردن دکلز . فقط لزومندە ایشمزە کلن بر وقعەدن اعظمی صورتدە استفادە ایتمك مقصدی ایله اونی بر درجەیه قادار ایدەآلیزە ایتمك ، عملی سیاست نقطهٔ نظرندن ، فائدەلی اولسەدە ، بو مەتودی وقعەلری اولدیغی کبی کورمك خاصەسنی بوزاجق قدر ایلریلتمك دخی ضررلیدر .
روس «لافونتەن» ی مشهور (قیریلوف) ك « قوللانامدیغمزی هدیه ایدەرز » دیه بر مصراعی واردر . بولشەویکلرك شرق مملکتلری حقندەکی « جومرد » لکلری‌دە بو نوعدندر . قوللانامدقلرینی هدیه ایدییورلر . سالف الذکر مملکتلرله عقد اولونان مخادنت معاهدەلرندە جومردجه ترك اولونان « حقلری » باشقه درلو « مدافعه » ذاتاً ممکن دکلدی . سوویت روسیه بر ضرب مثل

موجبنجه «دوكولمش يكمزي هبه ايديوردي». بوندن ماعدا شرقده كي بو « سماحت » غربده كي « غارت » له ده هم آهنك ايدي . روسيه نك ميليارلره بالغ اولوب ده آوروپاليلره تأديه ايتمك مجبوريتنده اولديغي بورجلريني و ينه ميليارلره دكر اجنبي امتيازلريني لغو ايله اجنبي سرمايه و مالي مؤسسه لريني ضبط ايده ن بر حكومت بر قاچ يوز ميليوني بيله بولمايان شرقده كي منافعندن ، ميدانه آتديغي دعوانك منطقي قوتي تأمين ايچون ، البته صرف نظر ايته لي ايدي . بو ، مادةً قارانجلي ، تطبيقاتجه عملي ، سياسةً شرفلي اولديغي كبي ، پروپاغاندا نقطهٔ نظرندن ده پارلاق بر مانوره ايدي .

مانوره ايدي ديبورز ، چونكه مانوره اولمايوب ده ، سوويت حكومتنك شرقده كي قومشولري ايله دوستلغي حقيقي و هر درلو استثمار اشتهاسندن عاري حقيقت پرورانه بر اساسه استناد ايتمش اولسيدي ، او زمان بز ، آراده كي سياسي مخادنت و موافقته رغماً ، شرق ملتلري ايله سوويت آره سنده سنه لرجه دوام ايده ن و حالا ده بر درلو حل ايديله مه ين اقتصادي اختلافلرله تجاري مبارزه لره شاهد اولمازدق . بو مجادله توركيه ده پك او قدر محسوس اولماز . چونكه بوراسي اوته دنبري بين الملل مبادله نقطهٔ نظرندن ، كرك ادخالات و كرك اخراجاتده اولسون ، روسيه يه محتاج دكلدر. اويله ايكن دخي، شرق ملتلرندن سياسةً اك چوق آكلاشمش بولونديغي بو مملكتله بيله ، موسقووا حكومتي ، اقتصادي و تجاري مناسباتي آنجق كچن سنه تنظيم ايده بيلدي . حالبوكه ايران بويله دكلدر . ايران اقتصادياتي روسيه بازارينه مربوطدر . حربدن اول ايران ادخالات واخراجاتنك همان نصفندن فضله سي روسيه حسابنه اجرا اولونيوردي . جوغرافي

موقعی اعتباریله ایران اوزرنده‌کی مستثناوضعیتندن بالاستفاده سوویت تجارت اجنبیه‌سی ایرانی عادتا کوله حالنه کتیرمش ، بو « دوست مملکتی » ، هیچ بر دشمنك یاپامیاجغی بر شکلده استثمار ایله‌مشدر . اجنبی تجارتده تطبیق ایتدیکی دولت انحصار سیسته‌می یوزندن شمالی ایرانك یکانه بایعی بولونان قیزیل روسیه رقیبسز آلیجینك تصوری قابل بولونان هردرلو احتکار و معامله کوتولکنی اجرادن ذره‌قدر فارغ اولمامشدر . ایش او یره کلمشدرکه ، وقتیله بولشه‌ویك انقلابنی ایده‌آلیزه ایده‌ن ترقیپرور ایران تجارت بورژوازیسی باشده اولمق اوزره ، شمالی ایرانك الك مهم تجارت مرکزلری روسیه‌یه قارشی آیلرله دوام ایدن بویقوتاژ حرکتنی تشکیل ایتمشلردر . ایران افکار عمومیه‌سی ساده ، تعیین ایتدکاری ثابت فیاتلرله ، ایران استحصالاتنی الك آغر شرائطله استثمار ایده‌ن مختلف نام و عنوانده‌کی سوویت شرکتلری و هر دورلو اقتصاد مؤسسه‌لری طرفندن اجرا اولونان تضییقلردن دکل ، ایران ایله سوویت روسیه آراسنده او یوکسك عمده‌لری محتوی اولارق عقد اولونان سیاسی مخادنت معاهده‌لرنده‌کی ماده‌لرکده فاحش صورتده نقض ایدلدیکندن چوق آجی بر لسانله شکایت ایتمکده‌در . نیم رسمی «ایران» غزته‌سندن باشلیارق الك اوفاق ولایت غزته‌لرینه وارنجه‌یه قدر بوتون ایران مطبوعاتی سنه‌لرجه اشغال ایده‌ن بوضوع حقنده مختصرده اولسه بر فکر ویره‌بیلمك ایچون کیلان مبعوثی (کی استوان) ك بوبابده نشر ایتدیکی مدلل رساله‌سندن ۲۶ شباط ۱۹۲۶ ده منعقد موسقووا مخادنت معاهده‌نامه‌سنك روسلر طرفندن نقض ایدیلان ماده‌لرینی بورایه نقل ایدییورز : « مذکور معاهده‌نامه‌نك ۳ نجی ماده‌سنه رغماً - کی‌استوان آکلاتیور -

ایرانلیلر « اترك » نهرینك صویندن استفاده ایده‌مدكلری كبی ، فیروزه قریه‌سی (كه بوراده مشهور فیروزه‌طاشی استحصال اولونور) ده ایرانه ویریله‌مشدر. ۱۰ نجی ماده‌یه بناءً پهلوی (سابق انزلی) لیمانی ایرانه تسلیم اولونمالیدی . (بو لیمان چارلق روسیه‌سی طرفندن انشا اولونمشدر . امتیازی شاه حكومتندن آلنمشدی .) حالبوكه بوكونه‌قدر تسلیم ایدیله‌مشدر. ۱۱ نجی ماده موجبنجه ایران صولرنده روسیه حرب سفینه‌لری دوراماز ، حالبوكه ایمپراطورلق دورینه عائد حرب سفینه‌لری شیمدی‌ده یالكز اسملرینی تغییر ایله پهلوی لیماننده طولاشیور و اوفق ایران كمیلرینی قونترول ایدییورلر . ایران دولتی طرفندن صاتین آلنان كوچوك بر كمینك روسیه طریقی ایله (وولغا نهری ایله) خزره‌ أیمه‌سنه بیله روسیه طرفندن ممانعت اولونمشدر . ۱٤ نجی ماده‌یه رغماً « شیلات » نامی ایله معروف پهلوی لیمانی جوارنده‌كی معروف صید ماهی تأسیساتنی ضبط ایله سنه‌ده آلتی میلیون لیرالق ایران ثروتی سوویت روسیه طرفندن غصب ایدلمشدر . («شیلات» صیدماهی‌امتیازی وقتیله‌چار روسیه‌سنك ألده ایتدیكی امتیازلردن اولوب بولشه‌ویكلر طرفندن سوزده ایرانه اعاده ایدلمش بولونان مؤسسه‌لردندر) ۱۹ نجی ماده بولشه‌ویكلر طرفندن كیفی صورتده تفسیر اولونارق رسوماتده یكی تعرفه‌نك دكل، ۱۹۰۳ ده چار مأمورلری طرفندن منحصراً روسیه لهنه اولارق تنظیم اولونان تعرفه‌نك تطبیقی اوزرنده اصرار اولونیور . ۲۰ نجی ماده‌یه رغماً ایران امتعه‌سنه ترانزیت حقی ویریلمه‌یور »

بونلردن ماعدا رشت مبعوثی ایران تجارینك روسیه داخلنده دوچار اولدیغی تجاوز و مظالمدن و ایرانده تطبیق اولونان تجارت پولتیقه‌سندن دخی آیریجه بحث ایدییوركه بوده باشقا بر داستاندر .

ملی استقلال حرکتلری و بولشه‌ویزم

ملی استقلال حرکتی ، معلوم اولدیغی اوزره ، صنفلر فوقنده بر حرکتدر . بوحرکت ملتك مشترك منافعنی اجنبی بر استیلا ویا استثماره قارشی مدافعه ایده‌ر . حالبوکه خالص بر قوموٌنیست نظرنده منفعتلری مشترك بر ملت کتله‌سی یوقدر . بوکونکی جمعیتلر اونلرك نظرنده برر قاپیتالیست جمعیتلردن عبارتدر. بو ملاحظه ایله‌ده جمعیتلر برر وحدت تشکیل ایتمکدن اوزاقدرلر . واحد بر جمعیت یوقدر . یالکز بری دیکری ایله متخاصم و دائما مجادله حالنده بولونان صنفلر واردر . بو نقطهٔ‌نظردن باقیلیرسه بر قوموٌنیست ، محکوم ومستملکه ملتلرنده اولسه بیله ، ملی وحدت و ملی‌منفعت نامنه جدال آچاماز. بو محاکمه ایله‌ده اولکی بولشه‌ویکلر اولکی مارقسیزمه صادق‌قالارق پروله‌تاریا صنفنك قوسموپولیت اولدیغنی ادعا ایله‌مش ، عمله‌نك وطنی یوقدر ، دیه مستملکه‌یی استثمار ایده‌ن ایمپریالیزم ملیتچیلکی ایله ، مستملکه و نیم مستملکه حالنده بولونان شرق مملکتلرینك خلاص و استقلالنه چالشان ملیتچیلك آره‌سنده، نظری‌اولارق، فرق کورمك ایسته‌مه‌مشلردر . هرملتك کندی مقدراتنی حله صلاحیتدار اولماسی شعارنك‌ده بونلرجه مغایر اختلال بر کریله‌مه اثری اولدیغی‌معلومدر.

فقط عملی بر اختلالجی اولان (له‌نین) کویلو مسئله‌سنده اولدیغی کبی ، ملی استخلاص و استقلال حرکتلرینه مناسبت مسئله‌سنده‌ده تدبیرلی داورانمش ؛ فعالیته کچه‌جکی صوککی دورلرده محکوم ملتلرده‌کی ملی استقلال جریاننه اوستاجه یاناشه‌رق ، اونلری قوللانمق یولنی کشف ایله‌مش وبوخصوصده اوکونه قدر بولشه‌ویك

نظریاتجیلرنجه مجهول بر خط حرکت چیزمشدر . بو خط حرکته کوره : « انکلتره ، فرانسه ، آلمانیا و آمریقا کبی مملکتلرده ملی وحدت ، یعنی صنفلر آره‌سنده‌کی اشتراك نقطه‌لری چوقدن کندی دورینی یاشامشدر . بورادە آفاقی اولارق عموم ملی علاقه‌دار ایده‌ن مسئله‌لر یوقدر . بونك ایچون‌ده بوکبی مملکتلرده ملی وحدتی پاطلاتارق اونك یرینه صنف وحدتی قویمق لازم. حالبوکه انکشاف ایتمه‌مش مملکتلرده ، یعنی مستملکه و نیم مستملکه حالنده بولونان مملکتلرده مسئله تمامیله باشقه‌در . بومملکتلرده مظلوم وقاپیتالیستجه انکشاف ایتمه‌ین ملتلر واردر . بو ملتلرده ایسه ، آفاقی اولارق ملی مسئله حالا موجوددرکه بوده ده‌موقراسینك تأسیسی و یابانجی ملت تحکمنی آتمقدن عبارتدر . »

(له‌نین) « کوره سوسیالیزم اختلالی یالکز جهان عمله‌سنك جهان قاپیتالیستنه قارشی عصیانی شکلنده دکل ، عینی زمانده مختلف ده‌موقراسی اختلاللری ایله مستملکه‌لرده‌کی ملی‌ـاستقلال حرکتلرینك داخل اولدیغی بین‌الملل بر قومبینه‌زون ایچریسنده جریان ایده‌جکدر. بو قومبینه‌زونه حرب عمومی‌یی متعاقب آرتق پك مهم بر عامل اولارق تاریخ صحنه‌سنه چیقماسی تخمین و حس اولونان شرقده‌کی ملی ـ استقلال حرکتی اعظمی صورتده استفاده ایتمه‌یی ادخال ایتمك بالطبع اوچنجی أنترناسیونال مؤسسی دوشوندوره‌ن اك بویوك مسئله‌لردن بری اولمشدر . « ملی وحدت » ك آوروپاده بیله کندیسنی یاشامش بر راده‌یه کله‌دیکنی ، بخیل سوسیالیست اختلالنك « کلجیکدیکنی » تثبیت و تصدیق ایده‌ن بولشه‌ویکلر ایچون ، « جهان ایمپریالیزمنه » قارشی غیرمنکشف شرق ملتلرنده‌کی ملی استقلال جریانی کوروکله‌مه‌یه

آريجه اهميت ويرمك لازم ايدی . بوواسطه ايله اونلر حربدن اولکی مستقر حالنه عودت ايتمك اوزره بولونان آوروپاقاپيتاليزمی قارشيسنده كی رجعتلرينی دها آز ضررله باشارمق ايچون الويريشلی بر مانوره يابمش اولدقلرينه قانعدرلر .

بولشه‌ويكلره مخصوص ديكر كوسترشلی شعارلر كبی ، بوقناعت ده برده آلتنده صاقلانان ايكنجی بر يوزه مالك اولماسيدی ، ملی استقلال مجادله‌سی ايله ده‌موقراسی حياتنه كچمك عزمنده بولونان شرق ايچون بولشه‌ويكلر قدر ايی بر دوست اولامازدی . يالكز نه ياپارسه كز كه كويلويه طوپراق ويروب‌ده محصولنی ويرمه‌ين قومونيزم ، شرقده استقلال حركتنی تقويه ايتمكله برابر ، بو حركتك طبيعی نتيجه‌سی اولان استقلاله تحمل كوستره‌مز . او ، مخاصم بولونديغی آوروپا ايمپرياليزمنك شرقدن اخراجنی استهداف ايتمكله برابر ، بو مستخلص شرقك قومونيزم أنترناسيونالندن‌ده مستقل بر ده‌موقراسی تشكيل ايتمه‌سنه قطعياً رضا كوستره‌مز . بنيه‌سنده‌كی بو ايكيلكدندركه او شرقده‌كی ملی حركتلری تشويق و ايلك صره‌ده اونلره ياردیم ايتديكی حالده ، دبره كتيفنی موسقوودان آلمق صورتيله حركت ايده‌ن يرلی قومونيست فرقه‌سنك تشكيلنی دخی اونوتماز . فعاليت و مجادله حالنده بولونان ملی ــ استقلال و ملی ــ ده‌موقرات رئيسلرينه دوستلقدن بحث ايده‌ركن ، او ، بو رئيسلرك استناد ايتديكی خلق كتله‌لرينه اصل خلاصكارلرينك قومونيست فرقه‌سی اولديغنی احساس ايتديرمه‌يی بر آن ايچون اولسون اونوتماز ؛ شيمديكی رهبرلرك موقت بر زمان ايچون كنديلرينه تحمل ايديلير آداملر اولوب ، بوقسه حدذاتنده بونلرك‌ده برر غاصب ويارينكی خلق دشمنلری

اولدیغنی دائما تکرار ایتدیرر دوروور و ایلك فرصتده ، شو ویا بو
صورتله آیاغی قالقان ملیتجیلر علیهنده قوموونیست قومپلوسی تشکیل
ایله مملکتی داخلی محاربه‌لره سوق ایتمکدن دخی گری دورماز .
بو ایکی یوزلو سیاستك مختلف جلوه‌لری تورکیه استقلال حربی
اثناسنده آز کورولمش دکلدر . حال حاضرده جمهوریت عدالتی
قارشیسنده دوتدقلرندن حساب ویرمك ضرورتنده بولونان تورکیه‌لی
قوموونیستلرك قاپلدقلری ماجرا دخی بونی اثبات ایتمکده‌در . فقط
بو ماجرانك اك قانلی مثالنی شرق اقصانك بویوك مملکتی چین
تشکیل ایدر . دون موسقوونك اك صیقی متفقی عد اولونان چین
ملیتجیلری ایله سوویت حکومتی آره‌سنده بوکون قانلی بر اختلاف
چیقمشدر . دونه قدر (سون - یات - سه‌ن) کبی بویوك چین
مجاهدی طرفندن تأسیس اولونان (قو - مین - دان) فرقه‌سنك
صول جناحنی تشکیل ایده‌ن قوموونیستلر ، شیمدی بو فرقه‌دن
آیرلمش ، (قانتون) ده ملیتجیلره قارشی عصیان بایراغی آچارق
موقت بر زمان ایچون سوویت حکومتی اعلان ایله‌مش ، قیزیل
موسقوونك عسکری قوموونیزم دورنده‌کی اجراآتنی همان اوراده
تطبیق ایتمکه باشلامشلردر . فقط بو حرکت، روسیه‌ده اولدیغی کبی،
موفقیتله نتیجه‌لنمه‌مش ؛ ملیتجیلر مقابل بر حمله ایله عاصیلری تنکیل
و اداره‌یی تکرار أله آلمش ، سوویت قونسلوسی باشده اولمق
اوزره ، روسیه قوموونیست معلملری‌ده داخل اولدیغی حالده قانتون
ماجراسنده اشتراك ایدنلری شدتله جزالندیرمشلردر . شویله که چین
استقلال حرکتنی تقویه‌ایده‌جکی یرده ، معلول اولدیغی ایکی یوزلیلکله،
سوویت حکومتی ، حال حاضرده چین ملیتپرورلرینی قارده‌ش قانی

دوكمك و كندى صنفلرى آره‌سنده داخلى حرب آچق اضطرارنده براقشدر . يالكز چينده دكل ، كنديلرينه فرصت ويريليرسه ، اونلرك هرطرفده ياپاجقلرى ايش بوندن عبارتدر .

III

چين تجربه‌سنده آلنانه درسلر

بوكونكى استالين ديكتاتورلغنك نظريه‌جيسى (بوخارين) صوك كونلرده اجتماع ايده‌ن ١٥ نجى قوممونيست قونغره‌سنده اوچنجى قوممونيست أنترناسيوناله عائد مفصل راپورنده ازجمله بومسئله اوزرنده دورارق « مستملكه مسئله‌لرى و قوممونيست أنترناسيونالى » مناسباتى ايضاح ضمننده ، (له‌نين) ك سالف الذكر « تز » يى ذكر ايتدكدن صوكره سوزى چينده‌كى حادثه‌لره كچيره‌رك ديبوركه :

« هرنه‌قدر (له‌نين) ملى ـ استقلال و ملى وحدت حركتلرينك كرى قالمش مملكتلرده تأييدى التزام ايديورسه‌ده بو التزام آنجق او حركتلرك عمله صنفى عليهنه توجيه اولونديغى زمانه قدر جائزدر ؛ عكس تقديرده « ملى وحدت » تقويه‌سنى استلزام ايده‌ن سبب مفقود اولديغندن او حركتى التزام قضيه‌سى‌ده بر طرف اولور . » [*]

« ملى حركت » استقامتنك عمله صنفى عليهنه توجه ايتمه‌سى ايسه ، بوخارنجه ، قوممونيست فرقه‌سنه قارشى كوستريلن علاقه و رفتار ايله تعيين اولونور . معين بر شرق مملكتنده قوممونيست فرقه‌سنك حريتى تقييد اولونور ، قوممونيستلر تعقيب ايديليرو عمله سنديقه‌لرينك حق و حقوقى تحديد اولنورسه ، اويله بر مملكتده آرتق صنفلر آره‌سنده مشترك ملى مقصدلردن بحث اولوناماز . قوممونيست فرقه‌سنى

[*] « پراودا » ١٣ كانون اول نومرو ٢٨٥

تعقیب ایدەن بر حکومت ایسه ، ملی ـ استقلال دعواسنده بولونان بر شرق حکومتی اولسه بیله ، ارتجاعی بر حکومتدر و قاپیتالیست آوروپا حکومتلرندن هیچ بر فرقی یوقدر .

بوخارینجه چین ملیتپرورلری آرتق دشمن صره‌سنه کچمش قاره ارتجاع قوتندن باشقه برشی دکلدرلر . یالکز چین دکل ، هندستان حرکتی دخی آرتق (بوخارین) ی جذب ایده‌میور . حرب عمومی اثناسنده انکشاف ایدەن هندستان صنایعی خاطری صایلیر یرلی بورژوآ صنفی یاراتمشدر . بو بورژوآ ابتداده ملی ـ استقلال آرقه‌سندن قوشارق ملی وحدت شعارنی ترویج ایله‌مش و هندستان اختلالجیلرینه ایی یاردم ایتمشدر . چین حادثه‌لرندن درس آلان انکلتره ایمپریالزمی ایسه تدبیرلی داورانمش ، قوت پیدا ایدەن هندستان فابریقه‌جیلرینه قارشی مصلحانه بر طور طاقینه‌رق کندیلری ایله آ کلاشمه اصولنی التزام ایله‌مش ، انکلتره امتعه‌سی هندستان امتعه‌سی ایله رقابتده ممتاز بروضعیتده براقان بعض رسوماتك الغاسی کبی تدبیرلرله یکی هندستان بورژوآزیسینك کوکلنی آلمش ، اونی مفرط حرکتلره قاپیلمقدن محافظه ایتمشدر . شویله‌که شمدی انکلتره ایمپریالیستلری ایله ائتلافه کیرەن هندستان بورژوآزیسی آرتق « موسقووا آژانلری » ایله مجادله‌یی دوشونویور ، حال وخوبی بللی اولان اسکی صاحبی (انکلتره) هرحالده « وضعیتی مجهول » یکیسنه ترجیح ایدییور ، بو وضعیت قارشیسنده (بوخارین) بالطبع تعقل ایدییور و بو نتیجه‌یه کلیورکه « بزم ایچون آرتق ، چینده اولدیغی کبی ، قومینداں فرقه‌سی کبی بر فرقه‌یه داخل اولارق ، اوزون بر زمان ایچون هندستان ملیتجیلری ایله بر تمرکزده بولونمق احتمالی

قطعیا قالمامشدر . چونکه ، دییور ، بوراده تا باشدن بزه دوشه‌جك وظیفه هندستان بورژوآزیسنی ساده تنقید دکل ، اونك حرکتلرینی افشا ایتمکدن عبارت اولاجقدر . چونکه بو بورژوآزی ـ بوخارین سویله‌یور ـ له‌نینك قویدیغی شرائطه عمل ایتمه‌یور : اولا انکلیز ایمپریالیستلری ایله دواملی مجادله‌یه حاضر دکل و ثانیاً قوموونیستلره قارشی فعال بر مجادله‌ده بولونارق ، محتاج اولدقلری مقیاسده کندیلرینه حریت ویرمه‌یور . »

چین تجربه‌سندن صوکره ، هندستاندن‌ده قورقایه‌باشلایان (بوخارین) « مصر ، ایران وبو قبیلدن دیکر بر مملکتی [*] دخی آلیرسه‌ق بوراده‌کی آفاقی شرائطی دقتله تعقیب ایتمك مجبوریتنده‌یز » دییور ؛ چونکه « بونلرك هر برنده کندیلرینه مخصوص خصوصیتلر واردرکه اونلرك تدقیق بزی کندیلرینه قارشی عمومی مستملکه سیاستنك ایجاباتندن غیری بر طاقم تدبیرلر اتخاذینه اجبار ایدر » .

چین قصه‌سندن (بوخارین) ، تمثیل ایتدیکی روسیه قوموونیست فرقه‌سی و اوچنجی أنترناسیونال نامنه ، معین حصه‌لر آلدیغی کبی ، آچدقلری شانلی جدالده قوموونیست اختلالی کبی خولیالر پشینده دکل ، ملی وحدت ، ملی استقلال و ملی دهموقراسی کبی حقیقتلر آرقاسندن قوشان شرق ملیتپرورلری ایچون‌ده آلناجق بك مهم بر حصه واردر ، که بوده دوستلق ماسقه‌سی آلتنده حرکت ایده‌ن موسقووا آژانلرینی کوزدن براقامقدر .

---

[*] رلعه بزیمدر .

بوخارينك تعريفى ، محمود بكك تفسيرى

بوخارينك تعريفى موجبنجه توركيه جمهوريتى دخى ، چين درجه‌سنده اولماسه‌ده ، هندستان قدر « موسقووا آژانلرينى » تعقيبه قويولمش بر مملكت حالنه گيرمشدر . چونكه بوراده قوموونيست فرقه‌سنك عدم حريتى بر أمر واقعدر . چونكه بوراده‌ده قوموونيستلر تعقيب اولونيور . (بوخارين) هرنه‌قدر استفاده ايتديكمز نطقنده توركيه‌دن صراحتله بحث ايتمش دكلسه‌ده ، اوچنجى أنترناسيونال آژانلرندن (كيتايغورودسكى) بو بحثى موسقوواده منتشر رسمى قوموونيست غزته‌لرى واسطه‌سيله وقوع بولان نشرياتنده اطرافيله ايضاح ايله‌مشدر . (كيتايغورودسكى) نك ٢٦ آغستوس تاريخلى ١٩٣ نومرولو « پراودا » غزته‌سنده « توركيه‌ده ايشچى حركتى واردر » سرلوحه‌سى ايله يازيلان مقاله‌سى و ينه «پراودا» غزته‌سنده (٣٠ آغستوس ١٩٢٧ . نومرو ١٩٦) توركيه انتخاباتى و بو انتخاباتده اشتراك حق و حريتندن محروم قالان توركيه قوموونيست فرقه‌سنه عائد نشر اولونان باش مقاله‌نك مفادى وقتيله « يكى‌قافقاسيا» مجموعه‌سنه‌عكس ايتديكى كبى، يومى‌مطبوعاته‌ده‌كچمشدى. بومقاله‌لرده برطرفدن ، چين مليت‌پرورلرى كبى ، كماليلرك‌ده (ازجمله سعرد مبعوث محترمى محمود بكك) « توركيه‌ده ايشچى حركتى يوقدر » دعواسى جرح ، بو حركتك موجود اولوب « كمال حكومتى » طرفندن تحديد و تعقيب اولونديغى « اثبات » اولونيور ؛ ديكر طرفدن‌ده توركيه قوموونيست فرقه‌سنك خفى صورتده چاليشمق ضرورتنده قالديغى تثبيت‌اولونيوردى . فقط‌معهود (كيتايغورودسكى)

نك بو موضوعده دها زیاده شایان دقت اولان بر مقاله‌سی حالا توركیه مطبوعاتنه عكس ایتمه‌مشدر. موسقوواده، قوموونیست فرقه‌سی هیئت مركزیه‌سنك واسطهٔ نشر افكاری یومی «پراودا» غزته‌سنك ۱۵ كونده بر انتشار ایدن «بولشه‌ویك» نامنده بر علاوه‌سی واردر. بو مجموعه سوویت رجال حكومتی ایله قوموونیست فرقه‌سی اركان و اعضاسنه مخصوص اولمق اوزره طبع اولونور بر موقوته‌در. بو موقوته‌نك ۳۰ ایلول ۱۹۲۷ تاریخی ایله انتشار ایدن نسخه‌سنده ینه معهود (كیتایغورودسكی) نك قلمیله «كمال توركیه‌سی حقنده فقره‌لر» سرنامه‌سی آلتنده اوزونجه بر مقاله نشر ایدلمشدر. بو مقاله‌یه (كیتایغورودسكی) بر حاشیه یازمشدر. حاشیه‌ده دەنیلیوركه: «مطبوعات موقوته‌ده بو كونه‌قدر كمال توركیه‌سی حقنده وقوع بولان نشریات بر طرفلی اولمشدر. بز، آنقره حكومتنك بو وقته قدر یالكز اصلاحپرورانه حركاتی تنویر و تصویر ایتمشز. حالبوكه بو مقاله ایله بن توركیه‌نك كولكه‌لی طرفلرینی تنویر ایتمك صددنده‌یم.»

توركیه جمهوریتنك - (كیتایغورودسكی)یه كوره - «كولكه‌لی» طرفلری ایسه بونلردن عبارتدر: «بر كره توركیه ملی دەموقرات بر جمهوریت دكل، ساده بورژوا - لیبرال بر جمهوریتدن عبارتدر. خلق فرقه‌سی یكی زنكینلرك فرقه‌سیدر. مصطفی كمال پاشا بو یكی زنكینلرك لیده‌ری و قهرمانیدر. كویلو بو رەژیمدن غیرممنوندر. اونی تطمین ایده‌جك اصلاحات یاپیلمامشدر؛ و، بو رەژیم دوردنجه یاپیلامازده. عمله‌نك وضعیتی ایسه غیرقابل تصور بر شكلده‌در. او، سفیل و پریشاندر. نفرلر سابق اداره‌لرده اولدیغی كبی، انسانك شخصنه لازم اولان حرمتدن محرومدرلر. تعلیم اثناسنده ضرب و تحقیر اولونیورلر».

بو نوعدن برچوق یاوه‌لری قید وتثبیت ایتدکدن صوکره بو کونکی توركیه‌نك سیاسی تصویره قالقشان (کیتایغورودسکی) تربیه‌سزلکك جداً فوقنه چیقیور . کمال تورکیه‌سنك سیاسی ــ کیتایغورودسکی‌یه کوره ــ «زحمتکش خلقك قانلرینی أمن وارلی شهر وکوی صنفلرینك منافعنی کوده‌ن حریص ، غدار ، مرتشی و چیپلاق بر بورژوا حاکمیتندن عبارتدر »

یومی استانبول غزته‌لرینك‌ده تثبیت ایتدیکی وجهله ، تورکیه‌ده قوممونیست حرکتنی تنظیم و تشکیل ایتمك وظیفه‌سی ایله مأمور اولان بو آدامه کوره انکلتره ایله سوویتلر آره‌سنده ظهور ایده‌جك هر درلو احتماللرك تحقق ایده‌بیله‌جکی شو دورده کمال تورکیه‌سنك سوویتلره قارشی ویردیکی « صداقت امتحانندن » موفقیتله چیقوب چیقامیاجغنی اوکره‌نمك لازم ایمش . اونك نظرنده « تورکیه بو امتحانده موفق اولامامشدر . » چونکه، استانبول مطبوعاتی یولداش (روزه‌نغولچ)ك لوندره‌یی ترك ایده‌رکن سویله‌دیکی نطقنی آلای ایتمشلر ؛ یولداش (وویقوف)ك قتلنی «ملیت» غزته‌سی « بر بیاضك بر قیزیلی اولدورمه‌سی که علی العاده بر حادثه قبیلندن عد ایله‌مش » و بو قدرله اکتفا ایده‌رك ، لهستان حکومتنك بو خصوصده‌کی تدبیرلرینی کافی کورمشدر. شکری قایا بکك جنوره‌یه کیده‌رك بین الملل مساعی قومیته‌سی ایله کوروشمه‌سی‌ده سوویت محررینه شبهه‌لی کورونمشدر . نته‌کیم فرانسه ایله قوپونلر مسئله‌سنك نهایت بر صورت حله اقتران ایتدیرلمه‌سی‌ده اونکجه جای سؤال و اندیشه‌در . خلاصه « قیزیل دیپلوماسی متبصر اولمالی ، تحدث ایده‌جك بین الملل اختلافلرده تورکیه‌نك سوویتلره قارشی بیطرفیه‌سنی یالکز سوزده دکل، ایشده‌ده تأمین ایتمه‌یه باقمالیدر! »

بو تأميناتی ، كوريپورزكه، ۱۵ نجی قوموونيست قونغره‌سنده سوز سويله‌ين (بوخارين) نظری و اساسی برصورتده وضع ايده‌رك بوتون شرق مملكتلرندن ايسته‌يور . بويله بر تأميناتك اوچنجی أنترناسيونالجه اك بويوك ضامنی ، شبهه‌سز ، قوموونيست فرقه‌سنك هر درلو احتماله قارشی موضوع بحث مملكت داخلنده مهيای قيام اولماسيدر .

سه‌رد مبعوث محترمی محمود بكك «مليت» غزته‌سنده نشر اولونان باش مقاله‌سنده هر نه‌قدر اوچنجی أنترناسيونال حركتندن سوويت حكومتنك مسئول دوتولامياجغی ايلری سورولیورسه‌ده ، بوخارينك أنترناسيونال رئيسی اولمقله برابر ، سوويتلر اتحادينی اداره ايده‌ن قوموونيست فرقه‌سی هيئت مركزيه اعضاسندن و « سياسی قلم » لك اك فعال اركانندن اولديغی دخی مجهول دكلدر . هانكی شرق حركتنك كنديسيله آرتق كيديله‌ميه‌جك ارتجاعی بر قوت اولديغنی تعريف ايده‌ن فورمولیده ، دقت ايده‌لم كه ، بوخارين اوچنجی أنترناسيونال قونغره‌سنه دكل ، سوويتلر اتحادی قوموونيست فرقه‌سنه قبول ايتديرمشدر . ديمك كه سوويت حكومتی ايله اوچنجی أنترناسيونالی آيری غيری برر مؤسسه كبی تلقی ايتمك دوغرو اولاماز. بونلر بر سكه‌نك ايكی يوزينه بكزه‌رلر .

V

قوموونيزم تهلكه‌سی موجوددر .

يوقاريدن بری قيد ايتديكمز وقايع بزه كوستريوركه اوچنجی أنترناسيونال و بو پرده آرقاسنده دوران ، دها اصلی اسمی ايله ، روسيه قوموونيست فرقه‌سی ، باشقه تعبيرله ، سوويت حكومتی شرقده‌كی ملی جريانلر حقنده‌كی طرز حركتنی ده كيشدرمشدر .

کوریيورزکه استالینجیلر چین مسئله‌سنده مخالفلری تروچکیجیلرك تکلیف ایتدکلری « بلاواسطه حرکت » شعارنی بالقوه رد ایتدکلری حالده ، بالفعل تطبیق ایدییورلر . (چیچه‌رین) ك (قانون) ده‌کی سوویت اختلالندن سوویت حکومتنك اطلاعی اولمادیغی حقنده‌کی تأميناتی کیمسه‌یی تطمین ایده‌مز . چین‌ملیتجیلرینك قانون‌عاصیلرینی تشکیل ایتدکلری خبری موسقوو‌ایه کله‌دن اول «پراودا» غزته‌سنك ایلك صحیفه‌سنده اوچنجی أنترناسیونال اجرا هیئتی‌نك بوتون جهان عمله‌سنه خطاب ایده‌ن بر بیانامه‌سی نشراولونمشدی . بو بیانامه‌ده بویوك چین انقلابنك ظهوری‌مناسبتیله اختلالجی‌جهان عمله‌سی تبریك اولونارق، بورژوا دولتلر آره‌سنده یالکز قالان «سوویتلراتحادی» نه یکی بر قوت‌الظهر کلدیکندن بحث و سوویتلر اتحادنده‌کی خلق کتله‌لری باشده اولمق اوزره ، بوتون جهان عمله و کویلولری چینلی قهرمانلره یارديمه دعوت اولونیوردی .

کندی طوپراقلرنده قومونیست پروپاغانداسنه محل ویرمه‌ین و ملی مجادله‌لرینی هردرلو وصایت و حمایه خارجنده کندی قوتلری ایله بالاستقلال اداره ایتمك عزمنده بولونان شرق ملتلرندن هربری ظهور ایده‌جك ایلك فرصتده بویله بر بیانامه‌یه موضوع تشکیل ایده‌میه‌جکلرندن هیچ‌ده امین اولماسینلر . « مملکتمز اوفاق‌ملکیت و کویلو مملکتی‌در . صنایعمز انکشاف ایتمه‌مشدر . پروله‌تاریامز یوقدر . سوسیالیزم ایچون بزده زمین بولوناماز . بناءً علیه قومونیزم پروپاغانداسندن قورقمایز » ده‌ینلر ، صمیمی برقناعت افاده‌سنی ترویج ایدییورلرسه ، بزجه یا کلیورلر . چونکه طبیعی انکشاف ، صنایعك ترویجی ، پروله‌تاریانك ظهوری ، شهرلرك بویومه‌سی ، سرمایه‌لرك مرکزله‌شمه‌سی ، کویلونك عمله‌لشمه‌سی نتیجه‌سنده کندی کندینه

کلن ، ایستر ایسته‌مز حقی طلب ایده‌ن سوسیالیزم باشقه ، روسیه تیپنده‌کی قوموونیزم‌ده باشقه‌در . قوموونیزم صنایعجه منکشف بر مملکت محصولی اولسیدی اولاً روسیه‌ده دکل ، آوروپاده‌و آمریقاده ظهور ایده‌ردی و روسیه‌ده ظهور ایتمه‌مه‌سی لازم کلیردی . چونکه روسیه آوروپا مملکتلری میاننده اك آز صناعی اولانیدر . بوراسی یوزده ۸۵ کویلو مملکتیدر . صوکره قوموونیزم اختلاله آوروپا مملکتلرندن اك زیاده معروض قالانلری اك آز صناعی اولانلریدر . حربدن مغلوب چیقمش بولوندیغنه و اك قوتلی سوسیالیست پارتیسنه مالك اولدیغنه رغماً ، آلمانیا کبی صناعی بر مملکت بیله کندیسنی قوموونیزمه قاپدیرمادی . بالعکس آلمانیایی قوموونیزمدن قورتاران انفسی عامللر میاننده ، مارقسیزم تربیه‌سی کورمه‌لرینه رغماً ، آلمانیا سوسیال ـ دەموقراتلری واردی . (قائوتسکی) قدر بولشه‌ویزم دشمنی بر نظریه‌جی یوقدر . بولشه‌ویزم ، علمی سوسیالیزمك تصور ایتدیکی آوروپائی بر مه‌قول اولمقدن زیاده روس خیالپرورلکی ایله آنارشیزمندن متولد بر جریاندر . بو جریانه قوت ویره‌ن اجتماعی مواد یالکز عمله حرکتی دکل ، اجتماعی هردرلو عدم ممنونیتلردر . بولشه‌ویزم ابتدائی وبسیط محاکمه‌لره چوق جاذب کلن مفرطانه فکرلری و اطماعکار وعدلری ایله ابتدای ظهورنده بعض قافالری دومانلاتابیلیر . ملی وحدت ، ملی استقلال و ملی دەموقراسی کبی حقیقة‌ده تاریخی معظم مقصدلرله میدانه آتیلان شرق مملکتلرنده کچیریلن بو استحاله زماننده بوتون احتیاجلری بردن دفع ایتمك ، بوتون صنف و زمره‌لری بردن ممنون براقق امکانی یوقدر . بالعکس یاپیلان ایش ایجابی موقت بر زمان ایچون عدم ممنونیتلر دها زیاده چوغالابیلیر . بویله بر زمانده ، ملی دەموقراسیلری تحدید ایده‌ن

جریان قره ارتجاعدن زیاده قیزیل ارتجاعدر . حتی قومونیزم کندیسی ایله مفکوروی هردرلو ارتباطدن اوزاق ، ایلریده دشمن اولابیله جك بعض زمره لری بیله أل آلتندن قوللانیر . شرق مملکتلرنده ، او جمله دن تورکیه ده ، عکس الحرکه لر دائما اجنبی بر أنتریقه یه آلت اولمشلردر . ارتجاع قوتی بویله بر أنتریقه یه آلت اولدی . فقط جزاسنی بولدی . او بوتون کچمشی ایله و زمانك مقتضیاتیله ذاتاً اعتباردن دوشمشدی . حالبوکه قومونیزم اغفالی اویله دکلدر . بو بعض کنج قفالری توتسوله یه بیلیور . بین الملل سیاست ایجابی ، بو کونه قدر تطبیق اولونان سیاست دخی آفاقی صورتده بو غفلته آز تأثیر یاپمایور . بناءً علیه بر طرفدن دموقراسی اصلاحاتنك مقتضیاتی تطبیق اولونورکن ، دیکر طرفدن ده بو اصلاحاتی اشکال ایده بیله جك اوجنجی أنترناسیونال أنتریقه لرینه میدان براقیلمامسی ایچون نه قدر دقت ایدیلیرسه یریدر .

بو بالخاصه شو صره ده مهمدر . چونکه صوك کونلرینی یاشامق سائقی ایله محصور بولوندیغی بین الملل مجادله ده برآز نفس آلابیلمك امیدیله شرق ملتلرینی مفرطانه حرکته سوق ایتمك احتیاجنده اولان قومونیزم ، ملی استقلال مجادله سنی کندی آرزو ایتدیکی شکله قویابیلمك ایچون ، حرکت اوزرنده دها زیاده مؤثر اولمق ایسته یور . چینده کی حادثه نك افاده ایتدیکی معنا بو اولدیغی کبی ، بوخارین فورمولنك اشارت ایتدیکی معناده بودر . (کیتایغورودسکی) ایله تورکیه قومونیست فرقه سی ده بونی ایسته یور . تیلر ایده ن بو آرزولر قارشیسنده کندیمزی «تورکیه صناعی منکشف بر مملکت دکلدر» امنیه سی ایله آووندرمیالم . هر درلو عدم ممنونیتلردن ده ماقوتجه استفاده ایده ن روس مشرب قومونیزمه قارشی احتیاطلی بولونالم !..

محرری : محمدزاده میرزابالا

سوویت استیلاسی آلتنده آذربایجانه

I

استیلا ناصل اولمشدر ؟

ایلك تورك جمهوریتی آذربایجانك روس بولشـه‌ویك اوردوسی طرفندن استیلا ایدلمه‌سی ، بولشه‌ویك تعبیریله، « سوویه‌تیزه‌ایدیلمه‌سی» حقنده‌یالکز استقلالجی - ده‌موقرات آذریلرله روسجی - قوموونیست آذریلر میانده ده‌کیل ، آذری قوموونیستلرله روس استیلاجیلری آره‌سنده‌ده رأی آیریلغی کوروللمکده‌در . موسقوا « نایب » لری، آذربایجانلی « قومیسر » لره باقیلرسه ، « ۲۸ نیسان ۱۹۲۰ سنه‌سنده آذربایجان ایشجی صنفی قیام ایده‌رك آذربایجانك ملی قاپیتالیست حکومتنی ده‌ویرمش و آذربایجانده تورك پروله‌تەر حاکمیتنی تأسیس ایتمشدر .» تاریخی هیچ برمسنده مالك اولمیان بو « قهرمانلر» کندیلری ایچین اویدوورما بر « شاهنامه » ، بر « اوقتیابر داستانی » ، مخیل برصنف مجادله‌سی باراتمغه‌سعی ایدییورلر. حالبوکه حقیقی تاریخه عائد رقملرله وثیقه‌لر بومخیل داستانك تماميله علیهنده‌در .

۱۹۱۶ سنه‌سی معلوماتنه کوره آذربایجانك (۴۹۷۰) فابریقه‌سنده (۵۹۱۰۰) عمله چالیشیوردی . آذربایجانك متمرکز و قوتلی صنایع دائره‌سنی تشکیل ایده‌ن باکو پترول اوجاغلرنده چالشـان ۴۴ بیك ایشچیدن حرب عمومی عرفه‌سـنده : ۱۵۵۰۰ی تورك (آذری) ، ۳۵۰۰ـ داغستانلی، ۹۰۰۰ـ أدیل بویی تورکی (قازانلی)، ۹۰۰۰ـ روس، ۷۰۰۰ ـ أرمنی ایدی . حرب عمومی سنه‌لری و استقلال دورنده ایسه: ۲۰۵۰۰ ـ تورك (آذری) ، ۵۰۰۰ ـ داغستانلی، ۱۵۰۰ـ أدیل بویی تورکی ، ۱۰۰۰۰ ـ روس ، ۸۵۰۰ ـ أرمنی ایدی . ۱۹۲۰ سنه‌سی بولشه‌ویك استیلاسـندن صوکره ایسه (۹۰,۰۰۰) کشی‌یه واردیریلان عمله مقداریننك ۹۵۰۰ ی آذری تورك ، ۲۰۰ـ داغستانلی ، ۱۹۰۰ ـ أدیل بویلی تورك ایدی .

روسیه قومونیست فرقه‌سنك سوویت جمهوریتلری اتحادینی تثبیت ایده‌ن ۱۲ نجی قونغره‌سنده ، استالینك معروضه‌سندن صوکره قبول ایدیلن قرارك یدنجی ماده‌سنده آچیقجه قید اولنیورکه : « اوقراینا ، به‌لوروسـیا ، آذربایجان و تورکسـتان کبی ملی جمهوریتـلرده سـوویت جمهوریتلریننك مسـندینی تشـکیل ایده‌ن ایشچی صنفنك وه‌لیکوروسـلردن عبـارت اولوشی بو جمهوریتـلرده اتحـادی تأسیس ایتمك ایشنی مشـکلاته اوغراتیور » . یوقاریده‌کی رقملر نه کوستریبورکه ، استیلادن اول آذری صنایعنده تورك ایشـچی عنصریننك مقداری عظیم بر اکثریت تشکیل ایدییور وبو مقدار یالکز بولشه‌ویك استیلاسندن صوکره آزالمش ، مقابلنده روسلر چوغالمشدر .

۲۸ نیسان اختلالنك آذری عمله طرفندن اجرا ایدلدیکنی

دعوا ایدرلر . اویله ایسه بو عصیاندن صوکرا تورك عمله نه‌دن باکوبی ترکله کویلره وکلدکلری داغستان، قازان ایله ایرانه کوچشلردر؟ بو خصوصده بزه (لومینادزه) قسماً معلومات ویرمکده‌در .

لومینادزه استیلانك ایلك سنه‌لرنده « آذربایجان اختلال قومیته‌سی (ره‌فقوم)[*] کاتب عمومیسی» اولمشدر. بوذات آذربایجان قومونیست فرقه‌سنك بیل دونومی مناسبتیله باکوده منتشر « شرق قادینی » مجموعه‌سنك ۱۷ نجی نسخه‌سنده آذربایجان ایشچیلرینك استیلادن اوچ آی اولکی احوال روحیه‌لرینی تصویر ایده‌رك دییورکه :

« ۱۹۲۰ سنه‌سی یانوارنده (کانون ثانیسنده) یکی تشکل ایده‌ن باکو قومیته‌سنی تدقیق ایچین باکویه کلمشدم .... « باکو اشچیلری مرخصلرینك شوراسی » مقامنه قائم اولان « باکو ایشچیلری قونغره‌سی » ، او وقت مه‌نشه‌ویکلرله ئه‌سئه‌رلرك الندهایدی. تورك ایشچیلری ایسه اوزمان «مساوات» فرقه‌سنك آرقاسنجه کیدییورلردی . آرتق نه ایسته‌رسکز ، رسول زاده محمدامین ایشچیلر قونغره‌سنده ممثل بولنیوردی وایشچی مساواتچیلرك فراقسیونی باشنده دورمقده ایدی . »

باکو پترول صنایعنده اکثریت تشکیل ایده‌ن تورکلرك تمامیله « مساوات » فرقه‌سی طرفنده اولدقلرینی قید ایتدکدن صوکره ، (لومینادزه) کیزلی چالیشان قومونیست فرقه‌سی ایچروسنده دخی تورك موجود اولمادیغنی کوستره‌ن بر منظره تصویر ایدییور . اوکا کوره اوزمان روسیه قومونیست فرقه‌سنك باکو قومیته‌سی «سارکس (أرمنی) ، آناشکین (روس) ، له‌ئون میرزویان (أرمنی) ، داولاتوف (روس) و غوغوبه ریدزه (کورجی) » دن عبارت بولنیوردی .

تورك ایشچیسنك اختلال یاراتمادیغنی و تورك خلقی ایچروسنده

---

[*] اختلال قومیته‌سی دیمکدر .

قومونیست فرقه‌سنک اهمیتسز بر قوت اولدیغنی اثبات ایدن دیکر مشاهد حادثه‌لره بالذات اشتراك ایدن (تورکیه‌لی) بر تورك ضابطیدر. بو ذات، بر آغستوس ۳۳۶ تاریخنی حائز «یکی قافقاسیا» مجموعه‌سنك ۱۳٤۰ سنه‌سی ٤ تشرین‌اول تاریخلی ۱۵ نجی نسخه‌سنده مندرج راپورنده، استیلایه تقدم ایدن حادثه‌لری تصویر ایله‌دییور که:

« آذربایجان داخلنده طرفدارانی منحصراً باکو شهرنده اولمق اوزره سکز - اون کنج منورله اوچیوز عمله‌یی تجاوز ایتمه‌ین مسلمان بولشه‌ویکلرك اهالی اوزرنده هیچ بر تأثیر ونفوذی اولمادیغندن باکو شهری داخل اولمق اوزره، پك مهیج بر حالده آیاقلانان خلق تطمین ایچین موقع اقتداره کان اختلال قومیته‌سی قیرمیزی اوردونك آنادولویه معاونته کیده‌جکنی، تورکلرله بولشه‌ویکلرك متفق اولدیغنی، قومیسرلرك کاملاً مسلمان اولدیغنی، باکو والی و قوماندانلغنه عثمانلی ضابطانندن یوز باشی رفعت بکك تعیین ایدلدیکی و باکویه کلن قیزیل اوردونك بر قاچ کون مسافر قالوب صوکرا أرمنستان اوزرینه یورویه‌جکنی اهالی‌یه تأمین ایتمش وعثمانلی ضابطان ومعلملری اوتوموبیللرله سوقاق - سوقاق طولاشارق اهالی‌یه عینی نقراتی تکرار صورتیله افکاری تسکینه چالشمش وموفق اولمشلردر. »

تورك ایشجیسی وتورك خلقی، ده کیل که قومونیست اولمامش، حتی مخالف وعصیانکار بر پوزیسیونده بولنمش اولدقلرندن، بولشه‌ویکلر استیلایی «تورکیه‌جیلك» ایله بردءله‌مك مجبوریتنده قالمشلردر. تورك خلقنی آیاقلاندیران واشغال اوردوسنه قارشی، خلقك هیجانی «تورکیه‌جیلك» ایله تسکینه مجبور ایتدیرەن وقعه روس استیلاسیدی. بو استیلانك صورت جریانی بزه خبر ویرەن روس زرهلیسی قوماندانی (یەفرەموف) «باکینسکی راپوچی» غزته‌سنك ۱۹۲۵ سنه‌سی ۲۸ نیسان تاریخلی ۹۳ نومرولو نسخه‌سنده قیزیل روس اوردوسنك دها نیسان ابتدالرنده حاضرلغه باشلامش اولدیغنی وبو حاضرلغك سببی اولارق « سوویت

روسـیه‌یه باکو پترول اوجاقلرینك پك چوق لازم اولدیغنی » قید ایتمکده ودیمکده‌درکه :

« نیسانك ۲۰ سنده قیزیل اوردونك تعرض روحی برقات داها یوکسه‌لمشدی . زیرا اون برنجی اوردو ایچروسنده آرتق‌فعالیت‌باشلامشدی. مبارزلر هرشیئی نظره آلیورلردی . سفر ایچین جدی صورتده حاضرلقلر کورولیوردی . »

« ۲٤ نیسانده ، (غروزنی) ده ایکن ، اون برنجی اوردونك اختلال شورای عسکریسندن ، پتروفسکی پورته کلمم حقنده أمر تلغرافنی آلدم . آقشام عسکری قومیسر (دودین) ایله برابر اوردو قرارکاهنه کلدم و اوردو باش قوماندانی طرفندن استقبال ایدلدك . صباحله‌ین اوردو قرارکاهی دربنده کوچدی . ساعت یدی راده‌لرنده قرارکاهه کلدم و ینه اوردو قوماندانی طرفندن استقبال اولندم . اوردو قوماندانی بکا اختلال شورای عسکریسنك أمرینی ویره‌رك ، آك قیصه بر زمانده باکویی اشغال ایتمه‌که مأمور ایدیلدیکمی آکلاتدی . »

یه‌فره‌موف ، اوزون و مفصل خاطراتنده ، کیجه ایکن اون برنجی روس اردوسنك ناصل حدودی کچدیکنی و باکویه قادار ناصل حرب ایده‌رك یورودیکلرینی تصویردن صوکره دییورکه : « ۲۷ نیسان ساعت ۲٤ده اون برنجی‌اوردوقوماندانی(له‌واندوفسکی)یه خبر ویردیم‌که ، باکویی ضبط ایتدم . »

حالبوکه استیلادن برکون صوکره ، ۲۸ نیسانده ایدی‌که « اختلال قومیته‌سی » ، خلقك هیجانی « تورکیه‌جیلك » له تسکینه سعی ایدییوردی و عینی زمانده ، قیزیل روس اوردوسنك باکوده بولندیغی بر زمانده « موسـقووا ـ له‌نینه » دییه تلغراف چکه‌رك ، « آذربایجان پروله‌تاریاتنك قیام ایتدیکنی وقوه‌سی‌ضعیف اولدیغندن اختلالجی روس اوردوسنك یاردیمه کوندریلمه‌سنی » رجا ایدییوردی.

II

استیلانك ایلك نجیبانی

له‌فره‌موف ، خاطره‌سنك بر یرنده « قیزیل اوردو هرد‌قیقه » بورژوا صنفنك صوك استنادکاهی اولان باکویی ضبط ایتمك ایچین أمر بکلیوردی ... چونکه بو قورتارمق بیلمه‌ین قاره قان قویولری (پترول اوجاقلری) سوویت جمهوریتنه چوق لازم ایدی. »دییور. بو « اسباب استیلایی » ، اون برنجی قیزیل اوردو قوماندانی غوسپودین (له‌واندوفسکی) خلیل پاشایه دها آچیق و آیدین اوله‌رق اظهار ایتمشدی . کیچن فصلده راپوردن استفاده ایتدیکمز تورك ضابطنك قیدینه کوره ، له‌واندوفسکی ، خلیل پاشایه « روس اوردوسنك اسکی روس ـ عثمانلی حدودینه قادار ایلرولیه‌جکنی » بیان ایتمکله موسقوانك حقیقی غایه‌سی میدانه کلیوردی . بو غایه‌یه ایرمك ایچین ، امپریالیست روس اوردوسنه ، آذربایجانده‌کی مانعه‌لری بر آن اول اورته‌دن قالدیرمق ایجاب ایدییوردی . بومانعلرده : ۱ ـ آذربایجانجیلق فکری و آذربایجان جمهوریتنك مؤسسی و علمداری « مساوات » فرقه‌سی ؛ ۲ ـ بوفرقه‌نك وعلی‌العموم ملیت‌پرور آذربایجان‌قوتلرینك یاراتدیغی ملی اوردو ، پارلمان ، حکومت وسائره کبی مؤسسه‌لر ؛ ۳ ـ آذربایجانده حاکم اولان تورکجیلك و بو سایه‌ده قوتلی اولان « تورکیه محبتی » ؛ ٤ ـ آذری‌تورکنك انکشافنده وملی حرکتنده سرعت و موفقیتلری تأمین ایده‌ن ملی ثروت و اقتصادی رفاه‌دن عبارت ایدی . « مساوات » فرقه‌سی اعضاسنی تعقیب ، توقیف‌واحیا ایتمکه ایلك کوندن اعتباراً شروع ایدلمشدی . اکثریتنی کویلو ، ایشچی ، طلبه ، معلم و منور قسمی تشکیل ایده‌ن « مساوات »

عضولری ، کویلرده‌کی شعبه‌لرینه قادار ، حبس ، روسیه‌یه‌سورکون و اوراده امحا ایدیلیوردی. سابق‌رجال ، مبعوثلر، دولت‌مأمورلری ؛ اوردو قوماندانلری ، ضابطان ، معدن و فابریقه صاحبلری،تجارتخانه و شرکت رئیسلری ، آپارتمان و مغازه صاحبلری هپ آلای آلای کمیلره بیندیریله‌رك دکزه چیقاریلیور و صویه غرق ایدلیوردی. ترخیص ایدلمش آذری ملی اوردوسنك اسلحه و لباسلرندن استفاده ایده‌رك ، روس و أرمنیدن عبارت « انترناسیونال اختلال اوردوسی » تشکیل اولنمه‌یه باشلامشدی.

راپورندن استفاده ایتدیکمز ضابط استیلایه « تورکیه‌جیلك » رنکی ویرمکله اهالینك هیجانی تسکین ایتمك ممکن اولدیغندن تورك خلقی‌ستون‌مغازه‌واولرینی‌تورك‌بایراغیله‌تزیین‌ایتمش‌لردی، دییور. بو حال تورکجیلیکك بوراده نه‌قادار قوتلی اولدیغنی کوستریوردی. « خلقك تورکیه‌یه‌قارشی کوستردکاری‌فوق‌العاده‌انجذاب وتمایل، بولشه‌ویکلرك متعاقب حرکات خصومتکارانه‌لرنده سائق اصلی تشکیل أیله‌مشدر»... بویله برحالت روحیه أمپریالیست‌موسقوادن اوتری بك‌قورقولوایدی. بناءً‌علیه، او،نفوذلرندن استفاده ایتدیکی‌تورکیه‌لی ضابطانی‌دخی‌آرادن قالدیرمالیدی. خلیل‌پاشا موسقوواده آلیقونمشدی. دیکر ضابطان ۱۹۱۸ سنه‌سی باکو حربنده ، روس پرولتاریانك قانی آقیتماقله اتهام ایدیله‌رك قسماً توقیف واعدام ، قسماً‌ده فراره مجبورایدلدیلر. حتی ملی حکومتك سقوطنده مهم‌رول اوینایان‌جنرال شیخلینسکی‌بیله موسقوایه سورولدی.

باکو ایله شرقی آذربایجان‌ده ملی‌قوه‌دن «تمیزلنمشدی». نه‌اوردو واردی ، نه ملتك منورلری ، خادملری ... روس اوردوسیله‌روس

بحریونی وروس عمله‌سنك اشترا کیله وجوده کلمش «اختلال قومیته‌سی»، شمدی اقتصادی یغما کرلکه باشلامشدی : با کوده حاضر بولنان (٤٥٠) ملیون پوط مقدارنده پترول « با کو پرولەتاریاتنك لەنینه هدیه‌سی » دییه بلابدل موسقوایه سوق اولندی .

بانقەلر ، تجارتخانەلر ، فابریقا و صنایع مؤسسه‌لری ، واپور شرکتلری ، کومرو کخانەلردەکی امتعه و مال ، مغازەلر ، دکانلر ، آنبارلر ، آپارتمانلر وأولر تمامیله ضبط وحجز ایدیلەرك اشیاوثروتلری موسقوایه « قیزیل هدیه » اولەرق کوندرلدی . « غراب نەدەلیا » (تالان هفتەسی) آدلانان برهفتەده هر کیشی‌یه بردست یاتاق ولباس براقمق شرطیله بتون أولر یغما ایدلدی و قاطارلر دولوسی ثروت ، آلتون ، خالی ، ایپك ، أو اشیاسی، حتی مکتب لوازماتی موسقوایه کوتورولدی . ملت شکره و چایه محتاج ایکن سوویت غزتەلری « با کو ایشچیلری موسقوالی ایشچی قارداشلری ایچین ١٢٥ واغون شکر ، چای، قهوه وقاقائو کوندردی . » دیه یازیپوردی. استیلانك ایلك اوچ کونی ظرفنده با کودن « لەنینه هدیه » اولەرق (٨٠٠) ملیون روبله نقد پاره و ٣٢٥ واغون ارزاق سوق اولنمشدی .

III

استیلایه قارشی عصیانلر

بو استیلا ویغماجیلغه قارشی آذری خلق کتلەسی پاسسیف بر وضعیتمی آلمشدی ؟ ملت بواستیلایی ، اونك استثمار ویغماجیلغی ، بولشەویزم وسوویەتیزم کبی یکی مخرب سیستمی ناصیل قارشیلامشدر؟ بوجهتلرك تنویرایدیلمه‌سی پك مهمدر. سوویت آذربایجان (چەقا)سنك رئیسی مشهور میر جعفر باقیروفك رسمی راپورینه کوره، صاییلری

حسابه کلیه‌ن اوفاق پارتیزان حرکتلرندن ، عصیان وقیاملردن باشقه ۱۹۲٤ سنه‌سنه‌قادار آذربایجانده ٥٦ بویوك واوزون‌مدت دوام ایده‌ن مسلح خلق عصیانلری واقع اولمشدر . بوعصیانلرده هرایکی طرفدن اون بیکلرله انسـان تلف اولمش ، میلیونلره بالغ ثروت ، خانمان ، مال ، کوی وقصبه‌لر ایاقلر آلتنده محو اولمشـدر . کنجه عصیانی ، زاقاتال وشکی عصیانلری ، قارا باغ عصیانی ، آغدام عصیانی ، موغان ، سلیان ولنکران عصیانلری ، قوبا ، کور ده‌میر وکوکچای عصیانلری و نهایت ۱۹۲٦ سـنه‌سنه قادار دوام ایده‌ن باکونك « قابوسـتان » و « داشلر » حرکتلری ... لنکرانك ، قاراباغك ، کنجه ، کوکچای ، زاقاتال ، قوبا وقازاخ داغلرنده ، موغان و سلیان استه‌پلرنده حالاده مقاومت ومجـادله‌لرنده عناد ایده‌ن پارتیزانلری سکز سـنه‌دن بری فداکارلقلرنده دوام ایتدیره‌ن عامل ، سـوویت سیستمنی ، روس استیلاسنی وبولشه‌ویك حاکمیتنی هضم ایتمه‌مکدن باشقه برشیء میدر ؟!.

کنجه عصیانی ۲٦مایس ۱۹۲۰ ده ، استیلادن ۲۸ کون‌صوکره واقع اولمشدی . بوزمان کنجه‌ده ملی آذربایجان اوردوسندن کنجه آلاینك ۲٥۰ نفرلك برطابوری ، ۳ نجی شکی آلایندن بعض‌قطعات ایله ایکی باطاریا طوپ واردی . روسلرك ایسه کنجه‌نك تورك‌حصه‌سنده (۲٥۰۰) وأرمنی محله‌سنده (٥۰۰) سونکولك قطعات عسکریه ایله ایکی‌زرهلی قطاری حاضربولونیوردی . باکوده وشرقی‌آذربایجانده باشلانان امحا و استثمار ، یغما کرلك و امپریالیزم سیاستی بورالره قدر عکس ایتمش ، روس استیلا قوه‌سـنك آذری ملی اوردوسـنك ترك سلاح ایدیله‌جکنی قراره آلدیغی خبری ، اهالی‌یی واوردویی هیجانه کتیرمشدی . ملت شرف و ناموسـنی مدافعه ایتمك مجبوریتنی حس

ایتدیکندن عصیان بایراغی قالدیرمشدی . عصیانك ایلك کونی بش
ساعت دوام ایدەن قانلی مجادلەدن صوکرە کنجەدەموجود بولشەویك
عسکری قوەسی تمامیلە ترك سلاح ایدیلەرك أسیرایدلمش، بولشەویکلرك
ألندە بولونان پوستە ، تلغراف ، تلفون مؤسسەلری کاملاً قیامیلر
ألینە کیچمشـدی . عینی کوندە خلق قهرمانی معروف قنبر رشید
مفرزەسیلە شهرك شمندوفر استاسیونی دخی اشغال ایتمشدی . فقط
همان کونك آقشامی بولشەویك زرهلیلری اسـتاسیونی کری آلارق
شهری بومبـاردمانە باشلامشـدی . باکودن و قازاخـدن کنجـە
اوزرینە سـوق اولونان (٢٠,٠٠٠) لك روس اوردوسی ، شـمدی
شهرك دیکر طرفندە سـاکن أرمنیلرك معاونتیلە کنجەیی بر چنبر
ایچرو سنە آلیورلردی . مجادلە غیر مساوی برشکلدە ایدی . روسلرلە
أرمنیلر یکی قوۀ امدادیە آلمق امکانندە ایکن، کنجە مجاهدلری یاردیم
آلمق امکانـدن محروم بولونیورلردی . قهرمانجە ووروشـان ملی
آذربایجان قطعاتیـلە خلقدن طوپلانان کوکوللی مجاهدلر ، عقللرە
حیرت ویرەجك بردرجەدە، دوشمنك مکرراً واقع اولان هجوملرینی
کندیسنە پك چوق ضایعات ویرمك صورتیلە ، دفع ایدییورلردی .
غیرمساوی برصورتدە دوام ایدەن بومجادلە، بوتون غیرت وفدا کارلقلرە
رغماً ، قیامیلرك مغلوبیتیلە نتیجەلنمشدی . قیامیلر صوك درجۀ امکانە
قدر دعوالرندە اصرار ایدییورلردی. سوقاقلر فجیع ومدهش برقتال
منظرەسی تشـکیل ایدییوردی . اون کون قدر دوام ایدەن بو پك
قانلی ومدهش مجادلەدە غالبلر هرأوی آیری آیری تسلیمە اجبار ایتمك
مجبوریتندە بولونیورلردی . شهرك تسلیمندن صوکرە هفتەلرلە دوام
ایدەن قتل عام ، یغما کرلك و اعداملر ، بر عصر اول جواد خان

گنجه‌سنده سیسیانوفك یاپدیغی روس باربارلغی گولگه‌ده براقاجق درجه‌ده وحشیانه ایدی . بولشه‌ویك معلومات رسمیه‌سنه گوره بو معرکه‌ده (۸۵۰۰) روس نفری تلف اولمشدی. اهالینك تلفاتی ایسه هرحالده بو مقدارك اوچ ـ دورت مثلنه مساوی اولاجقدی ...

عینی شکلده قارا باغده‌کی قطعات عسکریه‌مز و مسلح خلق مجاهدلری مقاومت بایراغی آچمش واون بیکلرله قوربان ویردکدن صوکره رجعته مجبور قالمش ، قسماً تسلیم ، قسماً ده ایران و بعده تورکیه‌یه التجا ایله‌مشلردی . زاقاتال ـ شکی عصیانی‌ده عینی شدت و وحشیلکله ، اوزون مجادله‌دن صوکره یاتیریله‌بیلمشدی. لنکرانده بر بوچوق سنه‌یه قادار دوام ایده‌ن و شمدی‌یه قادار بیله سونمه‌ین عصیان الویریشلی بر شرائط جوغرافیه ایچروسنده واقع اولمشدر . گنیش ساحه‌ده و آرقالری گیچیلمز اورمانلی داغلره دایانان عصیان حرکتنك بوراده چوق اسکی بر تاریخی واردر . بوراده‌کی مجادله ، روسلرك موغانه روس مهاجرلری گوچورمکله باشلامالری ایله‌باشلار. سوویت حکومتنك داها زیاده قوتلندیردیکی بو مهاجرت حرکتی ، بوراده‌کی عصیان وقیام‌حرکتنی برقات‌داها قوتلندیرمشدر. عصیانجیلر دفعاتله لنکران وسلیانی تهدید ایتمشلر وسوویت حکومتی بوراده اون بیکلرله تلفات‌ویرمش وبوراده دائمی براوردو دوتمق مجبوریتنی حس ایتمشدر . بوتون بو عصیانلر وبونلری تعقیب ایده‌ن قوبا ، باکو ، گوکچای ، گورده‌میر و سائر یرلرده واقع اولان قانلی قیاملر آذری خلقنك استقلال مجادله‌سی تاریخنده الـمؤثر صحیفه‌لردر. بوعصیانلرده خلقك یاراتدیغی خارقه‌لر آذری خلقنك استقلال مجادسنده‌کی شاه اثرلری‌در . زاقاتال ـ شکی عصیانی اداره ایده‌ن ضابط احمدزاده‌نك

اعدامی مردجه قارشیلاماسی ، گنج رفیقه‌سی (وسیله خانم) ك «مردانه أول، قورقما، انتقامکی اونوتمایز» دیدیکی ایچین وحشیجه‌سنه قتل ایدلدیکی ، موغان وسلیانك صاری خان وآتامعلی‌لری، لنکرانك مرحوم جمال « پاشا » سی ، مرحوم اسرافیل بکی، مرحوم حسین رمضانی ، و شمدی‌یه قادار مقاومتلرنده دوام ایده‌ن وکوده‌لر نامیله معروف جان کیشی وخان کیشی‌لری ، شاهوه‌رنی ، احمدبکی، قوبانك « مایل » ایله « حاتمی » ، کوکچایك حسینی ، کور ده‌میرك همایون‌خانمی، باکونك «آرسلانی» و «قابوستان ـ داشلار قهرمانلری»» بوتون بونلر، بویوك استقلال مجادله‌سی جبهه‌لرینك مختلف قهرمانلری‌در..

IV

آذربایجانك مقوتی وضعیتی

اون برنجی قیزیل روس اوردوسی و اونك وجوده کتیردیکی «انترناسیونال اختلال اوردوسی» رسماً وفعلاً مملکتی اداره ایدییوردی. بونك خارجنده روس عمله‌سی ، روس بحریه‌لیلری و روس قیزیل اوردو ممثللرندن متشکل بر« باکو سوویتی » تأسیس ایدلمشدی. برده «آذربایجان اختلال قومیته‌سی» عنوانیله «ره‌فقوم» ده‌نیله‌ن و بر ده‌قوردن عبارت اولارق نریمان نویمانوفك ریاستنده حکومت نامی طاشیان بر مؤسسه دخی واردی. ظاهراً مملکتی بوره‌فقوم اداره ایدییوردی. فقط بومؤسسه‌نك فوقنده آذربایجان قومونیست فرقه‌سی وار ایدی که ، مملکتك حقیقی حاکمی ایدی، تشریع و اجرا قوتی‌هپ بونك ألنده بولنیور وحالاده بولنمقده‌در . ایشته بو ره‌فقوم آذربایجان اوردوسی ترخیص ایدییور، قیزیل روس اوردوسی« آذربایجان کندی اوغوللیغنه قبول ایده‌رك »روس استیلاسنك دائمی صورتده آذربایجانده قالماسنی قانونی برشکله قویوردی.

قید ایتدیکمز کبی روسلر آذربایجان پای تختنه ۲۷ نیسانده کلمشلردی. ایلول آینده ایسه «آذربایجان سوویت جمهوریتی» نامنه بهودشاهتختینسکی موسقوواده (چیچه‌رین) ایله بر قاچ معاهده امضا ایدییوردی. سوویت روسیه خارجیه قومیسرلکنك ۱۹۲۰ سنه‌سنده چیقان ۹ـ۱۰ نومرولو رسمی مجموعه‌سندن آلدیغمز شو معاهده‌لر اقتصادی، خارجی تجارت، مالیه، ارزاق و اعاشه، پوسته ـ تلغراف ـ تلفون و تلسز ایشلری کبی بش مقاوله‌دن عبارتدر. برنجی معاهده موجبنجه روسیه طرفندن آذربایجان اقتصاد شوراسنه «صلاحیت تامه‌یی حائز و رای صاحبی بر ممثل تعیین اولونیور» (ماده ـ ٦) و «آذربایجان خلق اقتصاد شوراسی مملکتده موجود خام مال ایله امتعه‌یی روسیه خلق اقتصاد شوراسنك آذربایجانده‌کی ممثلنك رضاسی ایله تقسیم و استهلاك ایدر» (ماده ـ ۲). خارجی تجارته عائد معاهده‌ده آذربایجان خارجله تجارتده‌کی صلاحیتنی تمامیله روسیه‌یه ترك ایدییور، آذربایجان پترولنك تجارتی دخی روسیه‌یه ویرلمشدر. حتی آذربایجان داخلنده صاتیلاجق پترولك مقداری بیله روسیه اقتصاد شوراسیله روسیه تجارت خارجیه قومیسرلکنك تصویبنه ترك ایدلمشدر (ماده ـ ۲). اوچنجی معاهده موجبنجه آذربایجان، مالیه ایشلرنده‌کی حقوقنی تمامیله سوویت روسیه‌یه ترك ایدییور؛ دردنجی مقاوله‌نك ۲نجی ماده‌سی موجبنجه، روسیه‌ده تطبیق اولنان ارزاق و اعاشه قانون ونظاماتی مه‌قانیکمان آذربایجانه دخی تطبیق اولنیور وبو ایشلرك نظارتی موسقوایه ویریلیور. بشنجی مقاوله، آذربایجانك پوسته، تلغراف، تلسز، تلفون خصوصاتی موسقوایه ترك ایدییور.

۱۹۲۱ سنه‌سی نیسانده روس استیلا اوردوسی، روس

بحریونی ، روس عمله‌سی وأرمنی ، یهودی وسائر غیرتورك ممثللرینك اکثریتیله طوپلانان « برنجی آذربایجان کویلو ـ ایشـجی ـ بحریون وقیزیل اوردو ممثللری قورولتایی» آذربایجانك فعلی وضعیتنی تصدیقله «سوویت آذربایجانك قانون اساسیسنی» قبول ایدییوردی . قورولتاینك انتخاب ایتدیکی « مرکزی اجرائیـه قومیته‌سی » و او قومیته‌نك وجوده کتیردیکی «آذربایجان قومیسرلرشوراسی » ظاهراً نریمانوفك ریاستنده اولسه‌ده فعلاً قوموونیست فرقه‌سی طرفندن اداره ایدیلمکده ایدی. بو وضعیت سوویت سیستمنك، قوموونیست فرقه‌سی دیکتاتورلغنك تملی اولمق اوزره شیمدی‌ده دوام ایتمکده‌در. بناءً علیه بز ، آذربایجانك روس اوردوسی اشغالی آلتنده فعلاً غایب ایتمش حریت واستقلالندن، رسماً قافقاسیا فده‌راسیونی و سوویت جمهوریتلری اتفاقی واسطه‌سیله ناصل محروم ایدیلدیکی فقره‌سنه کچمه‌دن ، اشبو حاکم مطلق آذربایجان قوموونیست فرقه‌سـنك نه کبی بر مؤسسه اولوب و کیملردن عبارت اولدیغنی تعیین ایتمه‌لی‌یز .

ایلك فصلده بز ، وثیقه‌لره استناداً ، استیلاعرفه‌سنده آذربایجان قوموونیست فرقه‌سی نامنه بر تورك پارتیسنك موجود اولمادیغنی وقوموونیست فرقه‌سنه تمایل ایده‌ن آذریلرك سکز ـ اون کنجدن عبارت بولندیغنی کوسترمشدك . استیلادن صوکره‌کی دورلرده آذربایجانی اداره ایده‌ن وخلق نامنه سوز سویله‌یه‌ن بو تشـکیلاتك وضعیتنی اوکرنمك ایچین سوویت ارقامنه مراجعت ایده‌لم. باکوده ۱۹۲۳ سنه‌سنده « ۱۲نجی فرقه‌قونفرانسی ایچون آذربایجان قوموونیست فرقه‌سی، باکوقومیته‌سی ماته‌ریاللری» عنوانیله نشر اولنان رأ بو خصوصده بزه‌کافی معلومات ویرمکده‌در .

۱۹۲۳ سنه‌سنه عائد رسمی ایستاتستیقه کوره، آذربایجان قوموینست پارتیسنك ملیت اعتباریله تشکلی آشاغیده‌کی نسبتده ایمش : روس - ۱۹۳۱، تورك - ۹۷٤، أرمنی - ٤۸۹، سائره - ۳۱۳، مجموعی - ۲۷۳۳. بومقدارك تورکلر قسمی دخی هپ آذریلردن عبارت ده کیلدر. بورایه آذری تورکلر ایله برابر « ایران - عدالت - قوموینست فرقه‌سی»، « تورکیه قوموینست فرقه‌سی » ، «شمال تورکلرینك « برلك » نام بولشه‌ویك تشکیلاتی » دخی داخلدر . یوزده آنجق ۲۵ ی تورك اولان بومؤسسه‌نك یهودی وأرمنیلر خارج اولمق اوزره یوزده ٦۰ ی روسلردن عبارتدر . اعضاسی آراسنده‌کی نسبت بویله ایکن « مسئول ایشچی » آدلانان وفعلاً قوموینست فرقه‌سی شعبه‌واوزه‌کلرینی اداره ایده‌ن مسئول‌مدیرلر آره‌سنده‌کی تناسبی‌ده نظردن کیچیره‌لم. ۱۹۲۳ معلوماتنه کوره ، قوموینست فرقه‌سنی اداره ایدن مسئول‌مدیرلرینك مقداری (۳٥٤) کشیدن عبارت اولمشدر . بونلردن: روس - ۱۹۷، تورك - ۷۱، أرمنی - ۲۹. بوصورتله بوراده دخی یوزده ۲۰ تورك و یوزده ٦۰ روس کوریبورز . قوموینست فرقه‌سنك هیئت مرکزیه‌سی فرقه شعبه‌لرینی اداره ایچین مسئول کاتبلر تعیین ایدر . اشبو کاتبلردن ۱۰٦ سی روس ، ۳۲ سی تورك و ۳۷ سی سائر ملتلردن اولمق اوزره ، روسلره یوزده ۷۰ نسبت تأمین ایتمکده‌درلر. ایشته آذربایجان مقدراتنی حل و اداره ایده‌ن آذربایجان قوموینست فرقه‌سی بوشکلده‌در .

فقط ایشلك داها مراقلیسی واهمیتلی جهتی بوفرقه‌نك روسیه قوموینست فرقه‌سیله واوچنجی انترناسیونال ایله اولان مناسبات وعلاقه‌سیدر. معلومدرکه بولشه‌ویکلرك وجوده کتیردکلری «اوچنجی قوموینست انترناسیونالی »

مستقل مملکتلرك قوموٰنیست فرقه‌لری مستقلاً داخل اولویورلر. مثلا اوراده روسیه، آلمانیا، فرانسز، آمریقا، تورکیه، بولغارستان وسائره کبی قوموٰنیست فرقه‌لری داخل بولونیورلر. «مستقل» سوویت جمهوریتی عد اولنان آذربایجان قوموٰنیست فرقه‌سی ایسه اوچنجی انترناسیوناله آنجق روسیه قوموٰنیست فرقه‌سی واسطه‌سیله داخل اولویور و بو فرقه‌یی اداره ایده‌ن جنرال سکره‌ته‌ر (کاتب عمومی) چارروسیه‌نك «جنرال غوبرناطور» ینه کرك عنوان و کرك صلاحیتجه مشابه اولوب اوده موسقوودن کوندریلیور.

* * *

سوسیالزم وقوموٰنیزم تطبیقاتنك وجوده کتیردیکی تخریبات و بو یوزدن وجوده کلن بحران مارقسیزمك افلاسنی اعلان ایدییوردی. بولشه‌ویکلر، پره‌نسیپلرندن رجعت ایده‌رك «نه‌پ» آدلانان یکی اقتصادی سیاسته کیچمکله صنایعده عمله‌ایله دولت آره‌سنده، تجارتده واوفاق صنایعده اسکی بورژوآ مناسباتنی احیا ایتمشلردی. یکی اقتصادی سیاستك کویلرده تطبیقی، سوویت لیده‌رلرندن میرزویانك لسانیله، اورته حاللی کویلولرله قولچوماق آدلانان زوربالره «زنکینلشمك» امکاننی ویرییوردی. بوصنفلر آرتق ایسته‌دکاری قادار طوپراق اجاره ایده‌جك ویوقسول کویلولری عمله اوله‌رق چالیشدیرمق حقنه‌دخی مالك بولناجقلردی. بویوك بورژوآ، کوچوك بورژوآ، طوپراق مالکلری، صنایع اربابی وسائره کبی صنفلرك «چه‌قا» واسطه‌سیله امحا ایدیلوب اموالی ضبط و سوسیالیزه ایدلدکدن صوکره میدانه کلن بر اجتماعی و اقتصادی مناسبات، یکی اجتماعی قوه‌لر وجوده کتیرمشدی که، بونلرك مفکوره‌سی ایله پروله‌ته‌ر حاکمیتی مفکوره‌سی باریشماز

دوشمن وضعیتنده ایدیلر . استالینك اعتراف ایتدیکی کبی ، بو یکی اجتماعی قوەلر و بونلراه تشریك مساعی ایدەن و ایدەجك اولان ملیت‌پرور منورلر ، معلملر ، شاعر ، ادیب و سربست مسلك اربابی ، ملیتجیلك روحنی قوتلندیرمکه‌باشلیوردیلر... خارجی تجارت، داخلی بویوك تجارت ، بویوك صنایع هپ دولت آلنده اولدیغندن و بو دولتك‌دە روسلردن عبارت اولدیغنی نظرە آلدقدن صوکرە اورتە تجار ، اورتە صنایع اربابی ، اورتە حاللی کویلو صنفی ، اوفق مالکلر ، منور طبقە و سربست مسلك اربابیلە قبل‌الاختلال وضعیتە دوشن ایشجیلر - کوریبورسکزکە دەموقراسینك کندینی تمثیل ایتمکدەدر . ایشتە بو دەموقراسی ، روسلردن عبارت استثمار و استیلا ادارەسنە قارشی اقتصادی ، اجتماعی ، سیاسی ، حقوقی ، حرثی ساحەلردە مجادلەیە کچیوردی . بوحرکتەقارشی موسقووانك « پارچالاما » و «روس مهاجرتی» سیاستلری چیقمشدی. تورکستان- تورکمن ، اوزبك ، تاجیك ، قازاق، قیرغیز وسائرە کبی جمهوریتلرە بولونیوردی . داغستان - قومیق ، قاضی‌قومیق ، آوار ، چەچەن ، اینقوش ، اوسەتین ، بالقار ، نوغای ، قاراچای ، قاباردا ، چرکس و سائرە کبی قسملرە آیریلارق هرحصە بلا واسطە موسقوادن ادارەیە باشلیوردی . آذربایجان ایسە ماورای قافقاسیا فدەراسیونی آدیلە « س . س . ر » دائرەسنە آلندقدن صوکرە ، أرمنستان، نخجوان ، تات ، طالش ، لزکی ، روس ، آلمان ، یهودی ، کورد وسائرەکی « ملی-حرثی » عضولرە آیریلیوردی ...

۱۹۲۶دە چیقان ۱۵۳ نومرولی «قوموتیست»غزتەسی آذربایجاندە تورکلردن باشقە ۱۳ مستقل ملیت صایبور و بتون بونلرە کندی

دیللرنده حرث ، ادبیات وسائره یتشدیرمك لزومندن بحث ایدییوردی. حتی طالش ، کورد ویهودیلرکده أرمنیلر کبی « مختاریتی » موضوع بحثدر . دیکر طرفدن آذربایجانك باکو ، کنجه ، سلیان ولنکران اطرافنه ، موغان ، میل و خزر ساحللرینه کلی مقدارده روسلر کوچورولیور ، یوزلرله روس کویلری ، روس قصبه‌لری و روس شهرلری انشا اولنیور. باکو اطرافنده « مونتین »، « استه‌نکارازین » قصبه‌لری ، قیزیل آغاج کورفزنده «ایلیچ» لیمانی ، موغانك کوبکنده «له‌نینو» شهری صایدقلرمز مهاجرت کوی وقصبه‌لرینك الك بویوکلری وشهر آدلانانلری‌در ...

باکونك تورك شهری اولمادیغنه آرتق هر بر بولشه‌ویك قانع‌در. بونی قالینین ، پتروفسکی ، یاروسلافسکی‌لر آچیق سویله‌دکلری کبی ، موسقوا مطبوعاتی‌ده آشکار اعتراف ایتدیکلرندرکه ، بوکون باکو آذربایجاندن خارج وبلاواسطه موسقوایه تابع بر «مستقل جمهوریت»در.. « باکسوویت » جمهوریت ایچنده برجمهوریت اولدیغی کبی « آذرنفت » نامیله معروف باکو پترول اوجاقلری اداره‌سی کذا مستقل بر اداره اولوب ، بو « پترول سلطنتی » ده بلاواسطه موسقوایه مربوطدر . حتی اصولاً اوته‌دن بری باکو بلدیه‌سنه‌ویرمکه مدیون اولدیغی ویرکویی بیله نه آذربایجان حکومتی نه‌ده « باکو سوویتی » اوندن آلامیورلر.

V

آذربایجانه ناصل استثمار اولونیور ؟

آذربایجان ثروتجه‌دنیانك ألك زنکین اولکه‌لرندن بریدر. زراعتده حاصل اولان انواع ارزاق و صناعی نباتاتدن، بوغدای، آرپا ، برنج، توتون ، پاموق و سائره‌دن صوکره بوراده بوللی پترول ، دمیر ،

باقیر ، طوز ، شاپ ، باروت ، داش کومور ، ده کیرمن داشـلری ، مرمر ، تباشر ، قیمتلی انشاآت داشلری ، آسفالت ، بود ، قیمتلی معدن صـولری و تداوی چامورلری موجود اولدیغی کبی ، خلق مالدارلقله ، ایپکچیلك ، بالجیلق ، مالقجیلق و آوجیلقله دخی مشغول اولمقده ، یوکدن خالی ، چوخا و سائره کبی قوماشلر دوقوماقده‌درلر.

۱۹۰۱ سنه‌سنده حاصـل اولان (٦٥٠) میلیون پوط پترول جهان دائره‌سنده پترول استحصالنك یوزده (٥٠,٧) نسبتنی تشکیل ایدییوردی.
۱۹۰۷ — ۱۹۱٤ سنه‌لرنده سنوی (٤٧٠,٠٠٠,٠٠٠) پوط پترول حاصل اولیوردی که بوده آذربایجانه جهانده ایکنجی موقع آیرییوردی.

۱۹۱۱-۱۹۱۲ سنه‌لرنده آدربایجانده سنوی (٢,٨٣٥,٠٠٠) پوط باقیر حاصل اولمشدی . فی تحقیقات آذربایجانك یالکز (داشکسه‌ن) ده‌میر معدنلرنده ٨٠٠ میلیون پوط ده‌میر میدانه چیقارمشدی. حرب عمومی‌یه قادار کنجه یاقیننده‌کی خاص محمد داغنده سنه‌ده ١٥٠ بیك پوط ده‌میر حاصل اولیوردی .

حرب عمومیدن اول زه‌کك (شاب) سنه‌لك حاصلاتی ٨-١٠ ملیون پوط آره‌سنده ایدی . اسـتیلادن صوکره آذربایجانده ١٨ ملیار پوط مقدارنده زنکین شاب موجودی کشف اولونمشـدر . باروتك سنه‌لك حاصلاتی ٣٠٠,٠٠٠ ، طوزك — ٥٥٠,٠٠٠ ، بالغك — ٤,٥٠٠,٠٠٠ (١٧,١٢٥,٠٠٠ روبله)، میان کوکنك — ٧٥٠,٠٠٠، قیرمز بوجکنك — ٥٠٠ ، بالك — ٩,٥٠٠، بال مومنك — ٢,٠٠٠، ابریشمك— ٤٩٥,٠٠٠، ده‌رینك — ٣٤,٠٠٠ ، یوکك — ٢٣٥٠٠٠، توتونك — ٤٥,٦٠٠، اوزومك — ١,٤٧٠,٤٨٠ ، پاموق حاصلاتنك — ١,٣٢٣,٠٠٠ ، چکیتك (پاموق تخمی) ٢,٨٣٥,٠٠٠ ، بوغدای - و سائره‌نك‌ده — ٥٦,٧٠٠,٠٠٠ پوط ایدی .

۱۹۱٦ سنه‌لرنده آذربایجانده (٤۹۷۰) فابریقه واردی که قیمت استحصالیه‌سی (۲,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) روبله ایدی . تجارت ساحه‌سنده حرب عمومی‌یه قادار آذربایجانك آوروپایه، آسیاوروسیه‌یه اخراج ایتدیکی مالك قیمتی (۳۱۰,۱) ملیون روبله ، اوییللرده‌کی ادخالاتی ایسه ۹۱ میلیون روبله قیمتنده ایدی . ویرکیدن طوپلانان دولت کلیرینه کلدکده آذربایجان أراضی‌سی (۱٦۲) میلیون روبله مقدارنده بر مداخل تأمین ایدییوردی . تجارت موازنه‌سنده داخله آقان پاره‌نك بر مقداری ، اجنبی قاپیتالیستلره عائد اولدیغندن، آوروپایه کیدییوردیسه‌ده ، ادخالات ایله اخراجات فرقی اولان ۲۱۹,۱ ملیون روبله‌نك یاریسی ینه مملکته داخل اولیوردی . استیلادن صوکره ، معلومدرکه هر شی سوسیالیزه ایدلدیکندن (۲۱۹,۱) ملیون ، فابریقالرك کلیری ویوقاریده تعداد ایتدیکمز سنه‌لك حاصلات هپ خصوصی مالکلردن آلنوب دولته ویرلدیکندن ، بکله‌مك لازم ایدی‌که « مستقل سوویت جمهوریتی » آذربایجانك سنه‌لك کلیری ییلده اك آزی (٤۰۰) ملیون روبله‌یه بالغ اولسون . بو حقیقت حالده دخی بویله‌در . ده‌میر یوللری ، واپورلر ، ابریشم ، پوك ، پاموق ، بالق ، خاویار ، ده‌میر ، باقر ، شاب و داخلی تجارتی برطرفه براقیرسه‌ق بیله روسیه‌نك آذربایجاندن کوتوردیکی پترولك سنه‌لك مقداری ایلك سنه‌لرده ۲۰۰ ملیون پوط ، صوك سنه‌لرده ایسه حرب عمومیدن اولکی مقداری بولمشدر . بوصورتله سنه‌ده اك آزی خارجی تجارتله داخلی کلیرلردن (٤۰۰,۰۰۰,۰۰۰) روبله صاف مداخل ویره‌ن آذربایجانك سوویت دورنده‌کی بودجه‌سی نظردن کیچیرمك پك یرنده اولوردی : ۱۹۲۳-۱۹۲٤ سنه‌سی بودجه‌سنك

خلاصه‌سی بویله‌در : کلیر – ۳۳۷۷٤۰٤ روبله؛ چیقار – ٥٥٦٤٥٤٦ روبله ؛ بودجه آچیقی – ۲۱۸۷۱٤۲ روبله ؛ ۱۹۲٤–۱۹۲٥ سنه‌سی بودجه‌سی‌ده بویله‌در: کلیر – ۳۱٥٥۲۳۳ روبله ؛ چیقار ۷۲۰۰۰۰۰ روبله ؛ بودجه آچیقی – ٤۰٤٤۷٦۷ روبله ؛ ۱۹۲٥–۱۹۲٦ سنه‌سی بودجه‌سنك خلاصه‌سی ایسه بودر : کلیر – ۲٤٥٥۸۲٥۰ روبله ؛ چیقار – ۲٤٥٥۸۲٥۰ روبله .

ایلك دفعه اولارق آچیقسز ۲٤,٥ ملیونلق بر بودجه وجوده کلیوردی . بو بر ترقی علامتی کبی نظره کله بیلیر. فقط اونوتمامليدرکه بو بودجه‌دن یوزده (٤٦,۲۹) نسبت تشکیل ایدن (۱۱,٤٦۰,۱٥۱) روبله یا کسوویتك بودجه‌سیدر. و یوزده (۲۳,٦۱) نسبت تشکیل ایده‌ن (٥,۷۸۷,۸٥٥)روبله آذربایجانك ماورای قافقاسیا فده‌راسیونی فده‌رال بودجه‌سنه ویردیکی حصه‌در . بوصورتله یوزده (۷۰) چیقدقدن صوکره آذربایجانك بتون ولایتلری ایچین یوزده (۳۰) قالیورکه ، بوده (۷,۳۱۰,۲٤٤) روبله‌یاپار. بوصوکنجی «آذربایجان بودجه‌سنه » « داغلق قاراباغ ارمنستان جمهوریتی » بودجه‌سی داخل اولدیغی کبی ، کیچن فصلده قید ایتدیکمز (۱۳) اقلیت تشکیل ایدن ملتلرك « ملی مدنی » بودجه‌لری‌ده داخل بولونیور .

اك اصغری بر مقدار اوله‌رق آلدیغمز سنه‌لك (٤۰۰) میلیون روبله کلیرك ، سوویت آذر بایجان جمهوریتی بودجه‌سنه داخل اولان (٥) میلیون روبله‌سی چیقدقدن صوکره، روسیه‌یه سنه‌ده قاچ ملیون آلتون روبله آقدیغنی و بونکله‌ده استثمارك درجه‌سنی تخمین ایتمك چتین اولماز . حالبوکه آذربایجان ، «سوویت جمهوریتلری اتحادینك» یالکز (١/٥٠) اللیده برینه مساویدر .

ملی استقلال مجادله‌سی

بوتون بو استیلا ، استثمار ، پارچالامه ، روسلاشدیرمه ، روس مهاجرتی ، سورکون ، اعدام و یغما ــ بر سوزله روسلك عنعنوی سیاستیله، سوویت روسیه، آذربایجانده ملیت حرکتنی قطعیاً ئولدیره‌مه‌مشدر . اقتصادی و حرثی انکشافجه روسلردن آشاغی اولمیان ، بویوك ونجیب برملتك برقولی اولان آذربایجان تورکلکی‌کی متشبث، فداکار وشعورلی برملتك ، بو مدهش استیلا واستثمار رەژیمی ، ملی حرکتنی ، ملی مفکوره‌سنی دها زیاده قطعیلشدیرمش، ملی استقلال قوه‌سنی دها زیاده متشکل ومتحد بر شکله صالمشدر .

استیلانك وقوع بولدیغی کوندن اعتباراً باشلایان‌مقاومت‌و ۱۹۲۰ سنه‌سی مایسنده ظهور ایده‌ن قانلی عصیانله بالخاصه قوتله‌ن و بوکونه قادار صوصمایان مسلح جدال ، قیام ومبارزه‌یی متشکل وقوتلی‌سیاسی برمجادله تکمیل ایتمکده‌در . استیلادن برکون صوکره درحال خفی حیاته کیچن « مساوات » فرقه‌سی واو فرقه‌نك اشترا کیله تشکل ایده‌ن « آذربایجان استقلال قومیته‌سی » آذربایجانك بتون قضالرینی ، کوی و قصبه‌لرینی بر آغ کبی صارمش ، اطرافنه مملکتك بوتون منورلرینی ، کویلو و عمله زمره‌لرینی طوپلامقله بویوك جدالی دوام ایتدیرمشدر .

بوتشکیلاتك کیزلی اوله‌رق فعالیت کوستره‌ن منتظم مطبعه‌سی ، کیزلی غزته‌سی ، رساله ، بیاننامه و سائره کبی نشریاتی ، سوویت حکومتنی دریندن درینه مشغول ایتمش و اندیشه‌لره دوشورمشدر .

۱۹۲۳ سنه‌سی ۲۸ مایس اعلان استقلال کونی مناسبتیله انتشار

یده‌ن بر بیانامه‌سنده ، بوکیزلی قومیته (۱۹۱۸ سنه‌سی ۲۸ مایس) بیانامه‌سنی « آذربایجان میثاق ملیسی » دییه اعلان ایدییور؛ بونکله، سیاسی، اجتماعی، ملی وحرثی پروغرامنی دخی بیلدیرمش اولیوردی. اواستیلایه قارشی ـ استقلالی ؛ روسلغه قارشی ـ آذری تورکلکنی؛ سوویتجیلکه‌قارشی ـ پارلمنتاریزمی؛ دیکتاتورلغه‌قارشی ـ ده‌موقراسی‌نی قویعقله کویلو صنفنی، عمله‌یی، اصنافی، منور صنفی وبوتون زمره‌لری قازانمش ، بوصورتله آذری تورکلکنی متحد بر قوه حالنده روسلغه وبولشه‌ویزمه قارشی برلشدیرمش اولیوردی. استقلالک نفوذوعظمتنی تعیین ایچین مذکور بیانامه‌نك برپارچه‌سنی قید ایده‌لم . بیانامه‌ده ده‌نیلیورکه :

« بوکون ۲۸ مایسدر . او ۲۸ مایس‌که ، سیاست صحنه‌سنه مستقل آذربایجان دولتی چیقاردی ؛ آذربایجان تورکلرینك قلبنده اونوتولماز بر استقلالیت وحریت خاطره‌سی براقدی . بوکون روسیه‌نك استبدادی آلتنده بوتون وارلغمز بوغولور و چیکنه‌نیرکن قلبمزده او استبداده قارشی بویوك بر نفرت و مبارزه حسی بسله‌یه‌ن و بو حسی دائما تحریك ایده‌ن قوت ۲۸ مایسك مقدس خاطره‌سیدر . ۲۸ مایس تاریخنی خاطرلادقجه آذربایجان تورکلرینك قلبنده استقلال آتشی سونمیه‌جکدر . »

عینی کیزلی استقلال قومیته‌سی طرفندن آذربایجان داخلنده نشر ایدیله‌ن دیکر بر بیانامه‌ده ده‌نیلیورکه :

« ۲۸ مایسده ، آذربایجان تورك خلق استقلالنی اعلان ایتمکله ، کندی دوغما ، سه‌ویملی وشفقتلی آناسنك قوینده آزاد بر تورك مدنیتی قورمق ، آزاد بر تورك صنعتی ، تورك ادبیاتی ، تورك حیاتی یاراتمق ایسته‌یوردی . بوکا ممانعت کوستره‌ن روسیه‌نك نواصول چار حکومتیدر . آذری تورکلری کوزه‌لجه بیلیورلرکه ، روس بایراغنی‌قیرمیزی‌رنکه بویایان‌ماده کناهسز تورك خلقنك قانیدر . . . آذربایجان تورك خلقنك معصومانه آقان قانندن فیرلایان ملی انتباه ، روس آغالغنك صوك قبر طاشی اولاجقدر .

ای تورك خلقی! سنی آزاد ایده‌جك وخوشبخت یاشاتاجق قانلی مبارزه‌یه بوتون قوتنکله حاضرلان؛ سنی بو مبارزه خلاص ایده‌جکدر. آذربایجان استقلالنی بر دفعه قوردك، ایکنجی دفعه قورمق باجاریقنه‌ده مالکسك. دوشمنکی طانی، ملی انتباهکی یوکسه‌لت. حق سنکله‌در.»

مجادله‌نك قوتی وبویوکلکنی درك ایچین بونی‌ده بیلمك ایجاب ایدرکه، هرسنه برقاچ دفعه عمومی توقیفاته معروض قالان، اعداملر، سورکونلر، اشکنجه‌لر ودائمی حبسلر کورن بوقومیته‌نك فداکار عضولری، قوربان ویرمکله عزملرینه فتور کلمیور، مبارزه‌لرندن چکیلمیه‌رك، عنادلرینی بر قات داها آرتیریورلر.

بو مجادله‌ایده‌ن نسلدن ۱۹۲۲ سنه‌سنده سیبریایه ایلك قافله کوندرلمشدر. هپسی منور وعالی تحصیللی آداملر اولمقله برابر قاتللر کبی معامله کورمش وشمدی‌یه قادار عودت ایتمه‌مشلردر.

۱۹۲۳ آغستوسنده‌واقع اولان عمومی حبسلرده «چه‌قا»یه آلنمش ۲۰۰۰ دن زیاده مساواتچی نامنه ساخته بیاننامه‌لر ویرمشلرسه‌ده عینی سنه‌نك تشرین اول ابتدالرنده کیزلی مطبعه‌ایله کیزلی «استقلال» غزته‌سنك ۱۹ نجی صایی کشف، و یکی توقیفات اجرا ایدلمشدر. برسنه‌دن زیاده بوزلی و رطوبتلی بودروملرده اشکنجه‌لره دوتولان وهپ طلبه، دوقتور، معلم، محرر، شاعر، ادیب ومهندس کبی منورلردن عبارت محبوسلرك ایچروسنده اشکنجه‌لرك شدتندن ترك حیات ایده‌نلر وده‌لی اولانلر دخی واردر. محبوسلرك اعلان‌ایتدکلری واون کون دوام ایده‌ن آجلق غره‌وندن صوکره هپسی بوزلی شمال محیطنده‌کی سولوفکایه سورولمش وحالاده اوراده بولونیورلر.

۱۹۲۴ و ۱۹۲۵ سنه‌لرنده‌دخی بتون آذربایجانده ۳۰۰۰ کشیلك

برقافله حبس ، بونلردن بر قسم مهمی اعدام ، بر چوغی‌ده سبیریایه سورولمشدر که‌همان اکثریتی سابق رجال، طلبه، معلم وسائر منورلردن عبارتدر . ۱۹۲۶ ده ینه عینی قومیته‌یه منسوبیت تهمتیله ملیتچیلردن برغروپ حبس وشمالی روسیه‌یه صورولمشدر. ۱۹۲۷ ده‌حبس اولنان و ۱۵۰ دن زیاده اولان مساواتچیلردن همان یوزده ۹۰ نی طلبه ، معلم وضابطاندر . بونلرده شمالی روسیه‌یه سورولمشلردر . ۱۹۲۷ سنه‌سنک صوکلرنده بوقدر مظالم وتعقیباته رغماً ینه برچوق منور تورك آذری کنجلری استقلال قومیته‌سنه منسوبیت تهمتیله یاقالانمش و « چه‌قا » طرفندن حبسه آلنمشدر .

فقط بوتون بوشدت، جبروترروره باقمایه‌رق ملی استقلال مجادله‌سی دها زیاده برعنادوعزمله بردوامدر. بوشانلی مجادله‌یی دوام ایتدیرەن و یك‌دیکرینی تبدیل ایده‌ن آذری کنجلکی ، آذری‌خلقی مبارزه‌سندن بردورلو واز کیچمه‌مك عزمنده‌در . استیلا واستثمار اداره‌سنه قارشی مجادله‌ایده‌ن یالکز ملیتچیلر ده‌کیلدر. سوویت غزته‌لری ، آذربایجان تروچکیستلرینك پروغرامنی قیدایله، بومخالفتك «مساوات» فرقه‌سندن ملهم اولدیغنی ذکرایتمکده‌درلر. آذربایجان قومونیستلری ایچروسندن چیقان مخالفلر ، روس مهاجرتنك دوردوورولماسنی ، قومونیست فرقه‌سنك تورکلشدیریلمه‌سنی ، ماورای قافقاس فده‌راسیونك لغونی ویکیدن ، ملی انکشاف و ترقی‌یه مانع اولمیاجق صورتله تشکیلنی ، سوویت جمهوریتلری اتفاقنك غیرطبیعی اولدیغندن یکیدن تأسیسنی ، بالخاصه ، موسقوانك یك آجیغینه کیده‌ن « موسقوانك غیر روس ملتلرك جمهوریتلرینه قوماندا ایتمه‌مه‌سنی » طلب ایدییورلر .

تروچکیستلرك مانورادن عبارت. اولان بو بیانامه‌لری، آذربایجانده ملی حرکتك ، ملی استقلال مجادله‌سـنك ، روس استیلاسنه قارشی اولان مخالفتك نه‌قدر طبیعی وحقلی بر حرکت اولدیغنی اثبات ایده‌ن وثیقه‌در . بو استقلال حرکتی و ملی قورتولوش مجادله‌سی هر کون کنیشلـه‌یور ، ایچروسنه یکی قوه‌لر ، یکی مجاهد آلایلری آلیور . بو مجادله‌نك، سوویت اشغالنك سقوطنه قدردوام ایده‌جکنی، هر کون برقات دها حرارت پیدا ایده‌ن قوتلی مجادله جریانندن اوکره‌نمکده‌یز.

محرری: آشەنبا

شمالی قافقاسیادە بولشەویکلر

نەدیدیلر ، نەیاپدیلر ؟..

امنمول کونلرندە

۱۹۱۷ سنەسندە ایدی . « دوستویەوسکی »نك برتعبیریلە « ماشنی شماللك بوزلرینە» آیاقلرینی قافقاسیانك داغلرینە دایامش خورول خورول اویویان» چارلق کابوسی آرتق صوك اختلاجلریلە قیوراننیور، قارپاطلردەکی متوالی هزیمتلر اوکا بر مزار قازییوردی . بوتون روسیە ، حریتە اولان حرارتی شیمدی بوهزیمتلرك تولید ایتدیکی بزکینلکلرلە،صلح و رفاە احتیاجیلە مزج ایتمش ، استحصالنە فرصت کوزلەیوردی . هرطرفدە آیری مقصدلر ، آیری غایەلر فیشقیرییور، لکن هیسی عینی هدفە دوغری یول آلییوردی . بو هدف ، چارلغك مؤبداً تاریخە تودیعی ایدی .

مقصد وغایەلرە کلنجە: ایمپراطورلغك قان،آتش وآلتونلەقوردیغی حدودلری داخلندەکی روس وغیرروس اقوامە کورە دکیشییوردی. اولکیلر ، عینی حدودلرلە «حرروسیە» تخیل ایدییور، صوکرەکیلر،

یعنی روسیه‌نك پنچه‌لری آلتنده هر کون برپارچه داها أزیله أزیله بوغولمق درجه‌لرینه کلن محکوم ملتلر ایسه استقلاله اولان حسرتلرینی کیدرمك اوزره بوهای‌وهویدن استفاده چاره‌لرینی آرایور، ملی وارلق، ملی استقلال دیله‌یورلردی. قوللقدن، أسیرلکدن اوصانمشلردی. عزت نفسلرینی، هویت ملیه‌لرینی یابانجی چارلرك آیاقلری آلتنده سریلی کورمه‌یه تحمللری قالمامشدی ...

نهایت، ۱۹۱۷ مارتنده، صبرسزلقله بکله‌نن بویوك حادثه اولدی. ایمپراطورلق، سلطنت وسلطانلریله برلکده ییقیلدی. عصرلرله‌زمان آلنده‌قوللاندیغی ظلمك کندینه قازدیغی مزاره یووارلاندی. شیمدی روسیه، او، محتشم ظلم وجنایت قایناغی هرج ومرج ایچنده‌ایدی. لکن چاریزمك ماتمنی چکن کورونمه‌یور، بالعکس میراث قاوغالری باش کوستریوردی.

بر طرفدن «دوما» یه استناد ایدن «سرمایه‌دار بورژوازی» فرقه‌لریله «عمله وعسکر مبعوثلری مجلسی» نه استناد ایدن «اجرا قومیته‌سی» نك شخصیتنده کندیلرینی تمثیل ایتدیره‌ن «سوسیالیست» فرقه‌لری پوست قاوغاسنده صاواشییور، دیکر طرفدن، قافقاسیا، تورکستان، تاتارستان، لهستان، لیتوآنیا، اوقراینا، ئه‌ستونیا... الخ کبی محکوم ملتلراوموزلرنده‌کی أسارت یوکنك صارصیلدیغنی حس ایدییور، ملی بایراقلرینی تموج ایتدیرمه‌یه حاضرلانییور، استقلاله آداقلر باغلایورلردی. اختلالده حاکم اولان روحیت یاواش یاواش بویله ایکی تمثال، ایکی مفکوره اطرافنده تبلرایدییور، برکون‌اولکی

حاکملرله محکوملر آره‌سنده‌کی کرداب جوشقون بر کینله اوغولدایه اوغولدایه درینله‌شیور ، کنیشله‌یوردی .

آچ وخراب مملکت اسکی اسارتنک ایزلرینی شیمدی قانله‌ییقامایه چاپالایور، هرطرفده‌یکی برمقابل اختلالك قیزیللغی افقلری دولدیریوردی. بربرینی متعاقب فرقه‌لر دەوریلیور ، حکومتلر دوشییور ، استقرار هیچ برصورتله کولر یوز کوسترمه‌یوردی .

بوحال ، تا ۱۹۱۷ تشرینلرینه قادار اولانجه شدتیله‌دوام‌ایتدی. حالا محکوم ملتلره حق حیات ویریلمه‌مشدی ، حالا اونلرك استقلال تمایللری حرام، ملی دویغولری کناه تلقی ایدیلیوردی، حالااراضینك تقسیمنه باشلانمامشدی ، حالا مدهش بر حرب طرفدارلغی هواسی حکومت ارکانی سرخوش ایدوب براقییوردی . حالبوکه خلق ، عسکر وعمله حربدن بیقمش ، ظفردن امیدی کسمش ، صلح ، راحت‌وحضور ایسته‌یوردی، حریت وملکیت ایسته‌یوردی. شخصنه وشخصنی یاشاته‌جق طوپراغنه تصرفه حق قازانمق ایسته‌یوردی .

بدایتدنبری نه « پرنس لووف » حکومتلری ، نه‌ده «که‌ره‌نسکی» قابینه‌لری، نه روس اقوامی ، نه‌ده غیر روس مظلوم ملتلری تطمین ایده‌جك آدیملر آته‌بیلمشلردی. یاپیلان الك‌بویوك شی « پرنس‌لووف»‌ك ۹ نیسان ۱۹۱۷ تاریخلی بیاننامه‌سنده‌کی، «ایمپراطورلق‌ملیت‌پره‌نسیبلرینی ردایله‌بالذات برملیت‌قانونی‌وضع‌ایده‌جکنی» اعلان ایتمك، بالاخره « که‌ره‌نسکی » نك التزام ومدافعه ایتدیکی « حرلی ومختار ملیتلر » پره‌نسیبی‌احداثله بونلردن «فه‌ده‌راتیف» برروسیه یاراتمق، بوصورتله چارلق روسیه‌سی حدودلرینی مقدس وغیرقابل تبدل برودیعه کبی قورومق دوشونجه‌سی اثرلرندن عبارتدی ...

*
* *

ایشته بوزمانده ایدی‌که ، شیمدی‌یه قادار بورژووازی فرقه‌لریله توحید مساعی‌یی رد ایتدیکی درجه‌ده اونلرله برله‌شن دهموقراتلری، معتدل‌سوسیالیستلری‌ده آفوروزایدن«بولشه‌ویك»لرك قوتی‌دیكرلرینه تفوق ایده‌جك بر قوامه گلمش بولونییوردی . « له‌نین » ك ریاستی آلتنده‌چالیشان بوفرقه رقیب‌ومخاصملرینك بوتون خطالرندن‌استفاده ایتمش اولدیغنی اثبات ایدییوردی . اراضی ، ملیت وصلح مسئله‌لری کبی مختلف صفحه‌لر اوزرنده دوغوب بویوین یکی مفکوره‌ده، ولو قوموینست پره‌نسیپلری داخلنده اولسون ، یکی تجربه‌لره توسلی دوشونمه‌یور ، عقیده‌سنی، کیزلی بردینك اسرارقدسیه‌سی کبی‌اورتولی بر قابه راضی اولییوردی . بونلر موفق اولمق ایچون حقیقی‌هویتلریله دکل ، کونك ووضعیتك امر ایتدیکی پره‌نسیپلرله بزه‌نمش بر منظره ایله اورتایه چیقمایی ترجیح ایتمك بصیرتنی کوسترمشلردی .

شیمدی اونلره دوشن وظیفه چوق صریح ، چوق واضحدی؛ هرنه صورتله اولورسه اولسون استقرار تأمین ایتمك . . . بو ، باشلی باشنه بر غایه ، بر هدف ایدی . پارتینك عقائد اساسیه‌سنه تفوق ایتدیریلمه‌سی ایجاب ایدییوردی . استحصالی مطلقا لازمدی .

عمومی آرزو ورروحیت ایسه لزومندن پك فضله توضح‌ایتمشدی: متضاد وجهه‌لرده ، حربدن چکیلمك ، کوچوك ملتلرك حق حیات وحریتلرینی تصدیق ایتمك، اراضی‌یی تقسیمه باشلامق... کبی‌منظره‌لر عرض ایدییوردی .

بونی چوق أیی کوره‌ن له‌نینجیلر، ایلك اجرا آت اوله‌رق صلح ایسته‌یور، روسیه‌دن بوسبوتون آیریلمالری‌صورتیله اولسه‌دخی کوچوك ملتلرك مقدراتلرینی بالذات تعیین ایتمه‌لرینی ایسته‌یور ، الحاقلری ،

تضمیناتلری ، حاکمیتلری شدتله تلعین ایدبیور . تابعیته و افندیلکه قارشی نفرتی اعلانه شتاب کوستریبوردی . تشرین ثانی نهایتلرنده اوردو قوماندانلرینه مخاصم قوماندانلرله دوغریدن دوغری‌یه صلح مذاکراتنه کیریشمك أمرینی ویرركن بوتون غیرروس اقواملك ملیتی هردرلو تجاوزدن مصون طانیدیغنی ، ایجابنده اونلری مدافعه‌یو لنده قان دوكه‌جكنی‌ده اشاعه ایدییوردی .

حتی « برەست لیتووسق » دەکی صلح مذاکراتنه فنلاندیا ، اوقراینا کبی روسیەدن آیریلان یکی جمهوریتلرك مستقلاً اشتراکی ممنونیتله قارشیلامش کورونییوردی . لهستانی‌ده طانیمشدی . دونکی تابعلرله بوکون استقلال پازارلغی ایتمەیی خوش بولییوردی . ویریله بویله جمهوریتلر ، حکومتلر تشکلنی آرزو ایتدیکنی وار قوتیله هایقیرییوردی . او بیلیوردی‌که آنجق بو صورتله معارضلرینك مهم بر قسمنی صف خارجنه چیقارمش اولەجق ، آنجق بویله‌لکله ، بدایتدنبری احضار ایدیلمکده اولان « مجلس مؤسسان » انتخاباتنده اکثریتی قازانەجق ، صلحپرور ومظلوم ملتلره مددرس دیه هرکس رأیی اوکا ویرەجکدی. ناصلکه اوچده ایکی اکثریتی‌ده آلمشدی ..

قافقاسیاده

محکوم قوملره کلنجه : « کەرەنسکی » زماننده اولدیغی معین بر غایه ایله استقلاله دوغرو یورومه‌یه باشلامشلردی . هر ملت کندی مختاریتنی قورەجق ، و روسیه‌نك تمثیل ایدەجکی مرکزیت اطرافنده طوپلانەجق ، بویلەجه « متحد روسیه » وجود بولمش اولەجقدی . واقعا بو ایش مظلوملرك یورەکنده یانان ، ظلمی چیکنەمك آتشنی سوندیرەمز . بایراغنك آلتنده کندی کندیسنك صاحبی اولدیغنه

قانع اولمایه دویدیغی عشـق تطمین ایده‌مزدی . بونکله برابر بوبر فرصتدی . اهمال ایدیله‌مزدی ...

قافقاسیا بو فرصتلری قطعیاً قاچیرمایوردی . سرمدیته اوزانان یوجه داغلرك شمال و جنوبنده‌کی اقوام هپ عینی آتشـله یانییور ، هپ روس کابوسی اوموزلرندن سـیلکوب آتمق اندیشه‌سیله تنفس ایدییورلردی . حتی قرارسزلقدن قورتیـلمق ، غلیانلرینه وجهه ویرمك اوزره آره‌لرنده نوعما بر مظاهرت مقاوله‌سی ، بر استخلاص اتفاقی بیله عقد ایتمشلردی . باکوده، ولادیقافقاسده وتفلیسده فعالیته کچن استخلاص مرکزلری کیجه‌لی وکوندوزلی چالیشییورلردی ...

بو میانده شمالی قافقاسـیا بك آتشین بر صحنه‌یه بکـزه‌مشـدی . داغلرك ، تاریخده مضبوط دورلرك الك اسـکیسندن تا بر عصر اولنه قدر حر و مستقل یاشامایه آلیشمش قارتال یاورولری یتمش سنه‌دنبری آنجق متقبه‌لرده دیکله‌دکلری اسـکی ملی وارلق دوری شهامتلرینی بالذات جانلاندیرمق عزمنی کودییور ، چارلقله برعصر بیابی بوغوشه بوغوشه طاقتسز دوشدکدن‌صوکره بویونلرینه کچیریلن قوللق زنجیرینی قیروب آتمقدن باشـقه شی دوشونمه‌یورلردی . بوتون داغلر بوتون چوجوقلریله تك برقلب اولمش، وجدلر، تهیجلر ایچنده چارپیوردی. عثمانلی حربیه‌نظارتنك اوزمان نشرایتدیکی محرم برراپورده دەنیلدیکی کبی « کویلیلر تك او کوزلرینی صاتییور ، پاره‌سیله سلاح و جبخانه آلمایه قوشییوردی . چونکه آرتق هرکس بویوك شاملك یتمش سنه اول « غونیب » یایلاسنده یوکسه‌لن « الله اکبر » تهلیللرینك رجوعه باشلایان عکسلرینی وجدانندەدویییور، شاملك همشیره‌سی «مەسەدوو»ك قویصو درینلکلرنده‌کی مشهدندن کلن اوغولتولر آره‌سندن «داغلی..

سوور ، و أولدير ... اسـتقلالك اوزانان نججه‌لری قیر و أز ... » دیه اوچان آوازی بنلکنك عمقنده ایشیدیلیوردی . هر کس شرف ملینك کبرلی دوشمان آیاقلری آلتنده داهافضله چیکنه‌نمه‌یه‌جکنده متفقدی. عینی‌زمانده استقلالك قانسز آلینه‌مایه‌جغنه، اتحادك‌قوربانسز قوریله‌مایه‌جغنه تماماً قانعدی . خلقك بو جوشـغون تظاهراتی ایله متوازیاً منورانك مساعیسی‌ده مضاعف بر حالده دوام ایتمکده ایدی.

الك صوکره ، ۱۹۱۷ مایسنك اوچنده ، یعنی « پرنس لووف» ك ایکنجی حکومتی دوره‌سـنده ، ولادیقافقاسده ، قانلری ، حرثلری ومدنیتلری ایله قارداش اولان بوتون داغلی جامعه‌لری مرخصلرندن مرکب برقونغره طوپلاندی. عمومی دیله‌که استقامت ویردی. «شمالی قافقاس و داغستان اقوامی اتحادی » اسمیله برقومیته تشکیل ایتدی. بو ، شمالی قافقاسك سیاسی بر جامعهٔ ملیه‌سی ، بر وحدت مرکزی اولیوردی .

۲۰ ایلول ۱۹۱۷ ده انعقاد ایده‌ن ایکنجی قونغره اتحـادك فوق‌التصـور بر توجه و رغبته مظهریتنی کوسـتردی . آره‌دن کچن اوچ ، دورت آیلق قیصـه زمانه رغماً همان بوتون شمالی قافقاس عنصرلری بو قونغره‌یه مرخصـلر کوندردیلر ، اتحاده فعلاً داخل اولدیلر . تمثیل ایدیلن زمره‌لر: بوتون داغستان ایله تەره‌ك قضاسی، قاربابطایلر ، آسه‌تینلر ، اینغوشلر ، چچنلر ، قوموقلر ، سـالاتایلر ، قالمیقلر ، قره چایلر ، آبازینلیلر ، آبخازلر ، چرکسلر ، نوغای و قره نوغایلر ، استاوروپول تورکمنلری . . . الخ‌دن مرکبدی . بونلر هپ مقدرات سیاسیه‌لرینی، طوعاً، ولادیقافقاسده قوریلان بوشمال‌اتحادینه باغلامشلردی ...

داغلی حیات وتاریخنك الك پارلاق بر وجیزهٔ ملیه‌سی اولان بو ایکنجی قونغره «مرکز قومیته‌سی»نه صلاحیت تامه ویردی. اوده وضعیته نظراً ۲۰ تشرین ثانی ۱۹۱۷ ده، یعنی له‌نینجیلرك ایش باشنه کچدیکی دوره‌ده، عنوانی «حکومت موقته»یه تحویل ایله روسیه‌دن آیریلدیغنی اعلان ایتدی... و مختلف احتراصلرك صارصدیغی ولادی قافقاسی ترکله (نارژان)'ی مرکز اتخاذ ایتدی...

بولشه‌ویکلر نه دییورلردی؟

أوت، بو، له‌نینجیلرك حکومتی که‌ره‌نسکیدن قالله صاتین آلدقلری زمانه تصادف ایدییوردی. چونکه بولشه‌ویزم ایلك صفحه‌سنده روسیه‌نك بوتون محکوم ملتلریله برابر قفقاس اقوامنه‌ده استقلال و حریت پیشوالغی ایده‌جکنی اعلان ایدییور، بر خلاصکار طوری طاقینمایه اهمیت ویرییوردی.

۱۹۱۷ تشرین اولنده طوپلانان ایکنجی سوویه‌ت قونغره‌سنك، اوزمان ایچین روسیه اقلیتلرنی خارق‌العاده بر تأثیرله أمیده، نوره دوغرو سوروکله‌ین ۲ تشرین ثانی بیاننامه‌سنك احتوا ایتدیکی ماده‌لر له‌نینی ملیتلر تخریبکاری بر قومونیست رئیسی اوله‌رق دکل، بالعکس ملیتلر پیغمبری ماسکه‌سیله طانیتیور واونك‌سسی اسرافیل صوری کبی، بوتون شرقلیلره حیات وعد ایدییوردی. دستورنی:

۱ — روسیه اقوامنك حریت، حاکمیت ومساواتی، ۲ـ مستقل بر حکومت قوروب روسیه‌دن آیریلمالرینه قادار بوتون روسیه اقوامنك مقدراتلرینه بالذات صاحب اولمالری؛ ۳ ـ دینی و ملی تحدیداتك وهر درلو امتیازاتك الغاسی؛ ٤ـ روسیه اقلیت ملیه وجماعات عرقیه‌لرینك سربستی تکملی... الخ دییه اعلان ایدییوردی. ۳ تشرین ثانی ۱۹۱۷ده

«پراوادا» غزته‌سنده نشر ایدیلن بو بیاننامه‌نك یوقاری‌یه نقل‌ایتدیکمز ماده‌لری ، عصرلرله زمان بویونلرنده زنجیر شاقیردیسی دویه دویه هویتنی کمیره‌ن مظلوم ملتلره براستقلال براتی ایدی . هنوز آتیلرینی آیدینلق کوره‌مه‌ین واسارت آغلرینی ییرتوب پارچالایامایان محکوملر ایچین بك ، بك اشتها آوردی ...

ینه عینی تاریخلرده « قومیسرلر هیئتی رئیسی له‌نین » ایله «ملیتلر قومیسری استالین » امضالری آلتنده انتشار ایدن بر بیاننامه‌ده‌ده شویله ده‌ییوردی : « ای روسیه‌مسلمانلری ؛ قریم و وولغاتاتارلری ، سیبریاوتورکستان‌سارتلری ، قیرغیزلر ، ماورای‌قافقاس تورك وتاتارلری ، چیچنلر وبوتون قفقاس داغلیلری ... سزلرکه جامعلریکز تخریب ، خطیبه‌لریکز تحریف‌ایدیلمش ، اعتقاداتکز ، عاداتکز چارلرك واونلرك یاراندقلری متقلبه‌لرك آیاقلری آلتنده أزیلمشدی ... بوندن بویله اعتقاد وعاداتکز سربستدر . ملی و حرثی تشکیلاتکز تجاوزدن مصوندر . حیات ملیه کزی بوتون‌حریتکزله تنظیم ایدیکز . بوسزك حقکزدر ، تصرف ایدیکز . وبیلیکزکه ، بوتون روسیه اهالیسنك اولدیغی کبی سزلرکده حقوقکز اختلالك و اختلالی تمثیل ایدن سوویت عمله‌سیله عسکر و کویلیلرك قادر حمایه‌سی آلتنده‌در ... » (مجموعهٔ وثائق ، نومرو ٦ ، تاریخ : ١٩ کانون‌ثانی ١٩١٧)

بو سوزلر نه‌قادار حرارتلی ، نه‌قادار جاذب و نه‌قادار کنیش رخولیا دکزینه بکزه‌یوردی . بالطبع آرتق دوریله‌مازدی ، آرتق ، ققفاسیانك‌کچن برعصرظرفنده‌کی ماضیسیله اولچوله‌مه‌یه‌جك برسربستی دوره‌سنك حلولنی بالذات حاکمك تملی صفتنی اکتساب ایدن قوت اعلان ایدییوردی ...

شمالی قفقاسلیلر ، حریته صوصامش محکوم ملتلره ، عرقلره انکین حریت افقلری آچان بو نوظهور فضاده ایلك قاماد چیرپانلردن بری اولدیلر. ۱۱ مایس ۱۹۱۸ده تشکیلات ملیه مهما امکن تماملانمشدی. داغلی اتحادی حکومت موقته‌سی عنوانی « شمالی قفقاس جمهوریتی »نه تحویل ایدیویردی . أوز یوردك (٤،۲۲۱،۸٦۰) نفوسندن یوزده ۷٦ ـنی تشکیل ایدن أوز اولادلری یتمش سنه‌لك هزالدن صوکره استقلال نشوه‌سنی یکیدن طاتدیلر . بوتون روحلر وجدان ملینك کندینی تکرار بالذات کندنده بولماسی ذوقیله تیتره‌دی ... جمهوریت قورولدی . داغلی ملتی وارلغنی وجداننده دویدی . آرتق هویت ملیه‌نك آدیم آدیم انکشافنه ، کورینیرده مانع قالمامش دیمکدی ...

شمالی قافقاس جمهوریتنده

لکن حقیقت حالده بو هیچده بویله دکلدی . وحدت وتشکیلاتی باشارمق عزمیله چرپینان نوزاد جمهوریت بك متعدد و بك تهلکه‌لی مشکوکیتلرله قوجاق قوجاغه بولوندیغنی حس ایتمکده کچیکمه‌مشدی. شمال حدودلرندن هیچ بر صورتله امین دکلدی : که‌رنسکینك سقوطیله برابر « قاده » لرله ال اله ویروب بولشه‌ویکلر علیهنه حرب ایدن قازاقلر کانون اولده حربدن صرفنظر ایتمش ، له‌نجیلرله اوبوشمایی اهون بولمش ، بوکا مقابل جنوبی روسیه‌نك استقلالی ، قولاً ، قبول ایتدیرمکله اکتفا ایتمشلردی . برمدت اول داغلی جمهوریتنه اتفاق تکلیف ایدن بومعهودلر شیمدی مخاصم وضعیتنه کیریویرمشلردی . چونکه ایمپراطورلغك داغلی وطننی کندیلرینه لطف ایتدیکی مالکانه‌لرده داغلیلره فائق و امتیازلی بولونمالرینی مستقل جمهوریتك عفو وهضم ایده‌مه‌یه‌جکنی سزییور ، بورادن غوجونییورلردی ...

دیکرطرفدن ۱۹۱۸ سنه‌سنك ایلك آیی هنوز بیتمه‌دن بولشه‌ویزمك ماسکه‌سی‌ده رنکنی تبدیله باشلامشدی . بول بول وعدلره دایانان برنجی دوره آرتق صوکه ایرمش عد ایدیلیوردی . شرق ملتلرینه بر باشقه لسانله منجیلك صاتان لەنین فرقه‌سی اوقراینا ، فنلاندیا ، ئەستونیا کبی اعلان استقلال ایدن مملکتلرده شیمدی حرب ایدییور، و اونلری روسیه‌دن آیریلمایه براقمایوردی . حتی شمالی قفقاسده‌ده مجادله مدهش بر صفحه‌ده کنیشله‌یوردی .

عینی زمانده ۱۹ کانون ثانی ۱۹۱۸ ده خصوصی بر قرارنامه ایله « مسلمان اموری قومیسرلکی » تأسیسی‌ده تقرر ایتدیرمشلردی . واقعا بونك تعلیماتنامه‌سی هنوز صریح دکلدی . ویالکز مسلمانلردن متشکلدی . فقط معده بولاندیرمایه کفایت ایدییوردی . . . (وثائق مجموعه‌سی نومرو : ۱۷)

بو حاللر ، لیدکلرك ورودینی خبرویره‌ن قلاووز قیرلانغیچلر کبی بولشه‌ویزمك ایکنجی ویامان بر دوره‌سنك حلولنه علامت اولییور ، ویاواش یاواش کوستریبوردی که سوویه‌ت رەژیمنك أوزیله سوزی بربرینی ناقضدر . أنکین وعدلر فعل بر حقیقته دلالت ایتمکدن زیاده تارلا قوشلرینی آولامق ایچین قوللانیلان آینه‌لر قبیلندن کوز آلیجی برر او طوزاغیدر . اقلیتلر میخیلکی . . أوت ، بو اویله سحرلی بر ماسکه ایدی که اونکله محکوم ملتلرك اوموزلرینه باصه‌رق حاکمیت تختنه چیقمق موعوددی . بو ایش ایسه آرتق اولمش ، بیتمشدی . .

بر دیکر جبهه‌ده‌ده چاربرست تشکیلاتلر حالا فعالیتده ایدیلر . شو حالده کنج جمهوریتك حیاتنی واونکله برلکده حیات مایه‌یی تهدید ایدن مهیکل تهلکه‌لر ؛ بولشه‌ویزمك شبهه‌لی وضعیتی، هرکون

قناعت د کیشدیره‌ن شمال غربی قومشولرینك طاقیندقلری حال ، هر طرفده صوك قوتلریله صوك نه‌فورلرینی صرف ایدن چارپرستلر کبی اوچ مختلف هیئتده کندینی کوستریبوردی .

داغلی انحلالی ناصل اولدی ؟

۱۹۱۸ سنه‌سی بویله‌جه، اسکی وعدلرك، وهنوز مرکی قورومامش بیانامه‌لرك آرتق تاریخ اولمش عدایدلدیکنه شاهد اولیوردی. ایکنجی دوره بوتون ظلمتیله دوغمش بویوردی . وشیمدی استقلاللر دکل بر «متحد سوویه‌ت وسوسیالیست فه‌ده‌راسیونی » وجوده کتیریله‌سی موضوع بحثدی . بو ، هنوز بر « سربست اتحاد » طرزنده اوله‌جق ده‌نیبوردی. یعنی ظاهراً، داخل اولوب اولمامق حقی ملتلره ویریلمشدی. بلك قیصه بر زمانده روسیه‌نك بو شکله صوقولدیغی‌ده کورولیبوردی. آدیم آدیم ایدیلان رجوع یك لجیع تجلیلر عرض ایدیبور . غیرروس اقوامك حکومتلرینی ایسته‌دکاری کبی فورمالرینه جواز ویرله‌جکی حس ایدیلیور ، آلتدن آلته، حکومت قورمق حقنك بولشه‌ویکلکی قبول ایتمکله مشروط اولدیغی اشاعه اولونیوردی .

بناءً علیه مجادلات باشلامشدی . فنلاندیا ، ئه‌ستونیا ، اوقرانیا ، تورکستان، قازان، حتی سیبریا کبی منطقه‌لرده کندن فضله قافقاسیاده‌ده بولشه‌ویزم علیهنه جریانلر آرتیبوردی . وایلك خطه‌ده شمالی قافقاس یوردلری، ایلك صفده داغلی کوکسلری دوشمان آتشنه معروضدی ...

جمهوریت ، تشکلیله برابر مصلحانه بر حلول ، استیلا واستثمار سیاستی تعقیب ایتدیکنی سزدیکی سوویه‌تیزم علیهنه سفربرلك اعلاننده ومجادله‌نك تشدیدینه امر ویرمکده تأخر ایتمه‌مشدی . [*] داغلرك

[*] (ایزوه‌ستیا) نك ۱٦ مایس ۱۹۱۸ نسخه‌سی جمهوریتك بوقرار وبیانامه‌سنی نشر ایتمشدی .

آره‌سنده‌یارآتیلان « مهندس مهاج داخادایه‌ف، جلال قورقازوف، سعید قازیکوف . . الخ » حرارتلی طرفدارلرله یاپیلان تحریکات، أکیلن فساد هرکون بویوردی. وطبیعتیله حال حربی تمادی ایدییوردی. چونکه داغلیلر بولشه‌ویکلرده چارلغك بر باشقه شکل وهیئتده خورتلامش تمثالنی کوربیور، کین ونفرتلرینی اوکا توجیهه وجدانی برضرورت ملیه دوییورلردی. حق، ده‌نیکینه قارشی یاپیلان حرکات اثناسنده داغستانده (لاواش) ده چاربرستلره مخالفتیله مشهور (علی حاجی آقوشینسکی) نك قرارکاهنده عقد ایدیلن بر اجتماعه آنسزین کیره‌ن (سعید قازیکوف) ك وجودی بر چوق کورولتی‌یه سببیت ویرمش، مجلس : « بولشه‌ویکلرده ده‌نیکینجیلر قادار دوشمانزدر. » دیه قازیکوفی قوغمشدی .

بو نفرتك محق سببلری بك چوق وبك صریحدی. مثلا: سوویه‌ت اداره‌سنك طاقتندیغی ایکی آغزدن بری ملیت حامیلکی ایدرکن دیکری شمالی قافقاسده‌کی جماعتلری بربرینه دوشورمه‌یه وسیله‌لر حاضرلابور، سیاست داخلیه‌ده چارلق برنسیپلرینك باشنده کلن نفاقجولغی الده طوتیوردی . قوموقلرله لزکیلر آره‌سنده یاراتیلان اختلاف بوکا اك آچیق بر مثال تشکیل ایتمکده ایدی . که بونکله موسقووه احتراصلری آوارلره قارشی قارداش قوموقلرك قوتیله‌ایش کورمه‌یی تأمین ایتمش اولییوردی . حالبوکه عینی دورده دوقتور ریمانوف موسقوادن ، داغستانده‌کی مجاهدین رؤساسندن نجم‌الدینه یازدیغی برمکتوبده بیك دورلو سفسطه ایله بولشه‌ویك اتفاقی تکلیف ایدییور و « أبی بیلکنزکه سوویه‌ت حکومتی، کندیسی طالب اولمادن هیچ بر ملتی نفوذ وحاکمیتی آلتنه آلمق ایستمه‌یور، سوویه‌ت روسیه

داغستانك استقلالنی قبول ايديیور . ودوستانه مناسبات تأسيس ايتمك آرزوسندهدر . » ديدكدن صوكره تهديده باشلايور ، « حسابلرك كوريلهجكی كون ياقيندر . » ديیه موسقوونك منوی ضميرینی افشا ايديیوردی .

بو حاللره قارشی داغلی منورلرنده يكی بر جريان اویانمشدی : بولشهويكلكی مليلشديرمك . . بو صورتله يرليلردن ، اسماً دخی اولسه ، بولشهويك اولديغی تخيل ايدنلرك بيطرفلغنی تأمينه واونلری مملكتی مدافعه ايلهاجنبی استيلاسنهمانع اولمايهاشتراكه دعوت ايتمك..

بو غايهيی استحصال مقصديله ۱۹۱۹ آغستوسنده (غونيب) ده عقد ايديلن « علما قونغرهسی » ده بواساسی قبول ايتمش ، داغليلرك حقيقةً دكل آنجق شخصی منافرتلر دولاييسيله (سوويەت) لر طرفنده موقع طوتدقلرینی ، خلقك بولشهويك پروپاغاندالرينه ، بويولده منافرتلرله شخصی انتقاملر پشنده ديدينن رؤساك اغواسيله ، ايناندقلرينی تسليم ايتمشدی . مسلمان بولشهويكلر بو تاريخده ، قونغره مقرراتی تصديقاً ميليتپرورلر عليهنده روس بولشهويكلرله متفقاً حرب ايتمهمهيه آنده ايچمشلردی ....

خلاصه ، حرب هم بولشهويكلرله ، هم چارپرستلرله دوام ايديیوردی . فضله اولهرق چارپرستلری حمايه ايدن اوزمانكی آوروپاده طبيعتيله معارضلر ميانندهكوريلیوردی . بويوزدن جمهوريت أريدی ، مملكت حدودلری چارجنده مركز قورمق اضطرارنده قالدی . صوك مركزی اولان (تيمور خان شورا)دن تفليسه نقل ايتدی ...

بونكله برابر كرك چارپرستلر ، كرك بولشهويكلر خلقك درين كين و يوكسك غليانی اوكنده صارصيلمقدن قورتيلهمايورلردی .

داغستانده آوارلی نجم‌الدین امامته انتخاب اولونمش ، جهاد بایراغی آینه آلمش اولدیغی کبی چچنستانله مرکزی قافقاسده‌ده اوزنی حاجی ، آلنده‌کی، دده‌لردن‌قالمه یالین‌قیلیجله دوشمانلرك قارشیسنه دیکیلمشدی. اصل شیمدی داغلیلرك ملی اختلاللری ، ظلمه عصیانلری ، ظالملره ضربه‌لری باشلامش ، علم اختلال یوره‌کدن کلن صمیمی بر عشقله دالغه‌لانمقده بولونمشدی ...

بدبخت جمهوریته ، و بوتون قهرمانلقلرینه رغماً طالعك عبوس یوزندن باشقه شیئی بیلمه‌ین داغلیلره هر طرفدن توجیه ایدیلن شی تکنز قان ، یالکنز آتش و یالکنز ظلمدی . وبو ، حد معتدلی او قادار آشمشدی‌که دکل داغلیلر کبی قارتال روحلی انسانلره ، قویونلره توجیه ایدیلسه قاپلانلغه سوق ایدردی. بالفرض، برطرفدن مملکتی پارچه‌لانیرکن دیکر طرفدن آوروپانك مظاهرتنه استناداایدن (ده‌نیکین) برکوکللی تشکیلاتی یاپمق و بولشه‌ویکلره قارشی برلکده حرب‌ایتمك ماسکه‌سی‌آلتنده محاجلره رحمت اوقودییور، اینقوشلردن خانه باشنه ۲۰۰۰ روبله نقد ، ۳ الی ٤ بیك روبله قیمتنده صیغیر ، ٤۰ الی ۵۰ بیك روبله‌لك قویون ، ۲۵ پوط مصر (بهر پوطی او زمان ٤۰ روبله ایدی) ، بر ماوزه‌ر ، ۲۰۰ فشنك ، بر طاپانچه ، ۵۰ فشنك... هراوچ‌خانه باشنه‌ده مجهز بر بینك‌حیوانی ایسته‌یوردی. قاپارطایده ، چچنستانده ، آسه‌تینده ، داغستانده بو عددلر ایکی‌مثلی اوله‌رق تحصیل‌ایدیلییور، کوکللی‌اوردو حسابنه چیقاریله‌جق عسکرك الباس وتجهیزی مصارفی‌ده آیری ایدی . فقر حالی اولان کوکللیلره ۱۰ الی ۱۳ بیك روبله ویردیریلییوردی . فضله اوله‌رق قاپارطایده ده‌نیکین طرفداری پرنسلره خانه‌باشنه ۱۱ ، ۱۲ بیك روبله‌ویریله‌سی

مجبوری ایدی . الك قجیی ، ملی استقلالنی محو ایتمه‌یه اوغراشان قوته یاردیم ایتمك اوزره هر منطقه‌دمهر کویدن ۱۵ ایله ۳۰ آره‌سنده مجهز کوکللی عسکر طلب اولونییوردی . بورسماً براشقیالق ایدی . داغلی قلبی بونی ناصل قبول ایده‌بیلیردی ؟ ... (بر رویله تقریباً ۱۸ تورك غروشی ایدی)

نه یاپمیلی ؟..

۱۹۱۸-۹ سنه‌لری دائما قان وباروت قوقولری ایچنده هپ بویله بوغوشمالرله کیردی و چیقدی . آرتق سوویه‌تیزمك ایکنجی استحاله دوره‌سی‌ده ختامه ایریپور . اوچونجی ومدهش دوره باشلایوردی . ۱۹مایس ۱۹۲۰ بولشه‌ویك قرارنامه‌سی، بوتاریخه قادار کویا کندی اختیاریله التحاق ایده‌جك جمهوریت و مختاریتلرك وحدتندن وجود بوله‌جق «سربست‌سوویه‌تاتحادی» نظریه‌سنی‌ده تماماً کولکه‌لندیرمش دوغریدن دوغری‌یه قاهر بر « مرکزیت » سیاسی تعقیب ایدلدیکنی آچیقجه کوسترمشدی . [۱]

٤ تشرین ثانی ۱۹۲۰ ده تقرر ایتدیریلن « اقلیت ملتلری جمهوریتلری اموری » حقنده‌کی مواد ایسه داها وضوحله اورته‌یه چیقه‌مش بولونییوردی [۲] . کرك بونلر ، کرك داها صوکره کیلر هپ ، ایلك حر کورونیشلی اساسدن آدیم آدیم اوزاقلاشییورلردی. بعدما بوتون جمهوریتلرك شکلی قطعیاً « ره‌ژیونال » اوله‌جق ، ملی، عرقی ، حرثی و عنعنوی اوله‌مایه‌جق امری ویریلییوردی . آرتق

---

[۱] (مجموعة وثائق ، نومرو : ۲۰۲)

[۲] (مجموعة قوانین ، نومرو : ۸۷) و (ایزوه‌ستیا) (٦ تشرین ثانی ۱۹۲۰ نسخه‌سی)

هیچ بر آغزدن : « بوندن بویله اعتقاداتکز وعاداتکز سربستدر. تأسیسات ملیه و حرثیه کز تجاوزدن مصوندر . حیات ملیه کزی ، بوتون حریتکزله ، تنظیم ایدیکز . بو سزك حقکزدر . تصرف ایدیکز... » تشویق وتشجیعلری دویوله مایه جقدی. هیچ بر بیاننامه: « مستقل بر حکومت قوروب روسیه دن آیریلمالرینه قدر بوتون روسیه اقوامی مقدراتلرینك بالذات صاحبی اوله جقلردر . » دیمه یه جکدی . حق بو تشویقلرك اسکی طنینلری بیله قولاقلردن سیلینه جکدی ....

۱۹۱۸ سنه سنك صوکلرنده ایسه ماسکه لر تمامیله دوشمش ، اوردوده ، عمله آره سنده وهر طرفده ملی جریانلر علیهنده مدهش پروپاغاندالر باشلامشدی. «قافقاسیاده» اوقراینادهٔ، تورك جمهوریتلرنده اولدیغی طرزده حرکات ملیه نك سوویت اداره سنجه تلمین ایدلدیکی بونك یالکز بورژوازی سیستمی اولوب ارباب سعیك اسارتندن باشقه معناسی اولمادیغی، بو اعتبارله ملی جمهوریتلر دکل، آنجق «رەژیونال» جمهوریتلر ترویج ایدیله بیله جکی آجیقجه باغیریلییوردی [۱]. سوویه تیزم، بوندن بویله، اسکی هندلیلرك «ویسمارا» سی کبی هرقوندیغی چیچکك رنکنی آلان بر کلبك اولمقدن صرف نظر ایدییوردی. نه قادار یازیق که اونك دیلندن چیقان نغمه لره آلدانان مظلوم ملتلر یکیدن آتشه یاغمش بولونییوردی. ۲۷ تموز ۱۹۲۲ ده ویریلن مرکزیت مطلقه قرارندن صوکره ضعیفلره رها یوقدی ...

سوویت رەژیمنك حقیقی « آمنت » سی اولان بو « رەژیونال » ماسکه لی لوقمه لوقمه آییرمق سیاستنك ... حرارتلی فعالیت ساحه سی

[۱] موسقووه مرکز قومیته سنك قراری : مجموعهٔ قوانین، نومرو ۹۹ و (ایزوه ستیا) ۲۱ کانون ثانی ۱۹۲۰

قافقاسیاده آچیلمشدی . بو عملیاتك بالخاصه داغلی حکومتلرنده ، روسیه‌نك دیکر قسملرینه نظراً نه قادار کنیش، نه‌قادار دولامباجلی تطبیقاته یول بولدیغی سطحی بر نظره بیله چارپه‌جق درجه‌ده صریحدر.

باقکز بولشه‌ویك ألنده قافقاسیا نه حاله صوقیلمش بولونیبور : حالا او ، ازلی حریت دیارنده اوچ طرز اطرافنده یکرمی‌یه یاقین جمهوریت و مختاریت ابداع ایدیلمشدر. بونلرك برقسمی محلی فه‌ده‌راسیونلره باغلانمش : تفلیس واسطه‌سیله موسقووا مرکزینه مربوط جنوب حکومتلرینك اتحادیله «راستوو» واسطه‌سیله ینه‌موسقووه مرکزینه مربوط شمالی قافقاس فه‌ده‌راسیونی کبی ...

بونلرك هرایکیسنك‌ده طرز ترکیب و تشکیللری غریبدر. بالخاصه شمال فه‌ده‌راسیونی ؛ چچن ، اینغوش ، آسه‌تین ، قاباراطای ـ بالقار، چرکس، قره‌چای ، آدیغه کبی یدی مختاریتدن مرکبدر. هرمختاریتك بر مرکزی و قومیسرلر هیئتی واردر . هیئت مجموعه‌سنك بردن مرکزی ایسه «راستوو» در . حالبوکه راستوو روسدر. داغلیلقله هیچ مناسبتی یوقدر. چارلق زمانندنبری قافقاسیایه یاپیله‌جق حرکات عسکریه‌ده مهم برسوق‌الجیش نقطه‌سی ، براس‌الحرکه ایدی. بونده‌کی غرابتسه داغلی حکومتلرینك داغلی، حتی قافقاسلی اولمایان برمرکزه باغلانمالرنده‌در . بو مرکز عینی زمانده داها شمالده‌کی و غربده‌کی جمهوریتلرك و ولایتلرك‌ده مرجعیدر .

دیکر برقسمی ، دوغریدن دوغری‌یه موسقووه‌یه مربوط محلی حکومتلر تشکیل ایدر. بلاواسطه موسقووه‌یه تابع داغستان جمهوریتی کبی...

صوك برقسمی‌ده دوغریدن دوغری‌یه موسقووه‌یه ملحق یابانجی عناصر ولایتلریدر . شمالده احداث ایدیلن روس وقازاق سنجاقلری کبی...

بونلرك بويله تشكيلنده‌كي مقصد وسائق اونلره كوره بسيطدر.
بو ، بر «ره‌ژيونال» تشكيلات ايجابيدر . بزه كوره ايسه مهلكدر.
قافقاسياليلرك ، بالخاصه ايلك خطده‌كي داغليلرك بر وحدت سياسيه وجوده كتيره‌بيلمه‌لريني امكانسز براقيق وحاضر بر لوقمه‌يه بكزه‌تمك ايجابيدر .
بوحال كوستريبوركه، بورژيمده قافقاسيايي بر «نانتال»محكوميتيله محكوم طائمايي منفعتنه داها موافق بولمشدر . ابداع ايديلمش بولونان جمهوريتلرك،مختاريتلرك هپسي برر سرابدر. ملتلرك غايه‌لريله آره‌لرنده‌كي نسبت ، طبق ، صوسزلقدن جكرلري قاورولان برچول يولجيسنك افق رؤيتنده بليره‌ن دريا حيالارينك يولجي ايله اولان نسبتي كيبيدر. آره‌ده‌كي مسافه‌يي قيصالتمقسزين امتداد ايدر كيدرلر .
« ره‌ژيونال » جمهوريت ، بونه‌ديمكدر بيليرميسكز ؟.. ساده‌جه « نومينال » جمهوريت ديمكدر . يعني ، زنجيره ووريلمش بر انسانك قارشيسنه كچوب « سن حر مطلقسك ، افنديسك . قادرسك !.. » ديه اكلنمكدر. بوشكلك فائده‌سنه كلنجه آنجق ويالكز روسيه ايچيندر. وايكيدر : ۱ ـ اوزون وياقيصه برآتيده ، سوويه‌ت اتحادينه داخل بوتون عناصري ، عيني آتيكتله پازاره سوق ايديلن متاعلر كي بر جنسيد پاپمق، يعني بلع تمثيله حاضر برحاله صوقمق ... بونك نتيجه‌سي، چاريزملك اسلاولاشديرمق خصوصنده‌كي موفقيتسزلكلريني يكي بريولده تلافي ايتمكدن باشقه نه‌اوله‌بيليركه ؟... ۲ ـ تفرق و تشتتي محافظه، حق ممكن اولديغي قادار آرتديرمق... بونكله تأمين اولونه‌جق شي‌ده ايكيدر: (آ) هرعنصري قوممونيستلكه حاضرلامق ماسكه‌سي آلتنده خصوصي وجداندن آييرمق يعني بلع سياستني حس ايده‌ميه‌جك برفلج

حالنه كتيرمك ... (ب) روس جامعه‌سندن اقتراقه ، ويا هرهانكى برصورتله استقلال نزاعنه امكان براقمامق، وبوصورتله شخصيت عرقيه ومليه‌لرينى اونوته‌جق عنصرلرى روسلق دكزينه داملامش داملا كبى يوق ايتمك [١] ..

*
* *

چارلق ده بويله ياپاردى. واقعا اونك تشكيلات اداريه‌سى بوسبوتون باشقه ايدى. لكن غايه‌سى قافقاسيايى اعظمى برصورتده استثمار ايتمك، قافقاسياليلرى اويوتمق و آووتمق ، صوكره اوراسنى دها شرقده‌كى مملكتلرك استثمارنده بركچيد مقامنده قطعياً الده بولنديرمق ايدى . بوسياستده قولايجه موفق اولمق اوزره معين يوللر چيزمشدى. اويوللر باشليجه اوچ فقره‌ده اجمال ايديله‌بيلير :

(آ) برچوق منطقه‌لرده قافقاسيه اقوامنه قان و منفعتله يكديكرلرينه باغلى اولدقلرينى ادراك ايتديرمه‌مك .. (ب) ولايت، قضاء، ناحيه، حق كوى تشكيلاتلرينى بو اساسه كوره حاضرلامق .. بونك ايچين نه تماميله جغرافى تشكله تبعيت ايديليردى. نه‌ده تماميله ئه‌تنوغرافيك تشكل نظر اعتباره آلينيردى. عرب صاچى كبى قاريشديرمق التزام ايديليردى.
(ج) سيسته‌ماتيك براسكان سياستيله باشليجه سوق الجيش نقطه‌لرينى تحكيم ايتمك ، قازاقلرله داغليلرى بوغوشديرمق ، وداغلى زمره‌لرى حدودلرينى بربرندن آييرمق ... بونكله داغلرك آره‌سنده اويانه‌جق

---

[١] (ايزوه‌شيا) نك ١٦ شباط ١٩٢٠ نسخه‌سيله، ١٠ نجى بولشه‌ويك قونغره‌سنك تام رحوعى كوستره‌ن مقرراتى ، روسجه « حيات ملل » ك ١٣ شباط ١٩٢٠ تاريخلى فقره‌سى : ستالينك راپورى : (ايزوه‌شيا) نك ١٥ مارت ١٩٢١ نسخه‌سنده . قرارده (ايزوه‌شيا) نك ٢٧ نيسان ٩٢١ نسخه‌سنده انتشار ايتمشدر .

هرهانکی برحریت حرکتنی ایرکندن ومتفرق برحالده تشکیل ایتمك تأمین اولونیر، عینی زمانده مملکتك پك زنکین منابع اقتصادیه‌سنك روسیه حسابنه ایشلتدیریلمه‌سی تحت امنیته آلنیردی .

شیمدی بولشه‌ویزملك طوتدیغی یول ده عینی عینینه بوملك براستحاله‌سندن باشقه هیچ برشی دکلدر . تطبیق ایدیلن (ره‌ژیونال) مختاریت سیاستنك معناسی: ادراك قابلیتنی اویوتمق ایچین مللتره آفیون یوتدیرمقدر. اساساً سوویه‌ت غایه‌لرینك نه اولدیغی بوکون کیزلی برشی دکلدر . بو ، هرایمانی ایچندن قوردلاندیرمق ، هرمفکوره‌یی کندی‌ایغرندن چوروتمکدر . یالان ، ریا وهر مقدوع شی اوکا کوره مباحدر . یترکه مقصده اولاشدیرسین . اونك رهبری، آنارشیست حواریلرندن « ستیرنه‌ر » ك بی « مقصدیمه کوتوره‌ن هرشی ایبدرا » دستوریدر. مقصد ایسه ، ساده‌جه استثماردر . چارلغك حدودلری داخلنده‌کی عناصری ینه اونك کبی روسلق حسابنه چالیشدیرمق ، وبرکون فرصت دوشرسه هپسنی یوتوویرمکدر .

أوت .. سوویه‌ت اجرا آتنده ایلك اوله‌رق کوره چاریان شی ایمپراطورلغك اسکان سیاستی داخلنده، شمالی قافقاسك متعدد جمهوریت ومختاریتلره آیریلماسیدر . بدایة بونلرك تشکیلنده داغلرك وضعیق نظراعتباره آلینمش ظن ایدیله‌جك برمنظره واردی . شرق، مرکز وغرب اولمق اوزره اوچ موقعده آیری آیری حکومتلرك قوریلماسی ایسته‌ندیکی کوریله‌بیلیوردی . بالآخره ۱۹۲۱ ده ایسه بو غریب وانفرادی مختاریتلرك داها غریب اوله‌رق کیفی برتقسیمله ایکی زمره‌یه باغلانماسی تقرر ایتدی .

مثلا: ۲۰ کانون ثانی ۱۹۲۱ ده موسقووه‌نك برقراریله داغستان

جمهوریتی تشکل ایتدی . بو بر اعتزال اولدی. چونکه بوجمهوریتك قافقاسیا ایله وقافقاسیا حکومتلریله سیاسی ویا اداری هیچ برعلاقه‌سی اولماماسنه فوق‌العاده اهمیت ویریلمشدی. دوغریدن‌دوغری‌یه‌موسقوو ایه مربوطیق‌التزام اولونمشدی. نفوسی ۱،۲۰۰،۰۰۰ اولان بو، آنابورددن و أوز قارداشلردن قوپاریلان اوکسوز جمهوریت کویا شمال شرقی جامعه‌سنی تمثیل ایتدی .

شمال غربیده‌ده بر جامعه احداث اولوندی : « شمالی قافقاس داغلیلری جمهوریتی » . . . بونك‌ده داغستانله عینی تاریخده تشکیلی موسقووه مقرراتندندی . بدایةً یالکز چچن واینغوشلردن مرکب ایکن بالآخره آسه‌تین ، قابارطای ، بالقار، آدیغه قارا چای، چرکس مختاریتلرندن ترکیب ایدلدی . چچن واینغوشلر ، بوتون تاریخلرنده داغستانله برابر یورومش کرك قان ، کرك حرث اعتباریله قارداش ایکی عنصر اولدقلری حالده آیری مختاریتلره ، آیری مرجعلره سوروکلنمه‌لرینه چوق‌دقت اولونمشدی. بونك کبی « آدیغه، چرکس، قابارطای » ده عینی‌شی اولدقلری حالده عینی عاقبته اوغراتیلمدیلر .

ذاتاً بو شمالی قافقاس جمهوریتك تشکیلنده‌خلق قطعیاً علاقه‌دار اولمامش ، یالکز موسقووه انتریقه‌لری رول اوینامشدی. بو نقطه‌یی آچیقجه کوسترەجك و « تعیین مقدرات » سربستیسنك نه طرفده وکیمده بولوندیغی‌میدانه قویمایه یارایه‌جق نقطه: قومیسرلرا کثریتنك ملیتیدر. بوتون مکون عنصرلری‌مسلمان وداغلی‌اولان بوجمهوریتك ۹ قومیسری خالص روس ایدی . یالکز رئیس ایله اقتصاد ملی قومیسری داغلی (اورتودوقس اوسه‌ت) ، رئیس ثانی‌ده برمسلمان اینغوشدی . بونلرك بویله انتخاب ایتدیریلمه‌سی بو جمهوریتك یرلیلرجه

نه‌قادار یاپمه بر اویونجاق کبی تلقی ایدلدیکنه ، حق حکومتی تشکیله وطنك صاحبلرندن کیمسه‌نك اشتراك ایتمه‌دیکنه دلالت ایتمکدن باشقه نه‌یی کوستریر ؟ . . .

بو متحده‌یی تشکیل ایدن مختاریتلرده طرف طرف متحده‌جکلر ماهیتنده‌در . مثلا : قابارطایلر. بدایةً آیری بر جمهوریت ایکن ۱۹۲۸ کانون ثانیسنك ۲۷ سنده بالقارلرله برلشمه‌یه سوق ایدلدیلر . ۱۹۲۲ کانون ثانیسنك ۱۲ سنده‌ده چرکس مختاریتی ایله بر قسم قابارطای اتفاق ایتدیرلدی. صوکره آدیغه‌لرله قاراچایلر عینی صورتله ربط اولوندی. قره‌دکز چرکسلری قاراقلرله بر قازانه آتیلدی . . . الخ

یالکز بو قادارله قالمادی. بونکله آنجق قان ومفکوره قارداشلرینك تفریقی تأمین ایدلدی . بوندن صوکره داها مهم اوله‌رق . تفریق ایدیلان بو قارداشلری یاباجیلرله احاطه ایتمك عملیه‌سنه کرمی ویرلدی. داغلی مختاریتلرك آرالرینه جابجا سرپیلیویره‌رك اونلری ادارةً بربرندن آیری بولوندیرمایه یارایان بو روس وقاراق ولایتلرینك عددی ده تمام یدیدر . تشکیلاتلرنده بویوك بر دقتله هپسنك محدود اولماسی ویرلی مختاریتلری مهماامکن احاطه ایتمه‌سی نقطه‌سی اهمال ایدیلمه‌دی. ایشته وضعیتریله برلکده عرض ایدییورز : ۱ ــ قوبانسکی‌یی آزاق دکزی ساحلنده‌در . مرکزی (قراسنودار) یعنی اسکی (یقاته‌رینودار) اولان آدیغه مختاریتی قسماً شمال ایله غرب وجنوبدن محاطدر. کندی غرب جنوبیسنده (چرنوموروسکی) سنجاغیله ، شرق جنوبیسنده (زماوروسکی) ایله بیتیشیکدر. ۲ ــ آرماویروسکی: (قوبانسکی)لك شرق جنوبیسنده‌در . بو جهتدن آدیغه مختاریتی احاطه ایدییور . جنوبدنده قاراچای ــ چرکس مختاریتنه بیتیشیور . ۳ ــ مایقوپسکی:

آدیغه مختاریتنك جنوبندن احاطه ایله غربدن قوبانسکی ، شرقدن آرماویروسکی‌یه اولاشیور ، جنوب شرقیده‌ده قارا چای ـ چرکس مختاریتیله همحدود اولییور. ٤ ـ چرنومورسکی : قره‌دکز سواحلی بوینجه قوبانسکی ومایقوپسکی ایله همحدود ، جنوب شرقیسندن‌ده آبخازیا جمهوریتنه قومشودر . ٥ ـ استاوروپول : آرماویروسکی وته‌رسکی ایله مجاوردر. ٦ ـ ته‌رسکی: شرق شمالیدن داغستان جمهوریتنك قوما قضاسیله ، جنوبدن قابارطای ـ بالقار ، غرب جنوبیدن قره چای ـ چرکس مختاریتلرینه مجاوراولنلری محاطدر. ٧ ـ صونجیسکی: اینغوش وچچنلر آره‌سنده ، اونلری ایکی‌یه آییرر بر وضعیتده‌در . غرب شمالیسندن قابارطای ـ بالقار مختاریتنه قومشو ، شمالدن ته‌رسکی ایله همحدوددر .

*
* *

وقتیله ایمپراطورلق‌ده تعقیب ایتدیکی اسکان سیاستی ایله بوغایه‌لری کودردی . شیمدی ، بر لحظه ایچین ، آیری یوللردن عینی هدفه ناصل کیدلدیکنی کوزدن کچیرمك فائده‌دن خالی قالماز ظن ایدییورز :

ایمپراطورلق اسکان ایشلرنده باشلیجه ! ١ ـ یرلی خلقی تنصر ایتدیرمك واسلاولاشدیرمق ، ٢ ـ روس مهاجرلری یرلیلره حاکم وفائق بولوندیرمق ، ٣ ـ منابع معدنیه ومراکز اقتصادیه‌یی یرلیلر ألندن آلمق . ومواصله ، مناقله مرکزلرینی ألده ایتمك ، ٤ ـ اسکان منطقه‌لرینك الك کوزل ، ألك منبت اراضیسنی مهاجرلره ویرمك، ایجاب ایدرسه بوکی یرلری صاحب حقیقلرندن قهراً آلمق . ٥ ـ بوتون سوق الجیش نقطه‌لریله دکز ونهر کنارلرینی ، یول باغلرینی داغلیلردن تطهیر ایتمك اساسلرینی تعقیب ایدردی . بو اساسلری باشارمق امرنده

چارلغك حكومت قوتندن باشقه « قافقاسياده اورتودوقسلغك احياسو جمعيق » « آسه‌يتنده نشردين هيئق » . « اسلاو اتحادى جمعيق » . . الخ كبى فوق العاده حمايه كورەن نيم رسمى واسطه‌لرى واردى . و مهاجرلر عسكرى ، زراعى ، صناعى ، تجارى اولمق اوزره صنفلره آيرلمش ايدى . استيلا واستثمار بو واسطه‌لرله تماملايبوردى . . .

بولشه‌ويك تشكيلاتلرينك ياپديغى ايشه كلنجه شويله خلاصه ايديله‌بيلير : ١ – يرلى خلقى دينى ، ملى ومعنوى تأثيرلردن تجريد ايتمك اوزره الك اوفاق كويلره وارنجه‌يه قادار خصوصى وصلاحيت واسعه‌لى مأمورلر اقامه ايتمك صورتيله داغليلرك مقدسات وجدانيه‌لرينه قارشى مجادله ايتمك ، عادات مليه‌يى ييقمق ، صلابت اخلاقيه‌يى ، متانت بنيويه‌يى تخريب ايتمك ... چونكه داغلى حياتنده عادات تاريخ ديمكدر . عاداتدن تجرد تاريخدن تجرد معناسنه كلير . تاريخندن تجريد ايديلن بر قومك ايسه موجوديتى نره‌سنده قالير ؟ ٢ – روسلرى ، قولاً اولماسه‌بيله فعلاً يرليلره فائق واونلردن امين عد ايله چارلغك ياپديغى اسكان فعاليتى نتيجه‌لرينى محافظه ايتمك وبوكا مانع اوله‌جغى تخمين ايتدكلرى ذواتى افنا ايتمك . . مثلا : امام نجم‌الدين ١٩٢٥ سنه‌سنه قادار حرب وجدالده دوام ايديبوردى ؛ ٢٥ ده بولشه‌ويكلرله مساعد بر صلحنامه تعاطى ايتدى . كنديسنه ادارى ودينى مختاريت وعد ايدلدى . لكن آز بر زمان صوكره ايزى بللى اولمايه‌جق برصورتده غيبلره قاريشديرلدى . بونك كبى شيخ حسين قاهيسكى ده يوق ايدلدى . طلبه‌لرى داغيتيلان شعيب حاجى اولديرلدى ... ٣ – مواصله و مناقله مركزلرينى ، عينيله چارلق كبى الده طوتمق و داغلى منورلرينى امحا ايتمك ... مثلا : قاباَرطايده منور صنف همان

تماماً محو ایدلمشدر . چچنستان و داغستان منورلری ایسه متمادی
ویك مزعج برنظارت آلتنده آنجق یاشایه بیلمکده درلر . ٤ ـ یرلی
عنصرلری تشکیلات ملکیه ایله روسلره احاطه ایتدیرمك وقفقاسیاپی
عسکری برتشکیلاته باغلامق .. ٥ـ منابع معدنیه واقتصادیه یی، یرلیلره
پای ویرمکسزین ، دوغریدن دوغری یه موسقوواننك اوز مالی عد
ایتمك .. مثلا : بوکون غروزنی ، مایقوب کبی بوتون زنکین معدن
منطقه لری ، اورمانلر ، منبت طوپراقلر ، وبوتون منابع اقتصادیه
هپ موسقووا حسابنه چالیشمقده ، وطنك صاحبلرینك بوصفحه ده ده
برحقلری اوله بیله جکی رد ایدلمکده در .

* * *

حالبوکه اختلالك وعدلری نه ایدی؟.. ملتلره ، کندی کندیلرینك
صاحبی اولمق ، فردلره ده حریت کامله دکلمی ؟.. بونك حل ایتمك
مجبوریتنده بولوندیغی مسئله لرك باشنده ملیتلر و اراضی دعوالری
کورولمه یورمیدی ؟.. بونك برنجیسی ١٩١٧ نك یالانجی وعدلریله
آووتیرکن ایکنجیسی ده بر « دهقولونیزاسیون » سیاستی احداث ایتمك
اویونیله تعویق ایتمك ایسته دیلر . ایشته سزه برمثالی :

چارلق زماننده الثانی اراضی داغلیلردن غصب ایدیلمش، قازاقلره
ودیکر مهاجرلره بخش اولونمشدی . حق یرلیلرك حق تصرفی بیله
شبهه لی براقیلمشدی . بالفرض قاراقلر اك منبت و اك کوزل یرلردن
آدم باشنه ٩ـ٤ دهسیاتین تصرف ایده بیلیرلرکن یرلیلر : چچنستانده
اووه ده (٢ـ١) ؛ داغده (٣ـ٠) اینغوشده اووه ده (٧ـ١) وداغده
(٢ ـ ٠) آسه تینده اووه ده (٧ـ١) و داغده (٢ ـ ٠) دهسیاتین
اراضی یه متردادنه « نمدر ! » دیه بیلیرلردی. بو شمالی قفقاسیانك اك

بویوك‌دردلرندن بری ایدی . چچن‌وایتغوشلر انقلابله برابرباشلرینك چاره‌سنه بالذات باقق لزومنی دویدیلر. و۱۹۲۰ ده بر رحله‌ده سونجا قازاقلرینی یرلرندن ســوکوب آتمایه تشــبث ایتدیلر . موفقیت ایدی . لکن موسقووا یکی وعدلرله مداخله و اغفال ایتدی . تهرك نهرینك اوبریاقه‌سنه‌سوریلن ۱۰ بیك قازاغی همان اوراجقده‌یرلشدیریوردی . واراضینك داغلیلر آره‌سنده : چچنســتانده اووه‌ده(٤-۲)؛ داغده (۳) آسه‌تینده اووه‌ده(۷-۱) وداغده (۳) اینغوشده‌اووه‌ده(٤-۲) وداغده (۳) سونجا حوالیسنده اووه‌ده (۳-۳) داغده (۲) ده‌سیاتین تصرفی صورتیله تقسیم ایدیلمه‌ســنه موافقت کوســتردی . لکن فعلاً تقسیم یالکز سونجا حوالیسندن قوولان قازاقلردن قالان اراضــیده یاپیــلدی . کری قالان ، بوتون مراجعتلره رغماً اولدیغی کبی ترك اولوندی . (روسجه « ملیتلرحیاتی» ۱۹۲۳ تاریخلی برنجی جلدی.)

*
* *

ایشته بویله ، بولشه‌ویزم شمالی قافقاسیایه یکیدن اسارت کتیردی. وعد ایتدیکی پارلاق ومسعود استقلاله‌بدل سفالت وسفاهت کتیردی. مقدراتنه بالذات صاحب اولمق یرینه وجدانی ، طوعاً و کرهاً ، غیب ایتمك واسطه‌لری کتیردی .

اك صوکره اخلاق و صحتی تماماً افســاده یوللر قوردی . ایشته سزه ، رسمی ایستاتستیقلردن آلینمش بر صحت جدولی‌عرض‌ایدیبورز. وصــحیتده‌کی فجاعتك نه‌درجه‌لرده مدهش آدیملرله ایلریله‌دیکنی ، یاپیلدیغنی واضحاً کوستره‌بیله‌جکنه قانع بولوندیغمز بوزقلر امعانله ، عبرتله تدقیقه دکر برماهیتده‌درلر :

سنه‌سی	١٩١٣	١٩٢٢	١٩٢٣	١٩٢٤	١٩٢٥	١٩٢٦
ورم ، عدد و نسبتی	٢٨٩٨٧ ٣,١	١٦٥٤١ ٢,١	٣٢٦٥١ ٤,١	٥٢٨٦٥ ٧.٩	٩٢١٨٤ ١٢,١	١٠٤١٢٣ ١٢,٥
امراض افرنجیه عدد و نسبتی	٤٥٤٠٥ ٤,٩	٢٢٠٦٨ ٣,٢	٤٠٨٨٠ ٥,٤	٤٢٦٢٢ ٦,٣	٥٨٣٥٨ ٧,٧	٥٩١٣٦ ٧,٠١
فرنكی » »	٥٤٤٥٨ ٥,٩	٢٦٨٢٢ ٣,٧	٥ ٤٠٣ ٦,٥	٤٨٦٣٩ ٦,٢	٦٤٥٦٩ ٨,٥	٥٨٥١٠ ٧,٠
مالاریا » »	٦٦٧١٨٠ ٧٢,٩	٦١٥٤٧٠ ٧٩,٥	٩٦٧١٦٠ ١٢٧,١	٩٢٢٣٥٥ ١٢٣,١	٩١٥٥٥٢ ١٢١,٢	٧٤٢١٩٤ ٨٩,٠
پروقازا » »	٣٨٨ ٠,٠٤٢	—	٨٩	٧٦ ٠,٠١	١١١ ٠, ١٤	٩٤ ٠,٠١١

جدولده‌کی امراضك حد اعظمیسی، چچنستانده آلابیلدیکنه توسع ایتمشدر. حتی بعض منطقه‌لرده کویلر عمومیتله امراض افرنجیه‌دن معلول بر حاله کلمشدر.

اختلالدنبری عیاشلق‌ده ایلریله‌مشدر. بولشه‌ویزم نججه‌لرینه‌دوشن ملتلردن یالکز اونلری سلامته کوتوره‌جك مفکوره‌لرینی سیلوب انقراضلرینی تسریع ایتمکله اکتفا بی آز بولمش؛ داغلی اخلاق وسجیه‌سنی، بنیه‌سنی افساد وخراب ایتمه‌یی‌ده باشلیجه بر هدف ایدینمشدر. اخلاقیق، تحییق افنا ایدیلمش بر کتله‌نك چوروك بر کوبره‌یینفندن عبارت قاله جغنه بو ایشلك متشبثلری پك اعلا قانع وقائلدرلر. اونلرك رهبری رفاه وسعادت کتیرمك دکل، سفالت واندراسی توزیع ایتمك صورتیله تام بر فلج عمومی یاراتمقدر.

زواللی داغلیلرك موسقوادن ایتدکلری استمدادلر هپ داغه باغیرمقدن عبارت قالییور، صدالرینك عکسی دونوب دولاشوب ینه کندیلرینه کلییور. لکن بویوك احتراصلرك قارشیسنده کوچوك قوتلردن عبارت اولمقدن باشقه کناهی اولمایان او بدبختلر ألّلری، آیاقلری باغلی... الك فناسی، دماغلری وخزینه‌لری کلیدلی أسیر وضعیتندن قورتیلمادقجه کندیلرندن کندیلرینه عکس ایدن فریادلره ناصیل مددرس اوله‌بیله‌جکلردر؟... یاربی بو کابوسلی کیجه‌نك صباحی داها چوقمی اوزوندر؟...

محرری : داوید شیراشیدزه

کورجستان و سوویت روسیه

کرك پارلمانلرده ، کرك مطبوعاتده و کرك سیاسی اجتماعلرده اولسون آوروپا افکار عمومیه‌سنه قارشی ، قوموونیستلر آوروپا ایمپریالیستلری و بورژوآلری طرفندن تطبیق اولونان مستملکه سیاستنی یوکسلك برافاده ایله تنقید و بوسیاسته قارشی سوویت حکومتنك اوفق ملتلرك ومستملکه‌لرك حریت واستقلالنی مدافعه ایدن ، سیاستندن بحث ایدرکن ، دائما بر سؤاله معروض قالیورلر : - یا کورجستان ؟ بو سؤال قارشوسنده آوروپا قوموونیستلری دائما بر شاشقینلق حس ایدییورلر . چونکه روسیه قوموونیستلری طرفندن تطبیق اولونان خارجی سیاستك ایمپریالیستیك ماهیتی کورجستان مثالنده اولدیغی قدر ، دیکر هیچ بر مثالده بو قدر بارز بر شکل آلمامشدر . بونك ایچوندر معاصر آوروپا دموقراسی محافلنده کورجستانك مقدوریت ومقدراتی قدر حقسزلغه معروض قالمش دیکر معاصر بر ملتك مقدوریت ومقدراتی معلوم ومعروف دکلدر . دموقراتیك آوروپا سیاسیلرندن بلچیقا

خارجیه ناظری (وانده‌روه‌لد) ك سویله‌دیکی کبی، آورویا ده‌موقراسیسی نظرنده کورجستانده عصرمزده‌کی ملی حکومیتك بر مثالی تشکیل ایتمکده‌در، شه‌کیم ۱۹ نجی عصرده بو مثالی لهستانده تشکیل ایدیوردی.

I

سوویت روسیه کورجستانی ناصل استیلا ایدمشدر؟

جهان حربی وروسیه اختلالی نتیجه‌سنده روسیه ایله قافقاسیاده ظهور ایده‌ن غلیانلی حادثات نتیجه‌سنده، ۱۹۱۸ سنه‌سی مایس آینده شمالی قافقاسیا، آذربایجان وأرمنستان ایله برابر کورجستان کندی استقلالنی اعلان ایده‌رك، آز بر زمان ظرفنده ده‌موقراتیك جمهوریت اساسنی قوردی وسرکاره (نوی‌ژوردانیا) ریاستنده سوسیالیست حکومتی کتیردی. عمومی، خفی، بلاواسطه ومتناسب سه‌چکی اصولی وهرایکی جنسك (ارکك ـ قادین) اشتراکی ایله انتخاب اولونان کورجستان مجلس مؤسسانی کورجستان ملتنك اعلان استقلال حقنده‌کی قرارینی مطنطن صورتده تصدیق وتأیید ایله‌دی. یالکز کورجو مبعوثلر دکل، مجلس مؤسسانه داخل بولونان وکورجستانده‌کی ملی اقلیتلری تمثیل ایده‌ن، أرمنی، روس، تورك وسائره کبی مبعوثلر دخی کورجستان ملتنك بو عزمی تقدیر وقبولده تردد کوسترمدیلر. بر ملتك کندی مقدراتنی تعیین خصوصنده بوقدر حر وده‌مواقراتیك شرائط داخلنده اظهار رأی ایتدیکی اندر کورولمشدر.

مستقل کورجستانك طبیعی صورتده جریان ایده‌ن حیات داخلیه‌سی، انکشاف ایده‌ن مناسبات خارجیه‌سی ایله هم آهنك ایدی. کنج جمهوریت ابتدا بالفعل، صوکره‌ده باحقوق همان بوتون آورویا دولتلری

(فرانسه ، انکلتره ، آلمانیا ، ایتالیا ، بلچیقا وسائره) وبرده ژاپونیا طرفندن طانندی. ۱۹۲۰ سنه‌سنده آنقره ، استقلال حربی ایله مشغول اولدیغی زمانلرده ، کورجستان کندیسی ایله مخادنت معاهده‌سی عقد ایده‌رك تفلیسده بویوك ملت مجلسنك ممثلی اولدیغی کبی ، آنقره‌ده کورجستان حکومتنك سفیری موجود بولونیوردی .

فقط کورجستان روسیه ایله اولان مناسباتنك کندیسی ایچون صوك درجه‌ده مهم اولدیغنی دخی یك اعلا تقدیر ایدییوردی . بونك ایچون ۱۹۲۰ سنه‌سنك بهارنده کورجستان حکومتی موسقوا ایله مذاکراته کیریشدی واوسنه‌نك مایس ۷ سنده ، موسقوده کورجستان مرخصی (اوراتادزه) ایله اوزمان (ر . س . ف . س . ر .) نامنی طاشیان سوویت روسیه مرخصی (قاراخان) آراسنده « صلح ومخادنت » معاهده‌سی عقد وامضا ایدلدی . صوکره توالی ایدن وقایعه نظراً فوق العاده اهمیت تاریخیه‌یی حائز اولدیغنه نظراً بو معاهده‌نك ایکی افاده‌سنی آشاغی نقل ایدییورز :

« ۱ ماده — روسیه سوسیالیت فده‌راتیف سوویت جمهوریتنك برملتك ایسترسه داخل اولدیغی دولتدن آیرلمق شکلنه وارنجه‌یه قدر کندی مقدراتنی تعیینده صلاحیتدار اولدیغی حقنده‌ نشر ایله‌دیکی بیاننامه‌سنه صداقةً کورجستان دولتنك استقلال وحاکمیتنی بلا شرط وقید طانیان روسیه ، کندی رضاسی ایله کورجستان خلقی ایله اراضیسی اوزرنده‌کی هر درلو حقوق حکمرانیسندن صرف نظر ایدر . »

« ۲ ماده ـ اشبو معاهده‌نك یوقاریده‌کی ماده‌سنه مستنداً روسیه کورجستان امور داخلیه‌سنه مداخله‌دن امتناعی صورت قطعیه‌ده تعهد ایدر. »

بوندن دها قطعی ودها صریح بر تعهد اولورمی؟ کورجستان مثالی ایله ، کوروليوردی که ، سوویت روسیه آوروپا ایمپریالیستلرینه قارشی ،

ملتلر وملی استقلاللر حقنده اعلان ایتدیکی پرنسیپلره حقیقةً ده صادق قالیور. کورجستان سادەسیاسی برمعاهده ایله اکتفا ایتمەدی. روسیەنك کورجستاندەکی اقتصادی منفعتلرینیده تأمینه چالشدی. ۱۹۲۰ سنەسندەروسیه ایله کورجستان آرەسنده موجود بعض اقتصادی مسئلەلری تنظیم ایتمك اوزره اقتصادی بر مقاوله دخی عقد اولوندی.

فقط بوتون بونلر خارجی سوویت سیاستنك یالکز رسمی و کوسترشلی طرفی ایدی. ۱۹۲۰ سنەسنده اولا آذربایجانی، صوکرەده أرمنستانی اشغال ایدەن روسیه کندیسنكده طانیدیغی کوچوك برملتك حر و مستقل بر حیات یاشامق حقنی قبول ایدەجك اولسیدی هم کندی بنیەسنه، همده عنعنوی روس سیاست خارجیەسنه قارشی کیتمش اولاجقدی. رسمی سیاستی ایله برابر سوویت حکومتی کورجستانه قارشی عسکری سؤ قصد حاضرلایوردی. آتیاً کورەجکمز وجهله اویالکز عسکری دکل، عینی زمانده سیاسی ودیپلوماسی سوءقصدله دخی مشغول ایدی وبو مشغولیتنده، موسقوا، شرقده علیهنه مجادله ایتدیکی اوروپائی برقاپیتالیست دولتك دوستجه بیطرفلکنی بیله تأمین ایتمش بولونیوردی.

۱۱ شباط ۱۹۲۱ ده کیجەلین سوویت آذربایجانی حدودی بوینده، روس عسکرلری آنسزین کورجستان حدود محافظلری اوزرینه آقین ایتدیلر. ایکی کون صوکره ایسه ۱۱ نجی اردونك روس آلایلری سوویت أرمنستانی طرفندن کورجستانه صوقولدیلر. شباطك ۱۵ ینه دوغرو شمالی قافقاسیا ایله قرەدکز ساحللرندن دخی کورجستانك روسیه تعرضنه معروض قالدیغی آشکار اولدی. بو

تعرضده ۱۱ نجی ، ۸ نجی و دیگر روس اردولری قطعاتی اشتراك ایدییورلردی .

تانق ایله آیرو پلان ده داخل اولدیغی حالده متعرض روس اردوسی، هر درلو سلاح انواعی ایله مجهز ایدی . باشلیجه هجوم مملکتك جنوب شرقی حدودندن آنجق ۶۰ — ۵۰ کیلو مترلق بر مسافه‌ده کائن اولان تفلیسه توجیه ایدلمشدی . ۱۱ نجی اردو اوچ قولدن کورجستان پای تختی اوزرینه یوروبوردی . ۱۱ نجی اردونك رسمی واسطهٔ نشر افکاری اولان روسجه « قیزیل عسکر » غزته‌سی تفلیس اوزرینه اجرا اولونان بو تعرضی آشاغیکی وجهله تصویر ایتمکده‌در :

زرهلی قطارلر ، اونلری تعقیباً تانقلر ساکت فقط هیبتلی وعظمتلی بر یورویوشله ، پهلوانلر کبی، کندی ثقلتلری آلتنده چوکه‌سندن چکیندکلری یری یوقلویارق حرکته کلدیلر. اطرافده‌فراری آکدیرو بر سکوت واردی. صلاحلی ، کسمن و قارا یازی استاسیونلری ، صامت وحالی ، دشمن طرفندن فنك الك صونك مقتضیاتنه کوره طورپیللنمش ؛ قطع امید ایده‌ن کورجولر یورالرینی تماميله تخلیه ایتمش، قهرمان ومظفر روس تیتانسه قارشی مقاومتدن صرف نظر ایله‌مشلردر . . .

. . . کیجه‌نك سکوتی . . . دشمن سوصیور ، اعصاب کریلیور ودیرکن بردن هیجانلی بر کورولتو : مدهش بر اوغولتو ایله طوپلر آتشه باشلادی . دشمن شاشالادی ، فقط چارچابق کندیسنی طوپلایارق آتش طوفانی باشلادی. آتشین لهیلر کوکلری یارییوردی. کورجولر مقتدر دشمنی قاثوبییج طوپلرندن آتدقلری مخرب آتشلرله قارشیلایورلر . مدهش جانوار ــ تانقلر صارصلدی، بیدکلری آغیرلرالری حس ایتدیلر، فقط انسان اراده‌سنده‌کی قوت اوستون کلدی و تانقلر یکیدن سوروندیلر ، سوروندیلر . . . »

تفلیس سورلری آلتنده سوره‌ن اون کونلك قانلی محاربه‌دن صوکره کورجو حکومتی ایله عسکرلری تفلیسی ترك ایتمك مجبوریتنده قالدیلر و شباطك ۲۵ نده ۱۱ نجی اردو قطعاتندن بر قسمی کورجستان

پای تختنی اشغال ایتدی . عددجه و تجهیزاتجه فائق بر قوته مالك دشمنك تضییقاتی آلتنده محاربه دوام ایدییور و کورجولو آدیم آدیم مقاومت ایدەرك چکیلمك مجبوریتنده بولونیورلردی. مارت اورتالرینه روس قوتلری ایکی قولدن هجوم ایدەرك کورجستانك غربدەصو کنجی نقطەسنی تشکیل ایدەن باطوم اوزرینه یورویورلردی. مارتك ۱۷ سنده ملی کورجستان حکومتی باطومی ترك ایدەرك آوروپایه عازم اولدی. محاربه بیتدی . کورجستان تکرار روسیەنك تحت اشغالنه کیردی .

روسیەنك کوچوك کورجستان اوزرینه جهانکیرانه و وحشیانه صورتده ، حتی اعلان حرب ایتمەدن ، مطنطن صورتده ویریلن عهدی نقض ایدەرك وقوع بولان بوتجاوزی آوروپا افکارعمومیەسنده اودرجه حدت و نفرتی موجب اولدی که سوویت روسیه آژانلری کورجستان اشغالنك بەصورتله وقوع بولدیغنی صاقلامق ضرورتنده قالدیلر . شویله که کورجستانك « سوویتلەشمەسنی » اونلر روس اردوسنك هجومی نتیجەسنده خارجاً دکل ، کورجستانده کویا عصیان ایدەن عمله وکویلونك آرزوسی نتیجەسنده داخلاً ظهوره کلدیکنی کندی آژانلری واسطەسیله نشر واعلان ایتمەیه باشلادیلر . بالطبع بوافسانەیه کیمسه ایناتمادی . برآز صوکره بولشەویکلر اعتراف ایتمك مجبوریتنده قالدیلر که ۱۹۲۰ سنەسندن اعتباراً موسقوانك ألنده بولونان باکوپترولرینه کیدەن بریول اوزرنده بولوندیغی ایچون اونلر کورجستانی اشغال ایتمك ضرورتنده بولونمشلردر. ۱۹۲۲ سنەسنده برلینده اجتماع ایدەن اوچ انترناسیونالك قونفرانسنده او زمان موسقوانك ممثلی (شمدی استالین طرفندن نفی ایدلمش) بولونان (رادەك) ك کورجستان اشغالی ایضاح حقنده ویردیکی معلومات بویله ایدی .

کورجستانك عسکر قوتی طرفندن اشغالی کیفیتی اعترافایتمك مجبوریتنده بولونان بولشه‌ویکلر صوکره بواسطه‌یلا حرکتی انکلتره طرفندن کله‌جکی محقق تهلکه‌یی دفع ایتمك ضرورتی ایله ایضاحه باشلادیلر. بریطانیا باکو پترولریی آلدماتمك مقصدی‌ایله کورجستانی اشغال وبورادن‌روسیه‌یه‌قارشی مداخلهٔ عسکریه پلانی حاضرلایوردی، ویا آوروپا ساده‌دللرینی ایناندیرییور ، بونك ایچون‌ده دها احتیاطلی داورانارق انکلتره‌دن اول کورجستانی دوتمق ضرورتنده قالدق ، دیه ارتکاب ایتدکلری اشغال کیفیتنه حق ویردیرمك ایسته‌یورلردی.

بو یکی افسانه‌یی پارلاق صورتده تکذیب ایده‌ن ذات ، باشقه‌سی دکل ، سوویت روسیه دیپلوماتلرینك رئیسی خارجیه قومیسری (چیچه‌رین) ك تا کندیسی اولمشدر . ۱۹۲۵ سنه‌سنده ، تفلیسده انعقادایده‌ن سوویتلر اتحادی اجراهیئتی‌نك اجتماعی اثناسنده مسافرةً تفلیسده بولونان (چیچه‌رین) غایت مهم بر نطق ایراد ایله‌مشدر . خارجیه قومیسرینك نطقی خارجی سوویت سیاستنی مدحه حصر ایدلمشدی؛ اوبونطقنده ازجمله کورجستاندن بحث‌ایله‌مش ومداخلقنك هیجانلی بر آننده ، لسانه مالك اولمایان دیپلومات شو سوزلری سویله‌یویرمشدر :

« انکلیزلر باطومدن چیقدقدن صوکره [*] (لوید جورج) یولداش (فراسین) ه دیدی‌که : انکلتره سوویت روسیه ایله قافقاسیا مناسباتنه قاریشمق ایسته‌مه‌یور؛ وقافقاسیایی سوویت جمهوریتنك منطقهٔ نفوذی داخلنده

---

[*] انکلیزلر باطوم ایله حوالیسی اشغال ایتدکدن صوکره کورجستان حکومتنك جدی صورتده وقوع بولان پروتستولرینی متعاقب تخلیه ایله‌مش ۱۹۲۰ سنه‌سنده بو حوالی‌یی ملی کورجستان جمهوریتنه تسلیم ایله‌مشلردر . د . ش .

ﻫﺪ ایدییور . کورجستانده سوویت حکومتی تأسیس ایدلدیکندن اعتباراً انکلتره قطعیاً قیمیلدامامشدر، دیه (چیچه‌رین) بوسوزلرینی تکمیل ایتمشدر.
(باقالی : تفلیسده منتشر « زاریا و استوقا » غزته‌سنك ٥ مارت ١٩٢٥ تاریخلی ٨١٩ نومرولو نسخه‌سنده مندرج چیچه‌رین نطقنه)

بو ذاتاً صریح اولان بیاناتك معناسی آ کلامق یك‌ده مشکل دکلدر : ١٩٢٠ سنه‌سنك صوکارنده ـ معلوم اولدیغی اوزره ـ موسقوایی تمثیل ایتمك اوزره لوندره‌ده بولونان (قراسین) لویدجورج ایله روسیه ـ انکلتره آره‌سنده تجاری مناسباتك تأسیسی حقنده مذاکره حالنده ایدی . بومذاکراتك نتیجه‌سنده روسیه ایله انکلتره آره‌سنده برتجارت مقاوله‌سی امضا و مارت ١٩٢١ ده اعلان اولوندی. بو مذاکره اثناسنده (قراسین) قافقاسیا مسئله‌سی موضوع بحث ایتمش ، روسیه کورجستانی اشغال ایدرسه انکلتره‌نك بوکا قارشی آلاجغی وضعیتی اوکرەنمشدر . ایشته بو مناسبتله‌درکه لوید جورج قافقاسیا ایله روسیه‌مناسباتنه انکلتره‌نك مداخله‌ایتمه‌دیکنی وقافقاسیانك سوویت‌روسیه منطقهٔ‌نفوذنده اولدیغنی قراسینه سویله‌مشدر. علی‌العاده لسانده سویلنه‌جك اولورسه ، بو ، قراسین روسیه‌نك کورجستانی اشغالی ایچون انکلتره‌نك مساعده‌سنی آلمش ، دیمکدر .

باشقه بریسی دکل ، بالذات سوویت روسیه حکومتنك خارجیه قومیسری طرفندن افشا اولونان یالکز بو بروقعه سوویت حکومتی طرفندن شرقده تطبیق‌اولونان سیاست خارجیه‌نك نه‌درجه‌ده یاپماجق و یالان اولدیغنی اثباته کافیدر . کندیسنی انکلتره ایمپریالیزمنك ألنده بولونان أسیر ملتلری قورتارمق رولنده کوسترەن بر حکومت ، تحدث ایده‌ن بین‌الملل وضعیت نتیجه‌سنده ایش انکلتره‌یی علاقه‌دار ایتمه‌ین کوچوك بر ملته کلنجه ، او ملتی أسیر ایتمك نیتیله بوحکومت

انکلتره‌نك کندیسی ایله مشترك بر امپریالیست لسانی بولمقده ذره‌قدر مشکلات چکمه‌یور . بو پارلاق حادثه شرقده سوویت روسیه ایله انکلتره آره‌سنده جریان ایده‌ن مجادله‌نك « شرق ملتلرینی خلاص » اوغرنده اجرا اولونان انقلابی بر مجادله دکل ، ایکی بویوك دولت آره‌سنده جریان ایده‌ن تیپیك « منطقهٔ نفوذ » مصارعه‌سندن و شرق ملتلرینی استثمار پولتیقه‌سندن عبارت اولدیغنی اثبات ایتمزمی ؟ بو ، شرقده اوته‌دن بری معروف اولان اسکی روس ـ انکلیز رقابتنك بردوامی دکلیدر ؟

II

کورجستانده مستملکه حالنه کتیرلشدر

کورجستانی زورلایان بولشه‌ویك اردولرینی متعاقب کورجستانه ایلك بولشه‌ویك حکومتی « کورجستان ره‌فقومی » کلدی . بو ره‌فقوم (اختلال قومیته‌سی دیمکدر) منحصراً وقتیله روسیه‌یه قاچمش بولونان کورجوملیتنه منسوب بولشه‌ویکلردن متشکل ایدی. کورجو بویاسنی حائز اولان بو دفنه دالی ایله موسقوا ، ارتکاب ایتدیکی استیلا حادثه‌سی قاپامق ایسته‌یور وبو مقصدله‌ده او کورجستانك استیلاسندن دکل، یکی تعبیرله سوویه‌تیزه ایدیلمه‌سندن بحث ایدیبوردی. معلومدرکه ۱۹۲۰ سنه‌سنده وارشوا اوزرینه هجوم ایده‌ن سوویت اردوسنك آرقه‌سنده دخی منحصراً لهلی قومونیستلردن متشکل بر لهستان ره‌فقومی حرکت ایتمکده‌ایدی. برجلوهٔ تاریخ ایله بوه کورجو حکومتی، ابتدا تفلیس اوزرینه هجوم ایده‌ن سوویت حکومتنك ألینه کچن أرمنی قصبه‌سی (شولاوه‌ری) ده اعلان اولوندیغندن، کورجستان اهالیسی

اوکا، تحقیری متضمن اولمق اوزره، «شولاوه» حکومتی» نامنی طاقشدر.

بو مضحك حکومتك روس ارکان حربی آلنده اولدیغی کبی کورجستان ایله بوتون قافقاسیا سیاستنی بالذات اداره ایدن روسیه قوممونیست فرقه‌سی آلنده دخی براویونجاقدن عبارت اولدیغنی سویله‌مك لازممیدر؟ آز چوق مهم اولان هر درلو سیاسی تدبیرلر، کورجستان قوممونیست فرقه‌سنك بیله رأی ومطالعه‌سی صوروله‌دن ، روسیه قوممونیست فرقه‌سنك ماورای قافقاس قومیته‌سی طرفندن مستقیماً کورجو سوویت حکومتنه امر وبو حکومت طرفندن دخی بلااعتراض اجرا اولونیوردی. بو تشکیلات مخصوصه ماورای قافقاس جمهوریتلرینی منفرداً اداره ایتدیکی کبی ، ماوای قافقاس فده‌راسیوتی‌ده اداره ایدییوردی . قارء ماورای قافقاس قومیته‌سنك یرلی قوممونیستلردن متشکل اولدیغنی تصورایده‌بیلیر. فقط اویله دکلدر. ماورای قافقاسیایی فعلاً اداره‌ایده‌ن بومؤسسه‌نك اعضاسی موسقواده‌کی روس قوممونیست فرقه‌سی مرکز قومیته‌سی طرفندن تعیین اولونیور. ماورای قافقاس جمهوریتلرینی کندی کندیلرینی بالذات اداره ایتمك حقندن نزعله اونلری تماميله موسقوانك تحت وصایتنه ویره‌ن بوتون تدبیرلر اشبو مؤسسه طرفندن تطبیق اولونمشدر . ینه بوصورتله پوسته ، تلغراف ، ده‌میر یول اداره‌لری، مالیه ایشلری، خارجی وداخلی تجارت، قوئوپه‌راتیفلر ـ بر سوزله ـ آز چوق مهم اولان بوتون اداری وظیفه‌لر موسقوایه ترك ایدلمشدر . بلا واسطه ویرکیلر ، (زراعت ویرکوسی ، تمتع ویرکوسی وبردفعه‌لك ویرکو) تمغا رسومی ودیکر بالواسطه ویرکیلر، تجارت وصنایع مؤسساتنه ایرادی وسائره کبی ویرکولر دخی تماميله سوویتلر اتحادی، دیکر تعبیرله ، موسقوا قاصه‌سنه کیدییور . دیکر

قافقاسیه جمهوریتلرینه ماورای قافقاس فده‌راسیون قاصه‌سنه اولدیغی کبی ، کورجستان قاصه‌سنه‌ده بو ویرکیلردن حاصل اولان مبلغدن یالکز موسقوا طرفندن تجویز اولونان بر مقداری، ینه اونك تنظیم ایتدیکی بر شکل و ترتیبده ، کورجستان قاصه‌سنه ویریلیور . شو صورتله هر درلو کلیر منبعندن و بودجه حقندن محروم براقیلان کورجستان (دیکر قافقاسیا جمهوریتلری کذا) غایت فقیر بر بودجه‌یه مالکدر . بو قطعه‌یی تنویر ایچون رسمی سوویت نشریاتندن نقلاً ، ۱۹۲۴ ـ ۱۹۲۵ سنه‌سنه عائد بودجه معلوماتنه مستنداً دمیر یول کلیرندن ماعدا بوتون کورجستاندن طوپلانان عائداتك ۲۳,۹۱۷,۶۰۰ روبله اولدیغی حالده بوندن کورجستان قاصه‌سنه یالکز ۵,۷۵٤,۶۰۰ روبله، یعنی یوزده ۲٤، سوویتلر اتحادی قاصه‌سنه ایسه ۱۷,۵۶۲,۵۰۰ روبله ، یعنی یوزده ۷٤ ، (دیکر یوزده ۲ قسمی ماورای قافقاس فده‌راسیون قاصه‌سنه کیتمشدر) کیردیکنی قید ایتمك کافیدر [*]

بو شرائط داخلنده سوویت کورجستان بودجه‌سنك دائما آچیقله قاپاندیغی موجب حیرتمیدر ؟ کورجستان بودجه‌سنده‌کی بو آچیق موسقوا قاصه‌سندن لطف ایدیلن « تخصیصات » ایله قاپانمقده‌در . بر هدیه کبی تقدیم اولونان بو « تخصیصات » بولشه‌ویکلره مخصوص بر دماغوژی اصولیدرکه بو واسطه ایله اونلر بودجه اینجه‌لکلرینه واقف اولمایان عوام‌الناس اوزرنده کندی لهلرینه بر تأثیر حاصل ایتدیرمك ایسته‌یورلر . حالبوکه بو « تخصیصات » لرله موسقوا

---

[*] « ۱۹۲٤ ـ ۱۹۲۵ سنه‌سنده ملی کورجستان اقتصادیاتی » ـ سوسیالیت سوویت کورجستان جمهوریتی اقتصادیات پلانی قومیسیونی طرفندن نشر ایدلمشدر .

کورجستان داخلنده طوپلادیغی وبر کولرله سائر عائداتدن حاصل اولان کلیرك یالکز بر قسمنی کورجستانه اعاده ایتمکده‌در .
شو صورتله کوریورزکه سوویت کورجستان کندی عائداتی بیلدیکی کبی طوپلامق وحس ایتدیکی احتیاجلرینه ایسته‌دیکی شکلده صرف ایتمك کبی اك طبیعی حقندن محروم ایدلمشدر .
یوقاریده تصور اولونان شکلده وعینی زاقرایقوم واسطه‌سیله جهت عسکریه‌یه عائد ایشلر، خارجی سیاست، ضابطهٔ سیاسیه وبونك کبی مستقل حکومتك شأننده‌ن اولان سیاسی واداری خصوصات کورجستان جمهوریتنك دائره صلاحیتندن طی ایدلمشدر. بوتون بونلر فاحش بر شکلده ، قابا بر صورتده تطبیق اولونیور ، بو خصوصده ساده کورجستان خلقنك اراده وآرزوسی دکل ، حتی کورجو قوموُنیستلرینك بیله رأی ومطالعه‌لری ایله حسابلاشیلمایوردی؛ شویله که بونلردن مهم بر قسمی یاپیلان بو اجرا آته قارشی کله‌رك بونك بر « قولونیزاتورلق سیاستی » اولدیغنی سویله‌دیلر ؛ بو عدم ممنونیت ماورای قافقاس سوویت فده‌راسیونی تشکیل ایدلدیکی زمان آرتق علنی بر مقاومت ومخالفته انقلاب ایتدی .
۱۹۲۱ سنه‌سنه قدر ماورای قافقاس جمهوریتلری رسماً برر مستقل جمهوریت عداولنه‌رق روسیه‌ایله (روسیه سوسیالیت سوویت فده‌راتیف جمهوریتی) ساده متفق عد اولونیورلردی . سالف الذکر سنه‌ده موسقواده یکی بر پروژه حاضرلانیور . بو پروژه‌یه کوره سوویت مملکتلری کندی آره‌لرنده برلشه‌رك شمدیکی سوسیالیت سوویت جمهوریتلری اتحادنی تشکیل ایدییورلردی . بو اتحادی روسیه (س . ف . س . ج) اوقرانیا ، بەلوروسیه ، وماورای

قافقاس سوويت سوسياليت جمهوريتلری فدهراسیونی تشکیل ایدهجکلردی . صوکنجی فدهراسیون ماورای قافقاسیاده موجود اوچ جمهوریتدن تشکل ایدهجکدی . بو صورتله بونلردن هربری : کورجستان ، آذربایجان وأرمنستان سوویتلر اتحادینك مستقل بر واحد شکلنده بالذات دکل ، ماورای قافقاس تشکیلاتی کبی متوسط بر تعضو واسطهسیله انتساب ایدییورلر . بو لایحه « ر . س . ف . س . ج » نیك مرکزقومیتهسی طرفندن تنظیم ایدلمشدی . بوخصوصده یرلی قوموٌنیست تشکیلاتلرینك بیله مقدمهٔ رأی ومطالعهلری آلنمامشدی . اشتراکاری اولمادن حاضرلانان وهیچ بروجهله مذاکره وتعدیلی حائز کوروله‌ین بو پروژهنك بلا مناقشه تصدیق ایدلمهسی کندیلرینه امر ایدلمشدی . کورجستان قوموٌنیست فرقهسنك مرکزی هیئتی بویوك بر اکثریتله کورجستانك ماورای قافقاس فدهراسیونه کیرمهدن سوویتلر اتحادیه بلاواسطه ومستقل برواحدسیاسی شکلنده کیرمهسی طلب ایتدی وبو صورتله موسقوا طرفندن کوندریلن پروژه یی رد ایلهدی . موسقوا کورجو قوموٌنیستلرندن کندی امرینه بلامناقشه تابع اولمالی طلب ایتدی . بونلر تکرار کندی قرارلری اوزرنده اصرار ایتدیلر و موسقوانك بوخصوصدهکی اصرارنده کورجستانك حلنك کندی مقدراتی حله صلاحیتدار کورمهمك کبی « بویوك ملتجیلك » بولدقلرینی سویلهدیلر . شوحالده موسقوا کورجستان قوموٌنیست فرقهسی هیئت مرکزیهسنی لغو ایله اونی کندینه تابع اولملو آدملردن مرکب یکی برمرکز قومیتهسی ایله تبدیل ایتدی . بو ملی مخالفت لیدهرلری عینی زمانده اشغال ایتدکلری سوویت سدهتلرندن عزل اولنهرق کورجستان خارجنه نفی ایدلدیلر و کندیلرینه

« معتزله » نامی ویرلدی . (بونلر میاننده بودومیدوانی واردرکه ۱۹۲۰ـ۲۱ سنه‌سنده موسقوا طرفندن آنقره‌یه سوویتلر سفیری اولارق کوندرلمشدی . کورجو معتزله‌سندن ایکنجی معروف اولان بریسی‌ده سوویت حکومتنك وقتیله کورجستان حکومتی نزدینه تعیین ایتدیکی سفیری کافتارادزه ایدی‌که برنوع جزا اولارق کورجستاندن تبعید و روس سفارتی مستشاری صفتیله آنقره‌یه تعیین ایدلمش ، ۱۹۲٤ سنه‌سنه قدر بوراده بولونمش ایدی) عینی زمانده کورجستان قوموینست فرقه‌سی صورت قطعیه‌ده « ملی معتزله » دن تمیزلنه‌رك بعده سوویتلر اتحادی قانون اساسیسنك تطبیقنه باشلانمشدر .

موسقوا ، کورجستان جمهوریتنك ابتدا ماورای قافقاس فده‌راسیونه ، صوکره‌ده سوسیالیست سوویت جمهوریتلری فده‌راسیونه کندی رضاسی ایله کیردیکنی اعلان ایله‌دی .

بو مختصر حکایه‌دن [*] موسقووانك کندی اداره ویا نفوذینه دوشن ملتلرله نه صورتله رفتار ایتدیکی آشکار اولور . او ، ملتك دکل ، بومات داخلنده موجود مقداری محدود کندی دوستلرینك‌ده رأی و آرزوسی ایله حسابلاشمه‌دن اونك مقدراتی کندی بیلدیکی

[*] بو حکایه ۱۹۲۲ سنه‌سنده « ر . س . ف . س . ج . » ی قوموینست فرقه‌سی مرکز قومیته‌سی ایله کورجستان قوموینست فرقه‌سی مرکز فرقه‌سی آره‌سنده جریان ایده‌ن و تاریخ و نومرولری منتظماً قید و ضبط اولونان رسمی اوراق ایله بو مسئله‌نك مذاکره‌سنی تثبیت ایده‌ن مضبطه و وثائق رسمیه اوزرینه تنظیم ایدلمشدر . بوتون بو وثائقی بز بوراده نقل ایتمك امکاننده دکلز . یالکز شوقدر سویله‌ملی‌یزکه بو وثائق وقتیله روسجه کورجوجه اولدیغی کبی آوروپا مطبوعاتنده نشر ایدلمشدر . بزوثیقه‌لرك اصل نسخه‌لرندن استفاده ایدییورز . د . ش .

کی حل ایدییور . انکلترہنك هندستانده تطبیق ایتدیکی اصول اداره سوویتلر اتحادینك کندینه تابع ملتلر اوزرنده تطبیق ایتدیکی اصول اداره‌دن ، شبهه‌سز داها حریتپرورانه‌در . هندستانده‌کی شایان اعتماد آداملری ایله مشاوره ایتمه‌دن لوندره حکومتنك هندوستانه عائد آز چوق مهم اولان سیاسی واداری برتشبثه کیریشه‌جکی قطعیاً تصور اولوناماز .

(له‌نین)ك ئولدیکی صره‌ده یاپدیغی تحایل قدر سوویتلرك کورجستانده وعلی‌العموم قافقاسیاده تطبیق ایتدکاری سیاستك حقیقی ماهیتنی آچان بر شهادت اولاماز . « ملی اعتزال » قباحتی ایله کورجستاندن طرد اولونان کورجستان بولشه‌ویکلری، شو صره‌ده خسته یاتارق ایشلردن بالذات اوزاقلاشمش بولونان (له‌نین) ه شکایتده بولونمشلردر . خسته‌لغندن دولایی سوویتلر اتحادی تشکیلات اساسیه قانونامه‌سنك تنظیمنده اشتراك ایده‌مه‌مش بولونان بولشه‌ویزم مؤسسی وقوع بولان تنقید وشکایتی حقلی بولارق مرکزی مؤسسه‌لرك ملی مؤسسه‌لر حقنده تجاوزکار بر وضعیت آلدقلرینی قید ایتدی . وکورجولرله موسقووا قومیته‌سی میاننده وقوع بولان مباحثه‌ده دخی کورجولره حق ویردی وبو خصوصده اونلری حمایه ایتمك ایچون علناً بیاناتده بولونمانی بیله قطع ایتدی . فقط شو صره‌ده محقق تامیله بوزولمش بولونیوردی . مع‌مافیه اوبو خصوصده‌کی نقطهٔ نظرنی صوکره « له‌نینك وصیتنامه‌سی » عنوانی ایله معروف اولان مکتوبده ثبت ایده‌بیلدی . بومکتوب برچوق زمان استالین طرفندن صاقلانمش، بالکز اخیراً ، استالین ایله تروچکی آره‌سنده ظهور ایده‌ن اختلاف نتیجه‌سنده ، تروچکی‌نك طلبی اوزرینه قوممونیست فرقه‌سی قونغره‌سنده اعلان

اولونمشدر . ۳۱ کانون اول ۱۹۲۲ تاریخنی حائز اولان بومکتوبنده «اجرا ایدلمش برچوق بویوك خطا وشایان تأسف محاکمه‌لرك تصحیحی» مقصدیله (لەنین) « کورجستان مسئله‌سی » نك یکیدن حلنی طلب ایدییور و « بوتون بو ، دوغرودان‌ده بویوك ملیتچیلك محصولی خطانك سیاسی مسئولیتی شبهه‌سز استالین ایله دەرژینسکی‌لرك عهده‌سنده اولدیغی » نی دخی قید ایدییوردی. لەنین علی العموم بویکی تشکیلات اساسیه قانوننك تعدیلنی طلب ایدییوردی . « کله‌جك سوویتلر قونغره‌سنده ـ لەنین یازییور ـ بزسوویتلر اتحادینی یالکز عسکری و دیپلوماسی ساحه‌لره تخصیص ایده‌رك دیکر خصوصاتده سوویت جمهوریتلرینك تمامی استقلالنی تأمین ایتمه‌لی‌یز » دییوردی . نهایت لەنین «موسقوانك کوچوك کورجستان حقنده روا کوردیکی بومعامله قومونیستلرك شرقده‌کی نفوذ واعتبارلری نقطهٔ نظرندن چوق ضررلی اولدیغی» ده قید ایدییوردی . « شرقك قیام ایتمك اوزره بولوندیغی شوصره‌ده کوچوك بر ملته قارشی ارتکاب ایتدیکمز قاباللقله بز شرق ملتلری نظرنده احراز ایتدیکمز نفوذ و اعتباره کندی الیمزله مهلك بر ضربه ایندیرییورزکه بوندان دها بویوك و عفو ایدیلمز بر اوپورتونیزم قطعیاً تصور اولوناماز » ...

(لەنین) ك سسی ایشیدیلمه‌دی و ایشیدیله‌مزدی . چونکه (لەنین) ك کندی طرفندن تأسیس اولنوبده بولشه‌ویزمك ماهیت حقیقیه‌سنی تشکیل ایده‌ن او خارجی و داخلی سیاست ، کوچوك بر ملته قارشی انسانیت پرورانه بر طرزده عدالت و انصافله رفتار ایتمك امکانی تا اساسندن منع واشکال ایدر . کورجستانی سونکو کوجیله جبرا استیلا ایدنلر ایچون جبرواستیلا سیاستنی باشه قدر کوتورمکدن

باشقه بر یول یوقدر. بزم ایچون شونی قیدایتمك الزمدر كه تطبیق اولونان مركزیتچیلك سیاسی بولشه‌ویزم رئیسنك كندیسی بیله قورقوتمشدر.

بوندن صوكره، سوویت قانون اساسیسنده متحدملتلره اتحاددن چیقمق حقنی كویا تأمین ایده‌ن بر ماده اولدیغنك نه‌معناسی ونه‌اهمیتی اولابیلیر؟ بولشه‌ویك لیده‌رلرندن بریسی، كركك لارین، بوندان برقاچ آی اول، مخالفتله مناقشه یاپاركن اوتانمادن سویله‌دی‌كه: بزم قانون اساسیده اتحاددن چیقمه‌یه‌ده حق ویریلیور. فقط بوحقدن استفاده‌یی بر تجربه ایدسه‌ك آ!..

شو صورتله، دیكر ملی جمهوریتلرله برلكده كورجستان، سوویت قانون اساسیسی نامنی طاشیان عوامفریب بر پرده آلتنده، هردرلو حقوقدن محروم، علی‌العاده بر مستملكه حالنه قونمشدركه بومستملكه محرومیت اعتباریله هندستاندن دهاحقوقسز بر وضعیتده‌در. شمدی باقالم بوسیاسی اسارت نه‌كبی اقتصادی نتیجه‌لر ویریور؟

III

اشغالك اقتصادی و اجتماعی نتیجه‌لری

سیاسی أسارت دائما ملتلرك اقتصادی انكشافلرینی تضییق ایدر. فقط بو هرزمان وهر مكانده عینی درجه‌ده اولماز. مثلا مستملكه نمونه‌سنك الكبارز شكلنی تشكیل ایده‌ن هندستان مثالنده بز، بوراسی مدهش صورتده استثمارایتدیكنه‌رغماً، انكلتره حاكمیتك اورا استحصال قوتلرینی هردرلوانكشاف امكانندن تماميله محروم براقمادیغنی كوره‌بیلیرز. برقاچ اون سنه دها كچر، هندستان یا استقلال آلیر ویاخود حر بریطانیا دومینیونلرندن بری حكمنه كیرر و انكلیز حاكمیتی آلتنده

دوغان معاصر اقتصاد نظام ومبادیسی ملی هندستان اقتصادیاتنك حریتـه انکشافنی وتمامی قدرتی تأمین ایدر .

سوویت روسیه تحت اسارتنده بولونان مملکتلرده ایسه وضعیت تماميله باشقه‌در. بوراده سیاسی محکومیتمی ، یوقسه سوویتلرك تطبیق ایتدکلری باربارجه اقتصـاد سـیستهمی ، هانکیسی دها مهلکدر ؟ دیه مسئله وضع ایتمه‌لك حقیقةً ده معناسی واردر. قوممونیستلر طرفندن تطبیق اولونان مستملکه سیاسی کورجستان ایله برابر روسیه تحت اداره‌سنده بولونان دیکر ملتلری ساده‌یغما ایتمکله قالمایور، بومملکتلرده موجود معاصر اقتصاد اساسلرینی‌ده تماميله محو وخراب ایدییور .

کچن فصلده بز کورجستان دولت مؤسسه‌لرینك نه‌شکلده اولدقلرینی کوردك . موسقوا مملکتده موجود ویرکو منبعلرندن کلن بوتون عائداتی کندی قاصه‌سنه چکیور ومقابلنده «تخصیصات» نامنی ویردیکی جزئی برقسمنی کورجستانه اعاده‌ایدییور. مملکت حیات‌اقتصادیه‌سنك هرهانکی صفحه‌سنده دخی موسقوا عینی سیستهمی تطبیق ایتمکده‌در. معلوم اولدیغی اوزره ، سـوویتلرده صنایع مؤسـسه‌لری کاملاً «ملیله‌شدیرلمشدر» ، یعنی دولتك ، هم‌ده کورجستان نامنی طاشیان کولکه حکومتك دکل، «س . س . ج . ا . ی ده‌یلی اصل دولتك، یعنی موسقوانك انحصارینه کچمشدر . اك مهم صنایع مؤسسه‌لرینك اداره‌سی موسقوانك ألنده مرکزلشمشدر . بو مؤسسه‌لرك تشکیلی وتنظیمی محلی احتیاجلره ومنفعتلره کوره دکل، موسقوانك منفعتلری واقتصادی تصورلرینه کوره اداره اولونمقده‌در . یالکز بر مثال ایله اکتفا ایده‌لم: کورجستانك اك زنکین ثروتلرندن برینی مارغانز تشکیل ایدر . مارغانزکه بوتون دنیاده اندر بولونور بر معدندر . چیاتور

مارغانز معدنلری ساده مستقل کورجستان حکومتی زماننده دکل ، دهاچار دورنده ملی کورجستان ثروتنك مرکزینی، کنج کورجستان قاپیتالی ایله ، دها محکملهشمهمش بولونان کورجو صنایعنك اوجاغنی تشکیل ایدردی . موسقوا بو ثروتی کندی آلنه آلدی ، وکندیسی بونی ادارهدن عاجز اولدیغی ایچون ، صافی خزینه منفعتنی تأمین مقصدی ایله ، کورجستان منافعنه ضد بر طاقم شرائطله بو معدنلری ایشلتمه امتیازینی آمریقا شرکتنه ویردی . بو امتیاز اوقدر فاحش وکورجستان ایچون مضر بر شکلده ویرلمشدرکه حتی کورجستان قوموونیستلری بیله چیاتورمعدنلرینك آمریقالی (هارریمان) شرکتنه ویرلمهسنی جدیتله پروتستو ایتمشلردر . فقط بو پروتستویه باقمایارق موسقوواده مشهورچکیست (دهرژینسکی) نك امضاسی ایله، بولشهویك نقودینك ممنونیتی خاطرینه کورجستان ثروتی آمریقالیلره پیشکش چکن مقاوله عقد ایدلمشدر . بو امتیازدن صکره بوتون عائداتك ملی کورجستان قاصهسنه دکل ، موسقوا قاصهسنه کیتدیکنی سویلهمهیه احتیاج وارمیدر؟ بونك وملیلهشدرلمش بوتون صنایع مؤسسهلرینك (که هپسی ملیلهشدیرلمشدر) کافهٔعائداتی تماميله موسقوایه کیتمکدهدر. شویله که اجنبیلره امتیازشکلنده ویرلمهنك صنایعده روسیهیه «الحاق» ایدلمش ، یعنی عموم روسیه صنایعنك بر تممهسی حالنه قونولمشدر . بز سوویت صنایعنك حال ووضعیتنی تصویر اوزرنده دورمیهجغز : مالزمهدن ، قرهدیدن ، پارهدن محروم اولوبده دنیانك الکبجریکسز والکمسرف بر بوروقراسیسنه تابع اولان بو صنایعك پك بویوك بر سفالت ومحرومیت ایچریسنده قالارق فقیر اهالینك وبالخاصه تصوری قابل اولمایان برشکلده استثمار اولونان عمله سعینك محصولنی استهلاك

اساسی اوزرینه ادامهٔ حیات ایتدیکی معلومدر . بو صنایع شمدیلك تماميله محو اولمامشسه ، بو خصوصـده اونك يالكز تطبيق اولونان نظيرسز كومروك تعرفه‌سى ايله تجارت خارجيه انحصـار سيستمه‌منه مديون اولديغى‌ده مجهول دكلدر .

بو كومروكله بو انحصار ، تحت حاكميتنده اولان ملتلرك استثمار ايچون موسقوا طرفندن قوللانيلان شكللردن بريدر . بالذات اقمشه فابريقالرينه مالك اولمايان كورجستان بوسيستمه‌يوزندن هرسنه‌اونلرجه ميليون روبله‌يى موسقوا فابريقه‌لرينك چوروك وصوك درجه‌ده بهالى اولان امتعه‌سنه ويرمكده‌در . قافقاسيا ايله هم‌حدود توركيه اهاليسى شهر امتعه‌سى فيأتلرينك روسيه‌ده‌نه‌درجه فاحش‌وعينى ماللرك توركيه وآوروپاده‌كى صاتيش فياتندن نه‌درجه‌ده يوكسك اولديغنى بيليرلر .
آوروپاليلر معين برمملكتى كندى پازارلرى‌حالنه قويدقلرنده(كرچه اونلر بونى هيچ برزمان روسيه‌ده اولديغى كبى مطلق برشكلده‌اجرا ايتمه‌يورلر) هيچ اولمازسه بو مملكت داخلنده‌كى خام مالى چيقارمق وبورا محصولاتنى ره‌آليزه ايتمه‌يى‌ده بيليرلر. كورجستان ايله روسيه مناسباتى ايسه بوخصوصده تماميله‌باشقه برشكلده‌در. روسلر آره‌سنده كورجستانك (وبوتون قافقاسيانك) روسيه ايله اقتصـادى بر چوق متين‌رابطه‌لرله باغلى‌اولديغى فكروقناعتى شايعدر. حالبوكه كورجستانه مخصوص الك‌مهم محصولاتك مخرجى روسيه‌ده، دكل، اونك حارجنده بالخاصه آوروپامملكتلرنده‌در. بزكورجستان‌مارغانزى حقنده‌بوقاريده سويله‌دك. بومحصول تماميله وداعًا آو.روپايه‌سوق ايدلمشدر وينه‌آوروپا ايله آمريقايه سوق ايدلمكده‌در . ايپك ، مصر ، يوك ، دفنه دالى ، جويز ، توتون وسائره كبى محصولات دخى عينى صورتله اكثريتله

آوروپایه اخراج ایدلمکده‌در . حال حاضرده بوتون بو محصولاتی
اهالی بالذات آوروپایه اخراج ایده‌جکی یرده‌یك دوشوك فیاتلرله سوویت
مأمورلرینه صاتمق مجبوریتنده‌در . اکثریتله ویره‌سی‌یه وچوق اوجوز
فیاتلرله صاتدیغی بو محصولات مقابلنده او، دیدیکمز کبی، موسقوانك
چوروك وپهالی امتعه‌سنی آلمق مجبوریتنده‌در . شویله‌که موسقوا
کورجستانی هم اخراجات ، هم‌ده ادخالات یاپارکن ایکی طرفلی یغما
ایتمکده‌در . شو سیاست نتیجه‌سنده بالطبع مملکت استحصالاتی مهم
مقدارده آزالمش واهالیده‌کی فضله استحصال شوقی قیریلمشدر. مثلا
اولجه تورکیه‌یه اخراج اولونان مصر اخراجاتی تماميله قطع ایدلمش ،
ایپك قوزه‌لری ایسه کویلولر طرفندن ساده کندی احتیاجلری ایچون
اعمال وصرف ایدلمکده‌در . دیکر محصولاتده بو قبیلدن .

الك عمده اقتصاد منبعلرینك قورومه‌سی بالطبع مملکتده بر چوق
اجتماعی فلاکتلرك ظهورینه سبب اولمشدر ، که بعض سوویت
مملکتلرندن ماعدا ، بو فلاکتلرك مثالی دنیانك هیچ بر مملکتنده
بولمق اولماز . موسقوا معمولی چوروك امتعه‌نك فوق‌العاده یوکسك
کلن فیاتنه مقابل ، معلوم اولدیغی اوزره ، سوویت مملکتلرنده ،
زراعت محصولاتك فیاتلری مستثنا صورتده آشاغیدر. بونك نتیجه‌سنده‌ده
شهر معمولاتنك دائما قیطلغی برحقیقتدر : کویلولرك اوستی یرتیق،
آیاغلری آچیقدر ؛ اونلر الك ابتدائی أو معمولی اسکی پوسکولرله
اکتفا ایتملیدرلر . بوسفالته برده کورجستان کویلولرنك باش بلاسی۔
ایشسزلك رفاقت ایتمکده‌در. ایپك ، توتون، یوك کبی قیمتلی زراعت
محصوللرینك دوشمه‌سی، شهر معمولاتنك قلتجه اوغرامه‌سی وبوسببله‌ده
کویلو محصولانك فضله حاصلاتنی استهلاك ایتمکدن عاجزلغی کوندن

کونه مقداری چوغالان کویلو ایشسزلر قادروسی دائما آرتمقدەدر. دهابوندان اوچ سنه مقدم کورجستان مساعی قومیسری کورجستانده منتشر «قومونیست» غزتەسنده (۱۱ تشرین ثانی ۱۹۲۵ تاریخلی نسخەسنده) دییوردی که: «کرك کویده اولسون کرك شهردەاولسون بزدەکی ایشسزلك حالا بویومکده وکیتدکجه آرتمق استعدادینی کوسترمکدەدر. مثلاً بزم حسابمزه کوره فضله عمله مقدارینك عددی هر سنه ۲۰۰,۰۰۰ ی بولمقدەدرکه بونلردن یالکز ۱۶ ــ ۱۵ بیکی مساعی بورصەسنده قید اولونابیلیر.» ایکی بچق میلیون نفوسی حائز بر مملکتده سنه‌ده ۲۰۰,۰۰۰ فضله عمله قونی! ومساعی قومیسری هیچ‌ده یا کیلمامشدر. اوتاریخدن اعتباراً اونده دوقوزینی کویلولر تشکیل ایدەرك بو ایشسزلرك مقداری دها زیاده آرتمشدر. اشغال ادارەسی ایله تحدث ایدەن شرائط آلتنده کورجستان کویلوسنك تماميله بوغولمقده اولدیغنی اثبات ایچون باشقا ثبوتلرده ایستریمی؟

کورجستان عملەسنك وضیعتی دخی بوندان دها ایی دکلدر. رسمی سوویت معلوتنه کوره («کورجستان خلق اقتصادیاتی» مجموعەسی که سوویت کورجستان جمهوریتنك پلان‌قومیسیونی طرفندن نشر ایدلمشدر) کورجستانده معمولات ایشلرنده ۱۲۰,۰۰۰ آدم مشغولدر. ایشته بومقداردن، صورت رسمیەده قیداولندیغنه کوره، ۱۹۲۵ سنەسنده ــ ۱۵,۵۲۴؛ ۱۹۲۶ سنەسنده ــ ۱۶,۳۳۴، ۱۹۲۷ سنەسندەده ــ ۲۰,۴۶۵ ی ایشسز ایمش. دیمك که هر یدی عملەدن بری ایشسزدر. بونسبت صناعی مملکتلر ایچون بیله‌مدهش بررقمدر. حال حاضرده آمریقا ایله انکلترەده وقوع بولان ایشسزلك مقداری بیله بو نسبتی بولمامشدر. کورجستان ایشسزلرینك همان هیچ بر

معاونت آلمادقلرینی‌ده نظر دقته آلیرسه‌ق وضعیتك لچاعق دها زیاده تصویر ایدلمش اولور .

ایشده اولان عمله‌نك‌ده وضعیتی ایی دکلدر . کچنلرده اقتصادی وضعیتلرینی اصلاح مقصدی ایله تعطیل اشغال ایده‌ن انکلیز کومورجیلرینه یاردم اولمق اوزره سوویتلر اتحادنده‌کی عمله طرفندن اعانه‌لر کوندرلمشدی . بو وقعه‌یه نظراً سوویت عمله‌سنك انکلیز عمله‌سندن دها مرفه اولدقلری حقنده حکم ویریله بیلیر . بوکا بناءً انکلیز کومورجیلری ایله کورجستان کومورجیلرینك وضعیتلرینی مقایسه ایتمك فائده‌سز اولماز . بو مقایسه‌یی یاپارکن بر ساده عمله‌نك آلدیغی معاشلری دکل، معاش مقابلنده ویریلن پاره‌نك اشتراقیمتنی‌ده مقایسه ایتمه‌لی، یعنی ایکی مملکت شرائط حیاتیه‌سی میاننده‌کی فرقی‌ده کوسترمه‌لیدر . محاربه‌دن اولکی وضعیته نسبتله حیات کورجستانده یوزده ۱۲۳ نسبتنده (« کورجستان خلق اقتصادیاتی ») انکلتره‌ده ایسه یالکز ۷٦ نسبتنده آرتمشدر . ۱۹۱٤ سنه‌سنده انکلیز کومورجیسی هفته‌ده ۱٦ روبله (۳٤ شیلینق) ، ۱۹۲٤ ایسه ۲٦ روبله ۳٥ قپك (٥٦ شیلینق ٤ پنس) آلیوردی . که یوزده ٦٤ بر تزاید دیمکدر . چیاتور (مارغانز) کومورجیسی ایسه ۱۹۱۳ سنه‌سندن هفته‌ده ۱۰,۲۰ روبله ، ۱۹۲٤ سنه‌سنده‌ده ، ۱۱,۸۳ روبله آلیوردی که تزاید آنجق ۱۱,٦ نسبتنده‌در . انکلتره‌ده معاش مقداری حیات بهالیلقندن ساده یوزده ۱۲ نسبتنده‌کری ایکن، کورجستانده بونسبت ۱۱۲ رقمی ایله افاده اولونمقده‌در. کورجستان عمله‌سی انکلتره عمله‌سنه نسبتله ساده فنا یاشامق دکل ، چار دورنده‌کی حیاتندن‌ده بدتر بر وضعیتده‌در ، عادتا آجور .

کورجیلرك وضعیق برده او سببدن مشکلله‌شیورکه موسقوا ، شهرلرده‌برچوق خارجدن کله روس وأرمنی مأمور وعمله‌سنی استخدام ایتمکده‌در . مملکت اهالیسنك یوزده ۲۰ نسبتندن فضله‌سنی تشکیل ایتدکلری حالده معمولات صناعیه مؤسسه‌لرنده چالشان کورجو عمله‌نك مقداری بالکنز یوزده ٤۳،۹ نسبتنی تشکیل ایتمکده مساعی فکریه ساحه‌سندن چالشانلر آره‌سنده‌ده کورجو ملیتنه منسوب اولانلرك مقداری یوزده ۵۹،٦۰ در. بوندان‌صوکره ایشسز کورجو منورلرینك بویوك بر یکون تشکیل ایتدکلرینه حیرت ایدیله بیلیرمی؟ بو مقدار او درجه‌ده بارز بر شکل آلمش‌که حتی سوویت حکومتی کورجو منورلرینك کورجستاندن اخراجی مسئله‌سنی جدی صورتده وضع ایتمشدر .

IV

کورجو خلقنك استخلاص مجادله‌سی

استقلال سیاسیسنی‌امحا واقتصاداً استثمار ویاغما ایتدیکی کورجستانك اشغال اداره‌سی هردرلو وسائطله عزم ملیه‌سنی قیرمق ، ملی شعورنی کورلتمك وملی حرثی تخریب ایتمك ایسته‌یور . مستقل دموقراتیك کورجستان جمهوریتنده‌کلیسا حکومتدن آیرلمش، لاییق برطرز اداره تأسس ایله‌مشدی. اشغال حکومتی بونکله کتفا ایتمه‌دی: اوکلیسالرك اکثریتنی قاپایارق ، مهم بر قسمنی تیاترو وسائره کبی اکلنجه محللرینه تبدیل ایله‌دی . قومونیست کنجلری بو معبدلرده اکلنجه‌لر ترتیبیله اکثریتی کورلودن عبارت اولوب دینی عنعناته حرمت بسله‌ین اهالینك صمیمی حسیاتلرینی تحقیر ایدییورلر . اشغال اداره‌سی کورجستان

مکتبلرینی بر قومونیست پروپاغانده‌سی مؤسسه‌سی حالنه قویدی .
بومکتبلرده تدریس اولونان پروغراملردن ملی‌ه‌وارسه تبعید اولونارق اونك یرینه « لەنین واوقتوبر مذهبی » وضع ایدلمشدر. او کورجستانك علم وملی حرث اوجاغی اولان تفلیس دارالفنونی تخریب ایتدی .
اسکی مجرب پروفسورلری قوغارق تدریساتی قومونیستلردن یتیشه‌ن جاهل معلملره ویردی . او، چکیستجه تأسیس ایتدیکی بر قونترول تطبیقیله کورجو کنجلرینك عالی مکتبلره کیرمه‌لرنی اشکال ایتدی .
ملی ادیبلر ، ملی محررلر یاقورشونه دیزلمش ، یا نفی اولونمش ویاخود دیکر برچوق تدابیرله صوصدورلمشدر . شمدیکی حالده کورجستانده یازمق یالکنز موسقوانك میلی ایله یازی یازمق ذلتنه قاتلامانلرك حقیدر.
کورجستان خلقی ملی حیات ومقدساتی چیکنه‌ین یوره‌ژیمه قارشی نه کبی بر وضعیت آلدی ؟
اشغال ایلك کونلرندن اعتباراً کورجستان خلقی بو یابانجی مستولیلره قارشی غیر مساوی بر شرائط داخلنده باریشماز بر جداله باشلادی، هیچ بر قوربانلر قارشیسنده دوراقلامیان بوجدال بر کون توقفه‌اوغرامادن بوکونه قدردوام ایدیور وبودوامی ایله اوآوروپانك اوزاق مملکتلرینه قدر کندی موجودیتنی حس ایتدیریور. اشغال ایلك دورنده ، ۱۹۲۴ – ۱۹۲۱ سنه‌لری اثناسنده شهرلرده اولسون، کویلرده اولسون کورجستان خلقی هیچ برفرصتی، هیچ بر امکانی غائب ایتمه‌دن تأسس ایده‌ن اشغال حکومتنه قارشی کندی نفرت واستکراهنی نمایش ایتدرمکدن بر آن غفلت ایتمه‌مشدر. فابریقه‌لرده، مزرعه‌لرده، کلیسالرده ، سوقاقلرده، تیاترولرده، ابتدائیلره وارنجه‌یه قدر بوتون مکتبلرده ، مجلسلرده ، مزارستانلرده ... خلاصه هر

طرفده وهر یرده برونسئو وضرت نمایشلری وقوع بولمشدر . بعض قضالر (مثلا اسوانه‌تیا) بر سنه‌دن زیاده حال قیام وعصیانده قالارق قومونیست مأمورلرینی کندی اداره‌لرینه قبول ایتمه‌مش وبالذات اداره اولونمشلردر .

اشغال حکومتی اشبو خلق حرکتنه قارشی زورله مقابله ایتدی: کورجستان شهر وکویلرینی دولدوران روس اردولرندن ماعدا ، او ، «چه‌قا» نامی آلتنده، اجنبی عنصرلردن ــ روسلرله‌ارمنیلردن ــ تشکیل ایله‌دیکی سیاسی ضابطه‌یی‌ده ایشه براقدی. تفلیسده برقاچ دانه مرکزی چه‌قا موجوددرکه بونلرك کورجستانك هرطرفنده قول وبوداغلری واردر. بونلرك کافه‌سی‌موسقوایه‌تابع اولوب‌واونسبتده‌ده صوصماز کورجو خلقنه قارشی اجرا ایتدکلری مظالمده شدت کوستریبورلر . اشغالك ایلك سنه‌لرنده اون بیکلرجه کورجو عمله‌سی، کویلوسی ، منورلری چه‌قایه جلب اولنه‌رق زندانلره آتیلمش، تحقیر وتضییق ایدلمشلردر. ۱۹۲۲ سنه‌سنده‌داخلی‌روسیه‌یه، سیبریایه‌وشمالك بوزلی منطقه‌لرینه ، سالوفکا آطه‌لرینه نفی ایشی باشلامشدر . اشغالك ایلك کونلرنده معروف سیاسی آداملر ، سابق کورجستان حکومتی اعضاسی ، مجلس مؤسسان مبعوثلری، سیاسی فرقه رئیسلری وایلك صره‌ده خلق آره‌سنده الکمعروف اولان سوسیال ــ ده‌موقرات (منشه‌ویك) فرقه‌سی لیده‌رلری حبس اولوندیلر . بونلر میاننده‌ك مجرب ومعروف اولانلر تفریق ایدیله‌رك ، رهینه دیه اعلان ایدلدی و« مه‌ته‌خ » حبسخانه‌سنه قویولدی . ۱۹۲۲ سنه‌سنده بو رهینه‌لر « مه‌ته‌خ » دن آلنارق روسیه‌ده(سوزدال)قلعه‌سنه کوندرلدیلر.بوآدملر حالامنفاده‌درلر. (بش سنه محبوسیتدن‌صوکره) بونلره هیچ بر زمان

هیچ بر اتهامنامه ویریلمه‌مشدر . هیچ بریرده هیچ برزمان هیچ بر محکمه اونلری محاکمه ومحکوم ایتمه‌مشدز . بونلرمیاننده یتمش یاشنده بولونان (ایسیدوورراميشويلی) واردر (حال‌حاضرده آستراخانده‌در) بوتون حیاتنی استبدادعلیهنده، سوسیالیزم اوغرنده مجادله‌ده‌کچرمش، ایلك روسیه دوماسنده کورجستان مبعوثی اولمش وعمرینك چوق قسمنی چار حبسخانه‌لرنده چوروتمشدر . بو ایلك صفده دوران مجاهدلیده‌رلرغروپندن صوکره کورجستان‌سیاسی فرقه‌لرینك‌ایکنجی درجه‌یی تشکیل ایدن آداملری سوروله‌یه باشلاندی . بونلر آره‌سنده هیچ بر فرق قویولمایوردی ، هرفرقه‌دن ، هرصنفدن وهرجنسدن محبوسلر ومنفیلر واردی. دهاصوکره صورغوسز، سؤالسز،تحقیقسز محکمه‌سز،شاهدسز،مدافعه‌سز — ساده یابانجی برچکیستك کوسترمه‌سی اوزرینه ، اعداملر باشلادی . ۱۹۲۳ سنه‌سنده مایس آینده الك ایی کورجو ضابط وجنراللری شو صورتله اعدام ایدلدیلر . بونلرمیاننده معروف جماعت خادملرندن‌جنرال (کیتاآبخازی) وسائرلری واردی.

بوقاریده بحث ایتدیکمز کیزلی بولشه‌ویك وثیقه‌سنده (کورجو قومونیست فرقه‌سنك ۷ نجی قونغره‌سنه‌عائد ماتریاللر » تفلیس۱۹۲٤) کورجستان فرقه‌سی کاتبی نقل ایدییورکه :

آزاول تفلیسه کلمش اولان یولداش تروچکی کورجستان وضعیتنی بویله تصویر ایدییور : « ۱۹۲۲ سنه‌سنده استالین‌بکا دیمشدی‌که : « منشه‌ویزملك تأثیرنی زائل‌ایده‌بیلمك ایچون کورجستانی باشدن باشه سورمك وطوپراغنلك آلتنی اوستنه چویرمك لازمدر . » بو وظیفه‌نك شمدیکی حالده اجرا ایدلمش اولدیغنه قانع اولمق اولور: منشه‌ویزملك اوراده بردها دوتونابیلمه‌مسی‌ایچون کورجستان کافی درجه‌ده‌سورولمش وچورلمشدر . »

اوزمانکی وضعیتیله ذی‌اقتدار ودائما خونخوار اولان(تروچکی)

چەقالك كورجستانده‌كی اجرآتندن بیان ممنونیت ایدرسه ، قاره‌ء
بولشه‌ویك ترورینك كورجستانده‌نه كبی بر فعالیتده بولونديغنی قولایلقله
تصور ایده‌بیلیر . اوه‌ت موسقوا كورجستانی باشدن باشه سووردی
وآلت‌اوست ایتدی، مع‌مافیه (تروچكی) یا كیلدی: « منشه‌ویزم»ی
(یعنی ملی مقاومتی) ئولدورمك قابل اولمادی ؛ بالعكس كورجستان
اوزرنده اعمال اولونان بوتون بو وحشتلر اهالی‌یی اویله بر غیض
وحدته كتیردی كه‌او كندیسنی ضبط‌ایده‌میه‌رك‌قالقدی. (تروچكی) نك
تفلیسه كلدیكندن بر مدت صوكره ، ۱۹۲٤ سنه‌سی آغستوسنك
صوكنده ، كورجستانده عمومی بر ملت قیامی ظهور ایله‌دی. تفلیس
ایله باطوم كبی مستثنا صورتده تحكیم ایدیلن موقعلردن ماعدا بوتون
كورجستان عاصیلرك ألنه كچدی . بر چوق ولایتلرده (حوریا ،
منغره‌لیا ، ایمه‌ره‌تیا) همان سلاحسز بولونان اهالی برقاچ‌ساعت‌اثناسنده
بولشه‌ویك حكومتنی بیتیردی . بو حكومت اوقدر عاریٰ ایدی.فقط
درحال بوتون قافقاسیادن وروسیه‌نك‌هرطرفندن كورجستان‌اوزرینه
عسكری قطعات‌سوق ایدلدی. عصیان قیزیل‌اردو طرفندن‌قوللانیلان
طوپ ، توفنك تانق وآیروپلانلر واسطه‌سیله باسدرلدی. عینی‌زمانده
وحشت باشلادی . . .

ألده ایده‌مدیكی عاصیلر دكل ، اهالی ایله ، هردرلو سلاحدن
مجردسیاسی محبوسلر اوزرنده، بولشه‌ویك جلادلری اولمازین مظالمی
تطبیقه‌باشلادیلر. « رهینه » لر قورشونه‌دیزلدی. آغستوسك‌صوكلرنده
وایلولك ابتدالرنده تفلیس « چه‌قا » لرنده محبوس بولونان كورجو
سیاسیلری غروپلرله كوتوروله‌رك اعدام اولونیورلردی . بونلردن
بر چوغی عصیاندن قسماً بر قاچ آی ، قسماً حتی برقاچ سنه اوله

حبس اولونمشلردی. بو زواللیلر برلیسته ترتیب ایدیلەدن، صایلمادن عادتا قارامال کبی کسیلمەیە کوتورولیوردی . بو کابوس عینی زمانده بوتون کورجستانده تطبیق اولونیوردی . بولشەویکلر طرفندن انکلیز عمله هیئتنه ویریلن معلوماتە کوره (۱۹۲۵ ده) « قوربانلرك حقیقت مقدارنی تعیین ایتمك قابل اولماسەده ئولنلری ۳۰۰۰ دیە تخمین ایدرسەك مبالغه اولماز » (بریطانیا تره‌دیونلری هیئتنك نشر ایتدیکی انکلیزجه راپوردن. لوندره. ۱۹۲۵ . صحیفه ۲۱۱) حالبوکه حقیقتده ۵۰۰۰ دن زیاده آدم اتلاف ایدلمشدرکه بونلردن قسم مهمنی محبوسلر، رهینەلر تشکیل ایدییوردی . حتی عصیاندن دها چوق اول روسیەیه نفی اولونان اسیرلرەده آمان ویریلەدی . سابق زراعت ناظری (نوی خومەریکی) ایله سابق بلدیه رئیسی (چیکیشویلی) وسائرەیی روسیەده ئولدوردیلر . عصیاندن صوکره، اجتماعلرك برنده، کورجو قومونیست لیدەرلرندن (کاخییانی) یه « نەقدر آدم اعدام ایدلدی؟ » دیه صوربیورلر ؛ او « استاتستیق معلومات یوقدر . فقط اعدام اولونانلرك مقداری آز دکلدر » ودها صوکره « بز اونلری یوزلرله قورشونه دیزدك » دییور . (« رابوچایاپراودا » نومرو ۲۰۷ ۱۱ ایلول ۱۹۲٤ تفلیس) .

بوتون کورجستان ماتمه کیردی . ۱۹۲٤ سنەسی صوك بهارنده موسقوا طرفندن سیللر کبی آقیدلان کورجو قانی اهالی ایله یابانجی مستولیلر آرەسنده هیچ بروجهله دولدورولاماز درین بر اوچوروم آچدی .

مجادله دوام ایدییور حبسلر ، چەقالرده اشکنجەلر ، روسیەیه سورکونلر یاپیلمادق تك برآی یوقدر. فعال قوتلر کیزلی تشکیلاتلرده

تعضو ایدییورلر وبو تشکیلات مملکتك هر طرفنی دوتمقده‌در .
۱۹۲۵ ، ۱۹۲٦ و ۱۹۲۷ سنه‌لرنده یدی عدد گیزلی مطبعه بولونمش
وتخریب ایدلمشدر . ۱۹۲۷ سنه‌سنده بلاتوقف حبسلر اجرا ایدلمش
وروسیه‌یه‌منفیلر سوق اولونمشدر. ملعون تررور چرخی کورجستانده
دائما دونوب دوریبور . هرآی تفلیس حبسخانه‌لرندن سورکون
قافله‌لری روسیه‌یه کیدییور وبونلرك یرینی کورجستان شهروکویلرندن
سوق اولنان یکی محبوسلر دوتیورلر ؛ تکرار نفیلر اجرا اولونیور
وتکرار بومنفیلرك یرینی یکی محبوسلر دولدوریبور وبو دور بوینه
دوام ایدوب کیدییور . صانکه موسقوا کورجستانك صوصمایان
اهالیسنی یعنی بوتون کورجستانی روسیه ایله سبیریایه نفیه قراروپرمشدر..
فقط کوچوك کورجستان بویوك روس کتله‌سی ایله کیریشدیکی
بو مهلك مجادله‌ده نه‌یه کووه‌نیور ؟
او هرشیدن اول کندی ملی شعورینه ، حر و مستقل اولمق
حقنده‌ویردیکی دونمز عزم‌وقرارینه، ملی‌وحدت وتعضوینه کووه‌نیور.
او روسیه طرفندن تحت أسارته آلنان دیکر ملتلرك یاردیمنه ،
بوطبیعی متفقلرینه کووه‌نیور، که کندیسی کبی اونلرده روسیه‌استیلاسنه
قارشی جهد ایدییورلر .
او بوتون جهان مدنیتنك کندیسنه تأمین ایدلمش بولونان حسن
توجهنه کووه‌نیور . کورجستان مجادله‌سنك جهان مدنیتنده کنیش
خلق کتله‌لری ودهموقراسی محفللرنده حسن توجهله قارشیلاندیغی
معلومدر . بو مجادله بر دفعه دکلدرکه جهان افکار عمومیه‌سنده ،
مطبوعاتده مظاهرت کورییور ، او بو مظاهرتی حتی جمعیت اقوام
کبی بین‌الملل مؤسسه‌لرنده کورمشدر . او ایکی دفعه کورجستان

لهنده قرار اتخاذ ایله‌مش و ۱۹۲٤ سـنه‌سی عصیانی زماننده کندی
توجهاتنك کورجوملتی لهنده اولدیغنی علناً سویله‌مشدر. کورجستان
دعواسنك حائز اولدیغی سمپاتی‌یی تصویر ایده‌بیلمك ایچون مذکور
عصیان زماننده تورکیه مطبوعاتنك بلافرق مسلك کورجستان لهنده
وقوع بولان دوستانه نشریاتی قید ایتمك اکتفا ایدر .

نهایت کورجستان و اونك قومشولری بوتون جهان تاریخنك
طبیعی جریانی وانسانیت قانونلرینك خلافنده تشکل ایده‌ن روسیه‌نك،
دیکر تعبیرله سوویت استبدادی سیسته‌منك چوکه‌جکنه کووه‌نیورلر که
بوسیسته‌مك چوکمه‌سی عینی زمانده روسیه ایمپریالیزمنك‌ده چوکمه‌سی
دیمکدر . بو ایمپریالیزم انقاضی اوزرنده شمدی روسیه طرفندن
اسارت آلتنده دوتولان ملتلرك حریت واستقلالی تأسیس اولوناجق،
قطعی زمانی کلنجه یکدیکرینه قارداشجه أل ویره‌جك اولان بوملتلر
کندی مقدس غایه‌لرینه ایره‌جکلردر .

جهان خریطه‌سنه، هیچ اولمازسه آوروپا خریطه‌سنه بر باقکز.
کوره‌جکسکز دولتلرك اونده دوقوزی یوزسنه‌دنبری چوکه‌ن مختلف
ملتلر ایمپراطورلقلرك انقاضی اوزرنده تأسس ایتمش ملی دولتلردر .
ملتلرك حریتی تاریخك جرح ایدیلمز برقانونی اولمشدر. ملتلرك حریتی
مختلف قوملری صنعی صورتده سونکو کوجی ایله برآرده دوتان
ایمپراطورلقلرك انقراضی ایشته بوقانونك اقتضاسی. روسیه حاکمیتنده
بولونان ملتلرك ویردکاری قوربانلر بویوکدر . فقط اونلر استقباله
امید واطمئنانله باقیور ، هرکلن ساعتك کندیلرینی حریته دوغرو
کوتوردیکنه ایمان ایدییورلر. تاریخك اراده‌سی مستبد روسیه ایمپریاسی
حقنده دخی جاری اولمالیدر ...

محرری: عبدالقادر (ف.س.)

بولشەویك استیلاسی آلتندە تورکستان

موسقوا ، بولشەویك حاکمیتننك اون سنەلك ییل دونومی بلك مطنطن بر صورتدە بایرام ایتدی. کرك بو بایرام عرفەسندە طوپلانان اجرا قومیتەسی ، کرك بوندن صوکرە انعقاد ایدەن فرقە قونغرەسی اجتماعلرندە قومونیست زمامدارلری کندی حاکمیتلرینك اون سنەلك موفقیتلرندن اوزون اوزادی یە بحث ایتدیلر . اوقونان راپورلردە ، ایراد ایدیلن نطقلردە ایتانیلیرسە بو کونکی روسیە (بولشەویك تعبیرینە کورە « سوویتلر اتحادی جمهوریتی ») نك بر « دنیا جنتی » ادعاسی لازم کلیردی .

بز قومونیست نطقلرینك ، رسمی سوویت راپورلرنك حقیقی قیمتنی بلك ایی بیلدیکمزدن روسیەیی بونلر واسطەسیلە دکل بالذات میداندە موجود ماوقعلرە استناداً اوکرەنیورز. دیکر جهتدن بز بولشەویکلرك کندی روس ملی حدودی داخلندە نە یاپوب نە قازاندیغیلەدە بك علاقەدار دکلز . چونکە بولشەویك حکومتی ، حق روس ملیتجیسی

معروف پروفسور میلیوکوف وطرفدارلرینك اعترافلرینه کوره ، بو کونکی روسیه ایچون ملی بر حکومت شکلی آلمقده‌در. روس دولت منفعتی دوشونه‌ن هر بر وطنپرست روس منورینك، بولشه‌ویکلری سه‌وه‌مه‌مکله وتنقید ایتمکله برابر، بنمسه‌مك مجبوریتنده اولدیغنی میلیوکوف غروبنده‌کی مهاجر روس ملیتپرورلری هر وقت یازمقده‌درلر (میلوکوف غزته‌سی (پ . نووسق » نك ٢٤٧٠ نومرولو نسخه‌سنه مراجعت.)

بزم ایچون مهم اولان مسئله بولشه‌ویك استیلاسی وقیزیل روس عسکری اشغالی آلتنده، بولونان یوردیمزك نه‌قازانوب ونه‌غایب ایتدیکنی اوکرنمك قید ایتمك وبولشه‌ویکلرك کندی موسقوف حدودلرینه چکلمه‌لرینی طلب ایتمکدر .

*
* *

بولشه‌ویکلرك تورکستانده‌کی حاکمیتلری، کندیلرینك محل رنجبر وعمله‌لرك اجتماعی انقلابندن بحث ایتمه‌لرینه رغماً، روس مهاجر کویلولری و شهرلرده‌کی روس عسکرلرینك سلاح قوتیله تأسس ایتدیکی هرکسجه معلومدر . ١٩١٦ سنه‌سنده چار حکومتنه قارشی عصیانیله شباط انقلابنی حاضرلامغه اشتراك ایده‌ن تورکستان، بولشه‌ویك انقلابنه اشتراك ایتمه‌مشدر . تورکستان ایچون قومونیست انقلابی ، شباط انقلابنه نظراً دها زیاده روس ملی انقلابی شکلنده تجلی ایتمشدی . تورکستان ملی حرکتی تاریخنده « خوقند مختاریتی » نامیله آکیلان ملی حکومتك اورتادن قالدیرلماسی ، فرغانه مسلمانلرینك قتل عامی محلی مسلمانلره مخصوص ثروتك تمامیله یغما اولنمسی کبی «بولشه‌ویك اجتماعی انقلابی » یالکز روس وأرمنی عسکرلرینك قوتیله اجرا

اولونديغندن وقعه «اجتماعی انقلاب» اولمقدن زياده روس عسکرلری طرفندن، قورتولمق عرفه‌سنده بولونان موسقوف مستملکه‌سنك يكيدن اشغال آلتنه آلماسی ايدی. «چه‌قا» و «تشكيلات مخصوصه» كبی بوتون بولشه‌ويك مؤسسه‌لری هپ روسلرك ألنده بولوندی. بو «انقلاب»ك توركستان ايچون صرف بر روس عسكری انقلابی اولديغی او قادار واضحدر كه ١٩٢٠ سنه‌سنده بولشه‌ويكلرك كنديلری بيله بو دوورد توركستان سوويت حكومتنك مستملكه‌جی روسلر ألنده اولديغنی اعتراف ايتمشلردی (كيورگی سافاروف «مستملكه انقلابی» موسقوا ١٩٢١) ألبته بو «اعتراف» صحيح دكل. فقط يكی مانوره‌دن عبارت ايدی. توركستان استقلالی ايچون مجادله ايدن باصماجی پارتيزانلرينی تنكيل، بخارا خانلغی اشغال وافغانستان طريقيله هندستانه اجرای تأثير مسئله‌لری كونك مسئله‌سی اولديغندن بو مانورالره لزوم كورولمشدی» توركستانده يكی «ملی سوويت حكومتی» تشكيل اولونمش ومسلمانلرك آز چوق سربستجه تنفس ايتمه‌لرينه امكان ويرلمشدی. فقط كرك «حكومت»ك كرك «بخارا مستقل جمهوريتنك» وصايتلری موسقوفدن كلن يكی قوموينست مهاجرلرك وقوموينست «والی»لرينك النده بولوندرلدی. محلی قوموينستلر ايسه، كليتلی صورتده مأموريته جلب اولونمقله برابر، روس قوموينستلرينك «اراده»لرينی تطبيق ايتمكده ياردمجی اولمقدن باشقه بر شی ياپاماديلر. خلاصه ١٩٢٠ سنه‌سنده توركستانده اجرا ايديلن «بولشه‌ويك اصلاحاتی» ايله اسكی وضعيت دكيشمه‌دی: حاكم ملت ينه روس اولاراق قالدی.

* * *

توركستانده‌كی بولشه‌ويك انقلابی توركستانك ملی و اقتصادی

منفعتلرینه قارشی وبونکله برابر صرف روس اشغالندن عبارت اولدیغی حالده ۱۹۱۸ - ۱۹۲۰ سنه‌لرنده تورکستانده بولشه‌ویك حاکمیتی ناصل باشایه بیلدی ؟ دیه بو سؤال ایراد اولونا بیلیر . بو مسئله تورکستان استقلالجیلری طرفندن یازیلان بر چوق مقاله‌لرله تنویر و توضیح اولونمشدر. هر طرفدن مخالف قوتلرله محاصره‌ده بولونان تورکستانده بولشه‌ویك حاکمیتنك یاشایه بیلمه‌سنه یگانه سبب موسقوانك ، بو کبی احتماللره قارشی، تورکستانده تطبیق ایتدیکی اقتصادی سیاست اولدی. بو اقتصادی سیاست ایسه تورکستانك خارجه یگانه بر دمیر یولی (طاشکند-اورنبورغ) ایله باغلانمش اولماسی وبوکا رغماً پاموقچیلغك ترقی ایتدیرلمه‌سی ایدی. جهان محاربه‌سنی تعقیب ایده‌ن روس اختلاللری نتیجه‌سنده تورکستانه بوغدای سوق ایدلمه‌دی . آجلق ظهور ایتدی. بولشه‌ویکلرده خلفلرینك حاضرلادیغی بو «آجلق»دن استفاده ایتمکده تردد ایتمه‌دیلر . بو « آجلق » ك دوام ایتدیرلمه‌سنده کندی نجاتلرینی بولدیلر . ایشته بو آجلقدر، که تورکستانده بولشه‌ویکلرك سیاسی وضعیتلرینی قورتاردی . او وقتلرده تورکستان سوویت حکومتنده مسئولیتلی موقع اشغال ایده‌ن (طورارریسقولوف) بو « آجلق » ك سوویت حکومتی ایچون نه‌قادار اهمیتلی «خدمتلر» کوستردیکی حقنده اعترافاتده بولونارق «دیه بیلیرکه بو آجلقدن تلف اولان تورکستانلیلر سوویه‌ت حکومتنك (یعنی موسقوا حاکمیتنك) نجاتنه سبب اولدیلر. چونکه بو ملیونلرجه انسانلر آلایلر تشکیل ایده‌رك یومروقلرینی قالدیروب هجوم ایتمك اقتدارینه مالك اولایدیلر طاشی طاش اوزرنده براقمازلردی . اونلر متشکل وشعورلی انسان کتله‌سی دکلدیلر. هرنه ایسه ، بز اونلری دویوراماداق ، تلف اولمالرینه سبب اولدق ایسه‌ده

آنجق بونکله بز عمومی وضعیق قورمارا بیلدك ... » (« انقلاب وتورکستان یرلیلری » طاشکندده مطبوع ۱۹۲۵) دیبور [۱] بوتون تورکستان بولشه‌ویك دشمانلریله بك محاصره اولوندیغی وقت سوویه‌ت حاکمیتنك سقوط ایتمه‌سی و « نجات » نك سببی ایشته بو آجلق ایدی .

*
* *

کله‌لم تورکستانك بوکونکی سیاسی واقتصادی وضعیتنه: معلومدرکه بوکون تورکستان بر قاچ « ملی جمهوریت »لره آیرلمش بر حالده‌در اوزبك، تورکمن، تاجیك ، قرغز وقازاق « جمهویت » لرنی تأسیس ایده‌رك بولشه‌یکلرك، یکپاره ویکوجوداولان تورکستانی پارچه‌لادیلر. چونکه « تورکستان » بر مرکزدن (طاشکنددن) اداره اولوندیغی کونلرده موسقوفلیلرك قارشیسنده ایچه مهم بر تورکستان قوه‌سی بولو یوردی ؛ روس اشغال قوتنه رغماً ، پروتستو ایده‌ر و « برلك» کوستریورلردی . مرکز اداره‌لرده ، « نومینال » اولسه بیله، محلی منورلر ، بوکونکی جمهوریتلرده کینه نسبةً ، قالاباالق ایدی . شمیدی ایسه وضعیت بام باشقه‌دد .

بولشه‌ویك انقلابنك اون سنه‌لك ییل دونومی بایرامنی متعاقب اجتماع ایده‌ن اوزبك اولکه‌سی قوموتیست فرقه‌سنك اوچنجی قونغره‌سنده محلی قوموتیستلرندن ناجییف «اوزبکستان ملی جمهوریتی»نك حکومت مؤسسه‌لرنده نه‌قادار اوز بك اولدیغی حقنده‌شو معلوماتی ویرمشدر:

---

[۱] تفصیلات ایچون « یکی تورکستان » مجموعه‌سنك ٤نجی صاییسنده مصطفی جوقای اوغلونك « تورکستانده سوویه‌ت حکومتنك آجلق سیاستی » سرلوحه‌لی مقاله‌سنه مراجعت .

« حکومت مؤسسه‌لرنده اوز بکلر بو سنه‌ده یوزده (۲۲) یه قادار ایدی. خارازمده بر وقت یوزده (۸۵) یرلیلرایدی. بو سنه ایسه یوزده (۳۷) یه دوشدی » (قیزیل اوز بکستان ، نومرو ۲۷۳) .

ایشته بورقملر بزه « اوزبکستان ملی جمهوریتی » نی کیملر اداره ایتدیکنی آچیق کوستریور. بالخاصه خارازم ولایتی کبی انقلابه قادار برروس مأموری بولونمایان یرلرده یوزده (۸۵) ه واوندن‌ده صوکرا ٪۳۷ تنزل ایتمه‌سی کبی ، بولشه‌ویکلرك کندی تعبیرلرنجه « رقم لسانك شهادتی » ایله تثبیت اولونان وقعه‌لر بولشه‌ویك دورنده روس استیلاسنك نه‌قادار مدهش اولدیغنی کوزمزك اوکنده جانلاندیریور. بو ، اداری مؤسسه‌لرده‌در . عمله تشکیلاتلرنده ایسه وضعیت داها برباددر . شونی‌ده نظر دقته آلمالی ، که بو عمله تشکیلاتی حکومت طرفندن وحکومت مأمورلریله اداره ایدیلن بکللك بر مؤسسه‌در . یرلی عمله‌لردن انتخاب اولونان مأمورلره هیچ براهمیت ویریلمه‌دیکی ینه تاجییف معروضه‌سنده ذکر اولونیور . اونك سوزینه کوره عمله تشکیلاتنك مرکزادارەسنه ادخال ایدیلن بریرلی عمله محلی قومونیستلره مراجعت ایده‌رك « آلیکز بنی بورادن! فابریقایه کیده‌جکم. بوراسی یابانجی بر محیطدر ! » دیه شکایت ایتمشدر . « خدمت بورسه» لرینه قید اولونان ایشسز روس عمله‌سی (یکی روس مهاجرلری) حکومت طرفندن معاونت کوردیکلری حالده ایشسز اوز بك عمله‌لرینه هیچ براهمیت ویریلمه‌یور. بوخصوصده ینه‌قومونیست اوز بك (تاجییف)ی دیکله‌یه‌لم : « ایلولده « خدمت بورسه‌سی » غیرتیله ۱۸,۰۰۰ روس خدمته یرلشدیریلدیکی حالده اوز بکلردن آنجق ۲۰۰۰ آدام یرله‌شدیرلمشدر . »

شمالی تورکستان (بوکون قازاقستان) ده ایسه وضعیت دها فنادر. بو اولکه‌یی موسقوف طرفندن تعیین ایدیلن (غالاشچوکین) نام برروس اداره ایدییور. بوقیزیل دیکتاتور ایله‌اسکی چار موسقوفی طرفندن تعیین اولونان « استه‌بنوی جنرال ـ غوبرنارطور » (صحرا ولایتلری والی عمومیسی) آراسنده‌کی فرق یالکز قیزل دیکتاتورک اطرافنده‌کی ترجمانلرک چوقلغنده‌در. قازاقستان اولکه‌سی قومونیست فرقه‌سنک ٦نجی قونغره‌سنده (غالاشچوکین) ك اوقودیغی معروضه‌یه کوره کچن (١٩٢٧) سنه‌سی ایچنده مرکزی حکومت مؤسسه‌لرینه موسقوودن ١٣٨ روس، دیکر ولایتلردن ١٤٠ روس، مکتبلردن ٤٦ روس، قازاقستان خارجنده‌کی ولایتلردن ٣٢٣ روس مأمور جلب اولونمشدر .

قازاقستان اداره‌لرینی روسلاشدرمه حق ملی قومونیستلرك پروتستولرینه رغماً دوام ایدییور. سیردریا ولایتی قومونیست قونغره‌سنده محلی قومونیستلره بز کندیمزی اداره ایده‌بیله‌جك بر درجه‌یه کلدك. روسلر دفع اولسونلر! دیه قرار ویرمشلردر. بوقرار صحرا ولایتلری جنرال ـ غوبرناطوری (والی عمومیسی) (کالاشچوکین) ی تماماً چیلدیرتمشدر. (« داکیه‌کنشی قازاق» ٢٣ تشرین ثانی) (غالاشچوکین)، بز صحرا ولایتلری « والی عمومیسی » دییورز، اونك آرقاداشلرندن (زینوویه‌ف)و(تروچکی) کبی قومونیستلر ایسه « صحرا ولایتلرینك هرایشی اونك اَلنده‌در. او برفرقه‌کاتب عمومیسی دکل، صحرا ولایتلرینك « الله» ی و « فرعون » ی کسیلمشدر » دییورلر. (باقکز : » ا.ق « عین نسخه) .

بو سیاسی وضعیت. شیمدی بز اون سنه‌لك بولشه‌ویك حاکمیق

دورنده توركستانليلرك قازاندقلري اقتصادي انكشافلردن بحث ايده لم وبو « انكشافلر » ك ماهيتني اوكره نه لم: اقتصادي ساحه ده توركستانده كوزه چارپان الك مهم اقتصادي تشبث توركستان ـ سيبيريا وترمذ ـ دوشنبه ده ميريول خطلري انشاسنك دوام ايتديرلمش بر قاچ يكي قانالارك آچيلماسي وآقمولا ولايتنده « اولوغ طاغ » جوارنده معدن اوجاقلرينك ايشله تيلمه سي ، پترول وطاش كومور اوجاقلري كشفياتلريدر .

بولشه ويكلرك هر قونغره واجتماعلرده آغزلرندن دوشورمه دكلري بو « اقتصادي فعاليت » لرك توركستان ايچون بويوك اهميت حائز اولديغي هيچ بر توركستانلي طرفندن انكار ايديله مز . بونكله برابر ، واضح بر حقيقتدر ، كه بو يوللرك ، بو قانالارك ، بو اعمالاتخانه ومعدن اوجاقلرينك بوتون اداره سي و استثماري موسقوانك ألنده بولوندقجه بو « اقتصادي انكشاف » لر يالكز موسقوا منفعتنه خدمت ايده جكدر . ذاتاً بوني بولشه ويك روسلرده صاقلامايورلر . يكي انشا ايديلكده اولان ده مير يوللردن الك مهمي توركستان ـ سيبيريا خطيدر . ايشته بو خطك انشاسنده كيملك منفعتي اساس اتخاذ ايديلديكي موسقوا (قره ملين) سراينده توركستانده الك مهم موقع صاحبي اولان (قرغزستان واليسي) قوموينست « كالپرشته ين » سويله مشدر . خطك هانكي نقطه دن كچمسي دها فائده لي اولديغي ٤ تشرين اولده (قره ملين) ده مذاكره ايديلركن (كالپرشته ين) « كورده ي » قومندن كچمسني مدافعه ايده رك « خط بورادن كچرسه مهاجرت سياستمزك تطبيق نقطه نظرندن بويوك اهميت حائز اولاجقدر » ديمشدر . [« پراودا واستوكا » ٩ تشرين اول] . شايان تعجبدر ، كه (كالپرشته ين) ك بو سوزلري ، توركستان تورك غزته لرنده نشر ايديلمه دي .

بو خطك انشـامى اكمال ايديلنه قادار اك مهم نقطه‌لرنده روس قصبه‌لری وجوده کتیرمك ایچون مرکزی روس مهاجرت واسکان مدیریتی فعالیته کچدی . مختلف نقطه‌لرده ۲۰۰,۰۰۰ هکتار اراضی روس مهاجرلری ایچون تورکستانلیلرك اللرندن ضبط اولوندی. «جایا» نام موقعده ایسه روس‌شهری انشاسنه باشلاندی. [« اکبه کشی قازاق» ۲۱ تشرین اول ۲۴۳ نومرو] یدی صو ولایتنه ۱۶۰۰۰ روس کتیرلدی . بورالرده اراضی تورکستانلیلرك کندیلری ایچون بیله کافی کله‌دیکندن محلی زراعت‌اداره‌سی بوروسلرك اسکانندن امتناع ایتمشدی. بو حقده شمالی تورکستانك والیسی - (زینوویه‌ف) ك تعبیرینه کوره « قازاقستان ورعونی » - کالاشچوکین قومونیستلر قونغره‌سنده « موسقووانك وبزم قطعی امرلرمزه رغماً ، بو مهاجرلری اسکاندن یدی صو محلی اداره‌لرینك بوندن امتناع ایتمه‌سی موسقوا قارشوسنده بزی محجوب ایتدی . . . » دیه سویله‌مشدر . [« اکبه کشی قازاق» تشرین‌ثانی ۲۱ نومرو ۲۶۷] آ کالاشیلان بوخط تورکستان‌زنجیرلرینه پاموق مقابلنده بوغدای ودیکر ذخیره کتیرمه‌دن اول ملیونلرجه روس مهاجری کتیره‌جکدر. ده‌میر یول‌اوزرنده قازاق - قرغزلرك یرله‌شمه‌سنه امکان براقامق ایچون یول‌انشـاسی اتمام ایدیلمه‌دن الك مهم نقطه‌لرده‌کی اراضی موسقوفلیلره حصر ایدیلمشدر .

ترمذ - دوشنبه (شرقی بخارا) خطی ایسه شیمدیلك آنجق سوق‌الجیش نقطهٔ نظرندن حائز اهمیتدر .

کله‌لم یکی آریق (قانالر) انشاسنه . معلومدرکه روسلرك تورکستانده اروااوسقا ایشلرینی اصلاح‌وترقی ایتدیرمکدن مقصدلری آنجق متمادیاً سوق ایتدکلری روس مهاجرلرینه اراضی حاضرلامق

و توركستانلیلری اعظمی درجه‌ده استثمار ایتمکدر . بو یکی آریقلر وبندلرك محلی خلق منفعتی واونلرك اقتصادی انکشافی ایچون انشا ایدلدیکنه توركستانلیلردن هیچ کیمسه ایناناماز . بو آریق وقانالرك روس مهاجرلرینی اسکان ایچون انشا ایدلدیکنی (لاسیس)، (ع.یافقا) و (زه‌لینسکی) کبی الك آزیلی روس قومونیستلری‌ده انکارایتمه‌یورلر. مهاجرت واسکان ایشلرینك یالکز موسقواروسلری ألنده بولوناجغنی اعلان ایدن یکی قانوندن بحث ایده‌رکن «به‌دنوتا» غزته‌سی «مجرت واسکان ایچون ایراق شرق ، تاتارستان ، باشقردستان و اورتا آسیا [توركستان] جمهوریتلرینك یکی اسقالمه‌لی منطقه‌لری تعیین اولونمشدر» دییور. بومناسبتله «پراودا» غزته‌سنده [١٥ تشرین اول نسخه‌سی] جه‌قانك مشهور جلادلرندن (لاسیس) برمقاله نشر ایده‌رك دیورکه: «غرب حدودمزی بوشالتمق عسکری جهتدن مهم اولدیغی کبی شرقی حدودلریمزی روسلرله دولدورمق مجبوریتنده‌یز. ایراق شرقده و توركستانده بز کندیمزه قوتلی استنادکاهلر وجوده کتیرمه‌لی‌یز . مهاجرلرمزی اورالره دولدورمقله وظیفه‌مز ایفا ایدیلمش عداولونماملیدر. اونلره لااقل هر عائله ایچون ٢٥٠ روبله معاونت و کلیتلی مقدارده اوزون مدتلی استقراضلر لازمدر ...»

«لاسیس» کبی بر جلادك «اسکان و مهاجرت» مسئله‌لرنده «زراعت متخصصی» صفتیله قلمه صاریلمه‌سی توركستان و دیکر اوفاق جمهوریتلرده‌کی محلی قومونیستلرك «بز روس مهاجرینی قبول ایده‌مه‌یورز !» دیدکلری اعتراضلره جوابدر . بوقوته استنادآدر قازاق، قرغزقومونیستلری قونفره‌سنده‌بواراضی ومهاجرت مسئله‌سی مذاکره‌ایدیلیرکن «صحرا ولایتلری‌فرعونی» کالاشچوکین «مرکزی

قومیته‌قرارینه قارشی سویله‌مك كستاخلقنده بولونانلر تجربه‌ایتسونلر! برهافتا ایچنده یریوزنده‌دایانه‌جق نقطه بولامایاجقلردر؛ یوق‌ایده‌جکز» دیمشدر . [اکبه‌کشی قازاق ۲۳ تشرین ثانی] .

آکلاشیلان قانال و آریقلرك وجوده کتیرلمسی وبو جهتدن تورکستانك « اقتصادی انکشافی» میلیوقوف‌دن باشلایارق (ریقوف)ه قادار روس ملتنك ممثللرینی ممنون ایده‌بیلیر . تورکستان ملیتپرورلکی و تورکستان خلقچیلری ایچون بو « اقتصادی انکشافلر » له « چار مرحمتلری» آراسنده‌هیچ برفرق‌یوقدر. تورکستان‌محلی‌قومونیستلرینك ایسه بو مسئله‌یه عائد کندی نظرلری یوقدر . مستقل نظره مالك اولانلر ایسه (غالاشچوکین) کی فرعونك دیدیکی کی « یوق ایدیله‌جکلر » در .

صنایع ساحه‌سنده‌کی انکشاف حقنده بر برشی سویله‌مك ایسته‌مه‌یورز . بوبابده قازاق ـ قرغز قومونیستی سعد وقاص اسماعیل ایله اوزبکستان سوویه‌ت منوری محمودی ودود افندیلر سویله‌سـ[illegible] سعد وقاص بومسئله‌یه عائد شوفکری سویله‌مشدر : « اکر [illegible] وصنایع حیاتنده بزم خلقمزه اشتراك ایتمکه امكان ویریلیرسه اووقت بز سوسیالیزمدن بحث ایده‌بیلیرز. قازاق ـ قرغز اولکسنده [بوتون] صنایع روسلر الٔنه انحصار ایدلدیکی بر زمانده [illegible]ث ایتمك قابل دکلدر » .

(کالاشچوکین) بو سوزلری [illegible] قازاق قرغز سو[illegible]مونیستلرینك « او فابریقه‌لره، او [illegible] اوجاقلرینه مادامکه بزم [illegible]مزی قبول ایتمه‌یورلر بزمکی دکلدر ـ روسکیدر » دیه شکایت [illegible]نی سویله‌یورلر . او [illegible] کنو[illegible]شدر . بز کندی پاره‌مزله